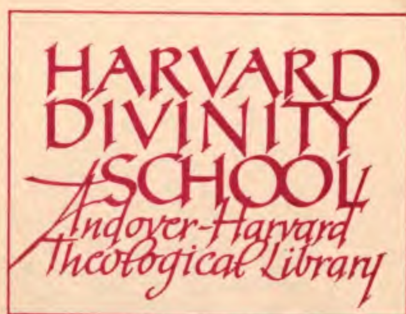
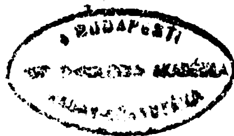

Gallery

KISS ÁDÁM'

EGYHÁZI-BESZÉDEI.

ELSŐ DARAB.

PESTEN,

TRATTNER J. M. ÉS KÁROLYI ISTVÁN TULAJDONA.

(URI ÚTSZA 612. SZÁM)

1835.

Den Namen benagt der böse Leumund; den Werth des Herzens muss er unangetastet lassen.

Dräseke.

Predigten über freigewählte Abschnitte der heiligen Schrift. — erster Theil. Lüneburg 1819. s. 12.

FŐTISZTELENDŐ, TUDÓS

TÓTH FERENCZ

URNAK, DUNÁNTÚLI REFORMÁLT SUPERINTENDENSNEK, PÁPAI HÍV LELKI PÁSZTORNAK, THEOLOGIA DOCTORÁNAK.

NAGYTISZTELETŰ, TUDÓS

SZOBOSZLAI

PAP ISTVÁN

URNAK, A' TISZÁNTÚLI REFORMÁLT SZ. EGYHÁZ' FŐJEGYZŐJÉNEK, DEBRECZENVIDÉKI ESPERESTNEK, DEBRECZENI HÍV LELKI PÁSZTORNAK.

MINT TISZTELTT TANITÓINAK.

TEKINTETES ÉS NEMZETES

KAZAY GÁBOR

URNAK, TÖBB TEKINTETES NEMES VÁRMEGYE TÁBLABIRÁJÁNAK, ESPERESTSÉGI CURATORNAK

MINT A' DUNÁNTÚLI REFOR. EGYHÁZIKERÜLET' RITKA KEGYESSÉGŰ JÓLTÉVŐJÉNEK.

TISZTELETTEL AJÁNLJA

a' szerző.

Elősző.

Hitsorsosinknál nem olly számosok még a' nyomtatott Egyházi-Beszédek, hogy felesleges dologban foglalatoskodnék, ki illyeket ad ki. Vagy ha ez nem igaz: tagadhatatlan, hogy több közt tűnik ki szebben a' szépség. — Hagy menjenek hát ezen Egyházi-Beszédek a' többiekhez, hogy közöttök a' tökélletesbeknek fényt adjanak, 's a' nagy Irók én mellettem ragyogjanak!

Kiss Ádám,
Dadi Ref. Predikátor.

Foglalat.

lap.

I. Felséges V-ik Ferdinánd' magyar királyá koronáztatásakor 1
Ján. 10: 30. Én, és az Atya egy vagyunk.

II. Anya könyvi kivonat 1830-ik évről 8
Rom. 15: 4, 5. A' mik régen megírattak a' mi tanuságunkra írattak meg, hogy a' békeségos tűrés által, és az írások' vigasztalása által reménységünk legyen 's a' t.

III. 1832-ik Esztendő első napján 16
'Solt. 4: 6, 7. Áldozzatok igazságnak áldozatát, és bizzatok az Urban, sokan mondják: 's a' t.

IV. Mi kivántatik erkölcsi jóságunk mellett az Idvességre 23
Mát. 25: 1—12. A' tiz szűzek.

V. Hol van az idvezítő Vallás? hol az Idvesség? . . 29
Luk. 17: 20, 21. Nem jő el ugy az Isten' országa, hogy' ember eszébe vehetné, és nem mondják ezt: imé itt vagy amott vagyon, mert 's a' t.

VI. A' keresztyén Vallás Isten hatalma 36
I. Kor. 1: 18. A' keresztről való Tudomány, jól lehet azoknak, kik elvesznek bolondság; minekünk pedig, kik megtartatunk, Istennek hatalma.

VII. Ha nem maradand velünk a' Jésus: napunk lehanyatik 44
Luk. 24: 29. Maradj meg velünk; mert beestveledik.

VIII. Nincs érzékenyebb szenvedés, mint szenvedni a' kétszínű embertől 53
Zakar. 13: 6. Ha valaki kérdi a' *Kristustól*: micsoda kékek ezek a' te kezeiden? azt feleli: az én barátim házokban vertek megengemet.

IX. A' hamis és igaz szegény 60
Luk. 16: 1, 2, 3.

X. Mi szüntelen Isten előtt vagyunk 68
I. Mos. 17: 1. Megjelenék Ábrahámnak az Ur, és monda: 's a' t.

XI. Mikor az emberek alusznak: eljön az ellenség . . 75
Mát. 13: 25. Mikor az emberek aludnának: eljöve az ellenség.

lap.

XII. Bárányi szelídség, — galambi szeretet, — gerliczei tűredelem a' fehérnépben 82
3. Mos. 12: 6. 7. Az Asszony fiá', vagy leánya' születése 's t.

XIII. A' vétek alkalmatosságával semmihez sem lehet bízni 90
Péld. 7: 24, —27. Annakokáért mostan szerelmes fiaim? 's a' t.

XIV. Ne légy felettébb igaz. Préd. 7: 16. . . . 98

XV. Elvész a' tudomány nélkül való nép 106
Hoseas. 4: 6. Elvész az én népem, mivelhogy tudomány nélkül való.

XVI. Milly gondolatok közt arat a' kegyes Keresztyén . 114
Jel. 14: 15. Indítsad sarlódat és arass 's a' t.

XVII. Miként áldja meg Isten a' szorgalmat . . . 120
'Solt. 67: 7, 8. A' föld megadta gyümölcsét, megáld 's a' t.

XVIII. A' keresztyén haszonkereső 128
Filipp. 2: 4. Ne nézze kiki mind az ő hasznait 's a' t.

XIX. Miként válasstja meg Isten a' jókat és gonoszokat . 137
Mát. 3: 12. Kinek kezében az ő szóró-lapátja és meg 's a' t.

XX. Serkentés jéltenni 143
Csel. 10: 1—4.

XXI. Az élet mestersége 150
2. Kor. 6. 3—10. Semmi dologban senkit meg nem botránkoztatunk — noha mindennel birunk.

I.

FELSÉGES V[dik] FERDINÁND' MAGYAR KIRÁLYÁ KORONÁZTATÁSAKOR.

János: 10: 30. Én és az Atya egy vagyunk.

Édes Idvezítőnk ezen nevezetes szovaival elakarta figyelmünket vonni minden testi gondolattól az Istenre nézve, és arra tanít, hogy az Istent ne tartsuk többnek egynél, mert az Isten csak egy, — továbbá, hogy az Atyát ne gondoljuk az egy istenségben valami földi atyához hasonlónak, mert képtelenség volna, hogy az Istennek illyen földi attya vagy annya, 's a' földi származás szerint fia volna, — egy szóval, ezen szovakkal a' szoros egység adatik tudtunkra, mellynek kell lenni az Istenben, 's melly különösen van a' Teremtő és Megváltó Isten között, de a' mellyet a' halandók' gyarló nyelvén atyával, fiúval, lehet csak valamennyire kifejezni. Azt állítja itt az Idvezítő világosan, hogy ő nem más mint az Atya, — hogy ő örökké áldandó Isten, hogy néki más czéljai nincsenek mint az Istennek, hogy ő azt akarja a' mit az Isten akar, azt cselekeszi a' mit az Isten cselekeszik. Én és az Atya egy vagyunk. Szent homály borong ezen szovak fölött, ugy hogy ha ezekről mélyebben elmélkedünk: a' Szent Háromság' nagy titkához jutunk, hol minden bölcseség után azt kell mondanunk, a' mit a' Nazianzumi Atya Gergely mondott: *Nem tudok Istenben hármat gondolni, hogy egységre ne fusson vissza elmém, — nem tudok egységet képzelni, hogy három' dicsősége ne fogjon körül.* *) Nem is olly czélból vettem föl Idvezítő Urunk' dícsért szovait,

*) ὂ φθανω τὸ ἓν νοησαι, και τοις τρισι περιλαμπομαι, — ὂ φθανω το τρια διελειν, και εις το ἓν αναφερομαι. — Non possum unum cogitare; iamque trium fulgore circumfundor, — non possum tria discernere; iamque ad unum referor. Calvini Institutionum Libr. 1. Cap. XIII. n. 17.

mintha ezeket fejtegetni akarnám, midőn magam is az időt várom, hogy ezekben fölvilágosodjam: hanem mivel ez idő szerént édes Magyar Nemzetünk két koronás Királyokkal dicsekszik — 38 esztendők elfolyása alatt dicsőségesen uralkodott 's most is uralkodó I. Ferenczünkel, — és első szülöttével V. Ferdinándal, — és mivel ezen két Koronás Királyaink között az egyik Felséges atya, a' másik Felséges Fiú; — úgy tetszik nékem, mintha nem rég koronáztatott Fejedelem Felséges V. Ferdinánd szóllana hozzánk Jobbágyaihoz szelíden, és a' Szeretet' nyelvén: *Én és az Atyám egy vagyunk.* És valyon nem hinnénk e' mi, hogy Atyához és Fiúhoz illő gyönyörü egység van a' Felséges két Személy között? Hiszen lám az Atya bizodalmát veté Fijába, hogy a' neki adandó Királyi dicsőségbe nem fog az elfelejtkezni fiui tiszteiről, — lám a' Fiú megérdemelte eddig volt magaviseletével a' dicsőséget, hogy még Attya életében korona kerítné homlokát, 's átvegye Attyától azt a' nagy nevezetet, melly népek boldogítását jelent. Értitek e' ti Hívek! mit tesz Királyá koronáztatni valamelly Országban? Annyit tesz, mint ott legelső és legnagyobb Urrá lenni, — a' Törvényekkel egyenlő hatalommal bírni, életnek, boldogságnak, igazságnak, bátorságnak, szeretetnek kormányára ülni, a' legnagyobb tiszteletet nyerni meg e' földön, földi Istenné lenni. És imé K! ezt a' nagy dicsőséget engedte által Felséges Urunk I. Ferencz, Felséges első szülött fiának, — ezt a' nagy dicsőséget érdemelte meg Felséges Urunk V. Ferdinánd Felséges édes Attyától, midőn ezen folyó 1830-dik évi september Hávának 28-dik napján édes Magyar Hazánk Nagyjainak 's Képviselőinek jelenlétükben olly fényes szertartással, millyent Europa ritkán láthatott 's láthat, a' Magyar Sz. Koronával megkoronáztatott, 's egyéb Országos kincsekkel felékesítve Magyar Királyá fölkenettetett. — Az a' drága bizodalom, mellyet helyheztete a' Felséges Atya Fiába, — és a' mellyet érdemele a' Felséges Fiú Attyától ezen nevezetes történetben, — azt mutatja nekünk, hogy mostani két Törvényes Királyaink az Atya és a' Fia egygyek, 's ígéri nekünk az édes jövendőt, hogy miként szelídek voltak az esztendők, mellyeket engedett Isten Felséges I. Ferenczünknek, úgy szelídek lesznek azok is, mellyeket V. Ferdinándunknak engedénd az országlásban. — *Súgároljék alá* a' Királyi Palotából ez a'

dicsőséges példa, és tanítson meg minket alattvalókat arra, hogy közöttünk egyek legyenek az Atyák és a' Fiak, az Anyák és a' Leányok, hogy bízhassanak a' szülék gyermekeikhez, és viszont a' gyermekek szüléik' bizodalmát megérdemelhessék. És már ezen tanúsággal akarom én, Hívek! emlékezetessé tenni ezen Szent-helyen V. Ferdinánd' Felséges Királyunk' megkoronáztatását. Ugyanazért szóllani fogok *elsőben* a' Szülékhez, hogy magukat gyermekeik iránt úgy viseljék, hogy hozzájok a' legnagyobb dolgokban is bízhassanak, — *másodszor*, szóllani fogok a' Gyermekekhez, hogy magukat Szüléikhez úgy viseljék, hogy azoknak bizodalmát a' legnagyobb dolgokban is megérdemeljék. —

§. I.

Szülék! Tanuljatok hát Felséges Urunktól I. Ferencztől bölcs atyák 's anyák lenni. Imé ő Felsége a' legnagyobb dologban, koronája általadásában, tudott bízni Felséges első Szülöttéhez, — úgy viseljétek ti is magatokat gyermekeitek iránt, hogy azokhoz akármi környülményekben is bízhassatok. — Most sok atyákat tudunk, — tudunk anyákat, kik szülötteikhez legkisebbet sem bíznak, — 's hogy nem is bízhatnak, arról mások előtt érzékeny panaszokkal szóllanak. Tudunk sok öregeket, kiknek kezük noha reszket már a' kormányon, még is azt velősebb fijaiknak adni nem merik, ne hogy arra tartsanak merre ők nem akarnak. — Tudunk öregeket, kik már nem gazdálkodhatnak, és még is arra, hogy helyettük gyermekeik gazdálkodjanak, semmi módon nem hajólhatnak. — Tudunk sok ollyanokat, kik már örömest nyúgodalomra lépnének 's elpihennének az élet' sulyosabb terhei elől; de mivel fiataljaikban helytartójokat, gondviselőjöket nem reménylik, nyúgodalomra lépni 's elpihenni nem bátorkodnak. Jó volna már nékiek rogyott állapotjokban, 's hányatlott korukban gyámolhoz dülniek: de mivel gyermekeikben istápukat nem képzelhetik, kéntelenek ingadozni, — 's tántorogva járni tiszteikben. Ugyan azért, ha bővölködnek, viszont szolgálat' fejébe inkább másoknak adakoznak, mint gyermekeiknek; — ha szűkölködnek, inkább idegenre szorulnak mint saját vérükre, — örömeikben, búbánatikban, reményükben vagy félelmükben inkább távollakókkal osztóznak, — titkaikba inkább jövevényeket, mint

fiakat, leányokat, vőket, menyeket, unokákat avatnak. — Mi az oka, Hívek! ennek a' szembetűnő bizodalmatlanságnak? Mondják az öregek, hogy márma nem ollyan a' fiatalság mint régen volt, nem is úgy termett a' mai gyermek, hogy szüléi tőle valamit várhatnának. — Mivel azonban az ember mindég csak ember volt, 's ember is lesz míg Istenhez közelebb nem lép; én ezt a' vádat helytelennek tartom. Ott keresem hát a' bizodalmatlanság' okát, hogy talán a' Szülék voltak kötelességeikben hátrálók, 's gyermekeik' nevelését, boldogítását a' maguk kényének, kedvének utánna tették annak idejében, — azért nem mernek már most gyermekeikben bízni. A' ki jót tesz, — bátor az jótét helyébe jót várni, — a' ki kölcsön ád, mérészli az adományát idő jártával viszszakívánni. Igy hát, a' ki fiától jót nem vár, — talán nem is tett jól azzal? a'ki leányától semmi kölcsönt nem kérhet, talán nem is adott annák kölcsönt, és midőn bizodalmatlankodik, mélyen érzi szíve Idvezítő Urunk' szavának igazságát: *Senki nem szedhet fügét a' tövisről és a' bojtorjánról szőlőt.* Az is bizonyos igazság pedig K! hogy a' szokás másik természetté változik, és hogy ki mire szoktat valamit vagy valakit, azt bátran várhatja 's megkivánhatja attól. Ez az oka, miért hogy bátor az ember életét bokros lovak' délczegségére bízni, mérészel szilaj barmok' munkájával élni, — ez az oka, miért hogy a' görbe veszsző idővel egyenes fává serdül, — szelíd síp hangjára a' széledező nyáj öszvegyűl, — az ömledező 's áradozó viz keskeny árokba vonul, — a' tövisre 's bogácskóróra kárhoztatott föld paradicsom kellemeit himzi fel ábrázatjára. Mert a' mire szokik 's szoktattatik valami, azt lehet attól várni. — Igy hát, ki semmi jót nem bátor várni gyermekeitől, — bátor vagyok állítani, hogy azokat semmi jóra, sem édesgetés, sem fenyíték, sem példa mutatás által nem szoktatta. A' ki mást, mint roszszat, nem tud magzatairól feltenni, felkell tennem, hogy azokat csupán csak roszra oktatta, csupán csak roszra szoktatta. — Az sem lehetetlen, hogy a' szerencsétlen szülék, kik most gyermekeiktől nem csak semmi jót nem várnak, hanem még félnek is, kegyetlen természetükkel gyermekeiket maguktól elidegenítették, és felejtve Sz. Pál Tanácsát; *Atyák! ne ingereljétek haragra magzataitokat Efés.* 6: 4. azokat boszszúságokkal illették, ha kenyeret kértek, azoknak kövel

szolgáltak, ha halat kívántak, kígyót nyújtottak nékik. — Oh boldogtalan Atyák Anyák! semmi csuda igy, ha nektek nem reményleni, hanem félni kell a' szívtól, mellyet magatok mérgesítettetek; a' fogaktól, mellyeket magatok élesítettetek; a' kezektől, mellyeket magatok emeltetek föl boszszúállásra magatok ellen. — Csendesítsétek keserveiteket az igazság' szózatával: *a' minémű mértékkel mértetek, ollyannal mérettetik nektek viszsza.* — Ti pedig Keresztyén Szülék! tanuljatok bölcs Atyák Anyák lenni Felséges I. Ferencz Királyunktól, ki Felséges első Szülött Fiát úgy nevelte 's neveltette, úgy oktattatta, és szoktatta, magát iránta ollyan szelídséggel 's atyai komolysággal viselte, hogy élete' hanyatlásakor teljes bizodálommal adta által néki a' szent Koronát erős lévén reménye, hogy a' Fiú nem lesz más mint az Atya — sőt felséges egyetértésben fog vele országolni. — Igy neveljétek K! Szülék! igy tanítsátok, szoktassátok, — 's apolgassátok ti is gyermekeiteket, hogy bennük bízhassatok, 's társaságukban egyességben békességben maradhassatok. —

§. II.

Ti pedig Gyermekek, Fiú Leányok! tanuljátok V. Ferdinánd kegyes Királyunktól érdemes fiak 's leányok lenni, — tanuljátok meg magatokat úgy viselni szüléitekhez, hogy hozzátok, bármi nagy dologban is, bizodalommal viseltethessenek. Most sok fiakat látunk, kik már kikeltek a' gyermeki korból, 's kezükbe illenék bár akármi kormány, de nem bocsáttatnak arra szüléiktől, — fölserdültek, maguk uraivá, gazdáivá lehetnének; de semmi vagyonokból nem részeltetnek. Igy szintén leányokat látunk, kik a' kamrától, konyhától letiltva vagynak, noha ott már Márthaskodniok illenék. Egy idegen szolga, egy jövevény szolgáló sokszor több becsületre kap a' szülék előtt, mint saját gyermekeik. Mert amazok mindenbe bocsáttatnak; ezek semmibe sem, — amazokra minden vagyon rájok bizatik — ezek mintegy kitagadva vagynak mindenből, — amazok előtt nyitva, ezek előtt csukva áll a' závár, — amazok sokszor töltöznek hűségük' jutalmából, — ezek pedig sóvárognak — és az Évangyéliomi fiúval Attyuk Annyuk ellen morognak lelkükben, mondván: *Atyám! Anyám! ímé ennyi esztendőktől fogva szolgállok tégedet, soha parancsolatodat által nem hágtam és még*

is nem adtál nékem csak egy kecske fiat is, [*] *hogy barátimmal vigan lakhatnám.* Luk. 15: 30. — Honnét — K. Hívek! honnét e' nagy bizodalmatlanság 's idegenség? Mondják a' gyermekek, fiúk, leányok, hogy virág a' száraz tövissel nehezen lakhatik, — tél a' nyárral, öreg az ifjúval öszve nem férhet, 's nekik lehetetlen, hogy atya és fiú egy légyenek; mivel pedig tudom, hogy az ember mindenik szakaszában éltének ember; ezt a' mentséget fiataljainktól be nem veszem. — Abban keresem inkább okát, miért hogy ifjaink kevés bizodalomra méltóztatnak, hogy talán ők Szüléik iránt tartozott tisztjeikben hátrálók, 's magukviseletével teszik magukat érdemetlenekké, méltatlanokká. — Talán a' gyermekek inkább a' csábítókra, mint Attyukra Annyukra halgatnak., inkább saját elméjük' balgatagsága, mint szüléik', tanítóik' érett tanácslása után járnak. Talán a' gyermekek szüléikhez gorombák, visszapattogók, — türedelmetlenek, tiszteletlenek? másokhoz elleneben csapongók, negédesek? Ha ez igy van, hogy bizodalmaskodjék az Atya Anya gyermekéhez? Talán a' gyermekek torkosok, vesztegetők, tékozlók, a' mihez férhetnek azt pusztitják, és mintegy titkos tűz emésztik lopva szegény szüléik' veréjtékét? Ugyan hogy kivánhatna igy a' fiú vagy leány csak egy kecske fiat is szüléitől, midőn ő a' hizlalt tulkot prédálja ki alattomban a' háztól? Talán a' gyermekek dologkerülők, henyék, könnyű életre dugott kezekkel ásítozók: nem csuda igy, ha a' jó szolga 's szolgáló többre becsültetik nálunknál. — Mit használ jó fiú! jó leány! hogy te, a' mint dicsekszel, atyád' anyád' parancsolatját által nem hágod: ha mindent csak szótol vársz, — magadtól pedig semmit sem lendítesz, ha házatokban csak egy hasztalan szerszám vagy, melly ha fölvetetik sem sokat ér; különben pedig hever 's hijjában vesztegel. — Talán a' gyermekek hiuságokon kapók, hejjehujják, — a' muzsika szóra nem hogy távoznék tőlök, — mint Saultól — hanem inkább még közelget hozzájok a' gonosz lélek; ah ha igy volna a' dolog fiaim! ne várjatok 's ne kivánjatok semmi bizodalmat szüléitektől. Ellenben fület dugva minden csábító szavakra, símuljatok csak szüléitek' 's tanítóitok' szelíd tanácslásihoz, — legyetek csak tisztelettel, szeretettel tellyesek, a' gyarlóságokért türedelmesek, engedelmesek Szüléitek iránt, — legyetek csak magatokon 's kívánataitokon uralkodók, mértékletesek,

takarékosok, pénzbecsülők, igaz lelküek, munkások, önként szorgalomra buzdulók, örömökben 's gyönyörűségekben mértéket ismerők: hidjétek el, hogy megfogjátok Szüléitek' bizodalmát nyerni, ha azzal keveset nyernétek; Isten 's emberek előtt teszitek magatokát kedvesekké. — A' tigris is megnyalja szülöttét, és olvassuk Jeremiásnál a' *Siral.* 4: 3. *hogy még a' sárkányok is kivetik emlőiket és kölykeiket szoptatják:* Ugyan hát ti nem érdemelnétek e' Szüléitektől bizodalmat, kedvességet, ha Isten' 5dik parancsolatja szívetekbe metzve leénd, és a' szerint illő tisztelettel viselitek magatokat a' Szülékhez. — Igy érdemelte Felséges V. Ferdinánd kegyes Királyunk a' bizodalmat, hogy koronáját nyujtaná néki Édes Attya, hogy megosztaná vele a' dicsősségét, mellynél nagyobbat nem tud a' szegény föld termeni. — Oh kívánjuk szívünkből, és kérjük az Istentől, hogy a' mit igért a' Szüléket tisztelő gyermekeknek ötödik parancsolatjában — a' hoszszú életet, adja meg kegyelmesen új Királyunknak; és hintse meg azt kellemetes virágokkal, hogy lehessen édes Nemzetünk' öröme és dicsekedése országlásának egész folyamatában. — És hogy a' Felséges Királyi Széken egy légyen az Atya Fiával: esedezzünk Felséges I. Ferencz kegyelmes Királyunk' drága életéért is, hogy terjeszsze azt az Isten, a' Királyok Királya, számos és boldog esztendőkre, — egy napon pedig koronázza meg a' hervadhatatlan Koronával!

II.

ANYA KÖNYVI KIVONAT 1830^{dik} ÉVRŐL.

Rom. 15: 4, 5. *A' mik régen megírattak, a' mi tanúságunkra írattak meg, hogy a' békeségestűrés által és az írások' vigasztalása által reménységünk légyen, a' békeségestürésnek és vigasztalásnak istene adja tinéktek, hogy egyenlő akarattal legyetek tiköszöttetek egymáshoz a' Jésus Krisztus szerént.*

Az Irás, melly noha az özönvíz előtt élt embereknél ismeretlen volt, mindazáltal olly sötét régiségbe emelkedik eredetével, hogy a' történetírók szinte mai napig bizonytalanok, mellyik nemzetnek tulajdonítsák inkább föltalálását, — ez a' régi szép mesterség, melly midőn egyebek' emlékezetét föltartani erőködött, magáról egykevésé megfelejtkezett, — az Irás leírhatatlan hasznokat és gyönyörűségeket szerzett az emberiségnek. — Ezáltal a' hóltak föltámasztatnak, az élők a' haláltól megmentetnek, — a' múltak jelenvalókká, a' jövendők titkaikból kivetkőztekké lesznek. — Ez által szóllalhat el az ember túl a' tengereken nyelv nélkül, és a' tengertúliak azt megérthetik fül nélkül. — Ez által az indúlatok 's érzelmek láthatók, a' gondolatok' érthetők, a' tudományok tanítóik — a' mesterségek mestereik nélkül is tanulhatók. — Midőn a' nyelv csak a' jelenkor' tolmácsa; az Irás egymással a' századokat beszélteti. E' csuda mesterség tevé azt, hogy most láthatjuk, milly gondolatok lakták a' kaponyát, mellyben most sírféreg lakik, — szemlélhetjük, mit érzett a' szív, melly már szélyel porlott, — érthetjük, mit tudott a' Tudós, kiről az élők már semmit sem tudnak, — mit mivelt 's cselekedett a' Hős, kinek ereklyéi háládatlan porokban szerteszétt hevernek. — Ez a' szép mesterség, az Irás, merülhetetlen sajka a' feledékenység' vizén. Ez az igazságnak világosság, — az időknek tanú, az emlékezetnek élet, az életnek oktató, — úgy hogy alig van olly hasztalan írás, mellyből valamit nem lehetne tanulni, 's tellyesen igaz, a' mit mond Sz. Pál: a' mik megírattak, a' mi tanúságunkra írattakmeg. De ha ezt mondhatjuk általában minden Irományokról, hogy azok a' mi tanúságunkra

írattak meg: bizonyosan az írás, melly minden keresztyén Sz. Gyülekezetekben esztendőről esztendőre vezettetik az úgy nevezett Keresztelő vagy Anyakönyvben, lehetetlen hogy hasznunkra 's tanúságunkra ne legyen. Hármat lép nagyot 's fontosat az ember életében — születik — párosodik — meghal. Ez a' három fontos lépése vagyon föl-jegyezve minden keresztyénnek az őtet illető Anyakönyv-ben. — Ugyan nem lehetne é ez az Irás mindnyájunk-nak tanúságul? Megpróbálom K! és a' lefolyt 1830dik Évről szólló Anyakönyv' kivonatját közölvén veletek abból kívánok bizonyos tanúságokat kötni szívetekre a' felvirradott esztendő' első napján, — *hogy az Irások' vigasztalása által reménységünk légyen.* —

§. 1. Legelső nagy lépés, mellyet saját tudatja 's akaratja nélkül tesz az ember az életben *a' születés.* — Mikor születik az ember, állapotját, mellyben magát nem tudta 's nem érzette, állapottal váltja föl, mellyben tudja 's érzi magát, — nem csak, hanem lételében okos halhatatlan lélek párosul a' romlandó testtel, — gondolkodó, ismerő, ítélő, okoskodó elme, érzékenykedő akarat, szív, egyesül a' porral, egy szóval, szinte a' semmiségből olly felséges Lény áll elő, kihez hasonlót a' teremtményekkel népes föld nem tud mutatni. — Ezt az új vendéget, midőn a' szeplőtelen szerelmek' ágyából kikél, szülei öröm köszönti, anyai csók idvezli, 's egy áldott lélek fogja föl lágy ölébe, mellyet szülei-szeretetnek hívunk. — A' szép nap kitakarja az új ember előtt mindjárt az élet' drága kincseit, a' frisítő reggelt, a' táplálódelet, a' pihentető estvét, a' virág koszorús tavaszt, a' kalászokkal aranyos nyarat, a' gyümölcseiben édes őszt, és a' vigadozásokban kívánatos telet. — Föltűnnek mindjárt a' világ' új vendége előtt a' karra fűzött barátság' örömei, a' gazdagság' fényűzései, a' tisztesség' érdemkoszorúi, a' tudományok' 's mesterségek' dicső gyönyörűségeik, és minden egyéb örömök, mellyek közt az élet folydogál, és ezek édességeket hintve az új ember' pályájára, mosolygásra fakasztják a' mezítelent. — De egyszersmind fölötte borongnak az új embernek minden szerencsétlenségek: a' hervadtt ajkú betegség, a' szegénység, a' hűségtelenség, a' sanyarú munka, — a' hideg, a' forróság, a' fiatalság esztelenségeiben, a' középkor öszveázva veréjtékeiben, — az öregség lerogyva gyarlóságaiban, —

a' halál rémítve sokféle nemeiben, 's mind ezek mintegy versengenek maguk között, hogy mellyik keserítse meg legelőször is a' tehetetlent. — Igy az öröm és szomorúság, a' szerencse és szerencsétlenség, a' boldogtalanság előtt áll az új ember, — és Istenem! mi lenne belőle, ha az élet' ösvényére, mellyet a' gyönyörűségnek és szenvedéseknek alakjai állottak el, minden hív vezér nélkül kéntelenítetnék elindúlni. Ezért nyújtják mindjárt egy Angyal' ölébe, a' keresztyén vallásba, kisdedeiket a' szülék, hogy ez vezesse végig azokat az élet' jobb és bal történetein. Ez, ha jól folyánd dolguk: a' kevélységtől, világba merűléstől, szeretetlenségtől, őrizze; — ha pedig sorsuk ellenükre leénd: könnyeiket törülgesse, szívüket a' halhatatlanság' reményével csendesítse. Ezért megkereszteltetik a' szülék kisdedeiket. Igy adatott által Jésus is kisded korában a' Zsidó vallásnak, a' minek emlékezetére szenteltetik ez az innep. — Az 1830dik évi Anyakönyvben pedig föl van jegyezve, hogy a' mi gyülekezetünkben 21 férfi és 12 leány gyermekek — öszvesen 33 kisdedek kereszteltettek meg. — Ezeknek szüléik tehát és mind azok is, kik minket kisded korunkban megkereszteltettek, elismerték, hogy legbíztosabb vezére az embernek élete' kétes ösvényein a' Keresztyén Vallás. — De hát mi érezzük e' szívünkben ezt az igazságot, 's a' keresztyén vallást tartjuk e' egyedül való vezetőnknek pályjánkon? nézünk e' hitünknek fejedelmére, a' Jésusra, akkor is, ha kedvünk szerént; akkor is, ha kedvünk ellen folynak dolgaink? Ha vesztünk: veszteségünk' bánatja, ha szenvedünk: szenvedésünk' keresztje, ha sírunk: szívünk' fájdalma megenyhül e' a' Krisztus' kereszte' árnyékában, és szent tudományának bíztatásaira kiemelkedik e' lankadozó lelkünk a' csüggedezésből? Ha nyerünk: nyereségünk' örömé, ha becsültetünk: tisztelőink' tömjénye, ha bővölködünk: vagyonaink' bővsége nem kábitja e' meg fejünket; tiszteljük e' az Istent akkor is, mint Dávid, Salamon; megbecsűljük e' akkor is a' Krisztus szent testét, az Ekklé'siát, mint a' gazdag arimathiai Jósef 's Nikodémus? — Oh ha így van a' dolog: bátran mehetünk mi szemközt ez új esztendőnek. Mert K! ez a' fölvirradott esztendő is, mint szintén maga az élet, nem egyéb, mint édesség és keserűség, — ebben is örömök rejtőznek, és rejtőznek szomorúságok, — ez új esztendő is szerencsét

hoz nekünk, és hoz szerencsétlenséget. — De ha a' 33 gyermekek az egész életre legbátrabban a' vallás' karjain keresztségük által indulhattak el: sokkal inkább mi egy esztendő' bajai és örömei felé bátorságosan csak sz. vallásunk által közelíthetünk. A' lefolyt esztendőben megkereszteltetett 33 kisdedek' példájok tanítson meg minket ezen igazságra, hogy legbíztosabb vezére az embernek a' Jésus' sz. vallása és az írások' vigasztalása által légyen reménységünk a' ránk virradott esztendő' javai felől, — bátorságunk gonoszai ellen. —

2. §. Másik fontos lépése az embernek e' földön — a' *párosodás*. — Az egész roppant világot, részei osuda egymáshoz vonszódása tartja föl, 's különböző nemű erők' öszvepárosodásából születik ennek állandósága. Az égi testeket valami megsérthetetlen szent szövetség kapcsolja egymáshoz. Ezért énekli Dávid, a' 'Soltáros Fejedelem, a' napról, a' milliom teremtmények' nemzőjéről ?Sólt. 19: 6: *hogy az mintegy vőlegény úgy jő ki ágyasházából.* — Ezért hitte a' mesés régiség, hogy a' Holdnak szerelmei vagynak a' földön. — Mindenféle gyümölcsök, mindenféle magvak, a' sokféle gabona nemek is: mellyekkel élünk, hím és nővirágpor szemecskék' menyegzőjéből születnek, midőn azokat a' tavaszi lágy szellők öszveházasítják. — A' földön járó 's csúszó állatok, a' levegőben szárnyaló madarak, bogarak, — a' vízben élő számtalan nemzetségek mindnyájan páresodás által tartják föl nemüket, és ez a' sorsa van az emberiségnek is. Ezért kötötte az Isten férfiúhoz az aszszonyt és aszszonyhoz a' férfiút, — ezért kapcsolt a' keresztyén szent vallás egy aszszonyhoz egy férfiút, és egy férfiúhoz egy aszszonyt. — Ez a' kapcsolat, vagy házassági szövetség a' szerént, a' mint jó vagy roszsz személyekből áll, a' szerént, a' mint szerencsés vagy szerencsétlen; — paradicsomot, vagy poklot nyit föl az embernek. Innét van miérthogy némellyek ledér gondatlansággal csupa rózsa lánczokat képzelve vetik magukat ebbe: — mások ellenben éretlen félelemmel idegenkednek ettől. — Innét van, hogy ezen fontos 's kétes lépést is a' Krisztus' Hívei keresztyén szent vallásunktól kísértetve szokták megtenni. — Megesküsznek Isten előtt, hogy társaikhoz hűségesek lesznek, — egymás terheit megosztják, hogy kevesedjenek, — egymás örömeit, hogy szaporodjanak, megosztják. — A' mi szent Gyülekezetünk'

Anyakönyvében már föl van jegyezve, hogy a' lefolyt 1830-dik évben 14 pár személyek szövetkeztek öszve a' sz. házasság által. — Midőn szülötteink az élet' szerencse kerekére csak most hágtak föl, — ezek a' 28 személyek most vagynak közöttünk annak legtetején, és fejenként hallják ezek bölcs Salámon' szavát: *élj a' te társaddal, a' kit szeretsz, a' te hijjába való életednek minden napjaiban, a' melly házastársat adott néked az Isten e' világon a' te hijjábavalóságod' minden napjaiban; ez a' te részed a' te életedben és a' te munkádban, mellyel a' nap alatt munkálkodol. Préd.* 9: 11. Meg vagytok e' ti most az új esztendő első napján is elégedve sorsotokkal, mellybe a' múlt esztendőben állottatok? Ha megvagytok azzal elégedve: ezen megelégedésteket csak úgy tehetitek a' beállott esztendőben is állandóvá, ha a' vallást, mellynek vezérlése alatt nyújtátok egymásnak jobbotokat — szívetekbe fogjátok viselni, — ha esküvésteket, mellyet tettetek egymásnak Isten előtt, álhatatosan fogjátok megtartani, és egymás boldogítására ártatlan szorgalom, mértékletesség, és keresztyéni türedelem által fogtok törekedni. Ha pedig, a' mit fájlalnánk, kárhoztatnátok e' pillantásban öszvepárosodástok' napját, — ha valamellyitek' szívét megnem elégedés' férge rágná, 's kívánságitok másfelé epedezne: oh szerencsétlen felebarátim! titeket is csak a' Jésus szent vallásához igazítlak, és kérlek, hogy esküvésteket még is csak megtartsátok, a' min változást nem tehettek okosságtok és hűségtek által, — azt a' békeségestűrés által enyhitsétek, — várjátok csendesen a' boldogabb jövendőt, mert ezt ígéri a' vallás a' szelídeknek, alázatosoknak, békeségestűrőknek: megvagyon írva, hogy sok nyomorúságok által kell bémenni a' mennyeknek országába. *Légyen hát reménységetek a' békeségestűrés által és az írások vigasztalása által.*

§. 3. Utolsó lépése e' világon az embernek az, mellyel lelép az élet' pályájáról és a' halál' árnyékának völgyébe alászál, — és ez a' szomorú lépés is fölvagyon írva mindenekről az úgy nevezett Anyakönyvben, — fölvan írva a' mi szent Gyülekezetünk' Anyakönyvében, hogy a' lefolyt 1830dik évben 51 Személyek hagyták itt gyászos halálok által társaságunkat. — 51 Személyek! tudjátok meg Hívek! több mint 16tod része Gyülekezetünknek sírba költözött a' múlt esztendőben. Oh ti Isten-

ben elnyúgodott felebarátink! elfogódott a' mi szívünk akkor is, midőn kimulástokat meghallottuk; — de ezen szempillantásban is érzékenyen emlékezünk vissza rátok. — Özvegyeink — árváink, a' kebelük' szerelmétül megfosztatott Szülék és atyafiak szívükbe emlékezetetek új fájdalmat ébreszt föl, és szemeikbül friss könnycsepp csordul ki értetek ez új esztendő' első napján, mint a' kikkel még most esztendeje együtt voltatok, 's elválástokrul tán nem is gondolkodtatok. Mi azt kívánjuk nektek, hogy pihenjetek csendesen ott, hol nincs sírás, nincs törődés, — nincs irigy ellenség, — 's földi szenvedelmeiteket felejtsétek el azon hajlékokban, mellyeket Isten készített az őtet szeretőknek. Egyszersmind pedig tanulni akarunk mi abból, a' mi rólatok föl van írva a' Gyülekezet' Anyakönyvében. — Fölvan jegyezve rólatok, hogy ti meghaltatok és eltemettettetek, és ebből azt tanuljuk, hogy mi is halandók és töredékeny cserepek vagyunk. — Ugyan azért megalázódunk, 's szívünk dagályát, kevélységét igyekezünk elfojtani. — Mert oh ember! ha gondolod, hogy te is por, féreg, sőt férgek' eledele vagy, hogy te is, mint a' legegyűgyűbb 's legszegényebb ember semmi földit, semmi világit magaddal a' sírba nem vihetsz, hanem öszve porlasz azzal, kit itt útáltál, 's annak maradvánnyi omlanak meljedre, a' kin itt felül emelkedtél 's gázolódtál; ha ezeket meggondolod, hova büszkélkednél 's miben keresnél okot fölfuvalkodni, egyebeket gúnyoló szemmel nézni? — Föl vagyon jegyezve a' holtakról Anyakönyvünkben, hogy mellyik napon hóltak meg 's temettettek el, — és ebből azt tanuljuk, hogy mi nem tudjuk, mellyik napon múlunk ki a' világból, — ugyan azért sietünk rendeltetésünknek megfelelni, kötelességeinket mindennap elvégezni, — számadásunkra mindenkor készek lenni,. — hogy a' halál' napja rendeletlen ne találjon, — sietünk ellenséginkel, míg velek egy úton vagyunk, megbékélni, hogy megátalkodásunkal és engesztelhetetlenségünkel az Istent engesztelhetetlen Bíránká ne tegyük. — Föl vagyon jegyezve a' hóltakról Anyakönyvünkben az életidő, és láthatjuk, hogy 51 halottaink között csak egyetlen egy van, ki 80 esztendőn, tsak 7 pedig a'ki 70-en felyül élt, a' többiek pedig olly korban haltak meg, mellynek napjait méltán keveselhetjük. — Innét ismét kész a' tudomány, hogy reménységeinket meszszire ne

terjeszszük, mert a' mi időnk tsak 70 esztendő, és igen ritkán 80 — legközönségesebb pedig az, hogy 70 esztendőt sem élhet a' földön az ember. — Végezetre, föl van jegyezve Anyakönyvünkben a' holtakról, hogy micsoda nyavalyában holtak azok meg, 's bátor a' lefolyt 1830-dik évben uralkodó nyavalya a' hideglelés volt; de csak ugyan nyilván láthatjuk halottainkról, hogy sokféle fegyverei vagynak a' halálnak, és ez a' jegyzés tanúságul szolgál mindnyájunknak, hogy őrizkedjünk, 's életünket, a' mennyire csak lehet, oltalmazzuk. Tartsunk mértéket a' munkában, az örömben, az evésben, ivásban, indúlatoskodásban, 's az alkalmatosságokat szorgalmatosan kerüljük, mellyeken életünk, egésségünk forog veszedelemben. —. Még van egy "K!" a' mit tanúlhatunk a' megholtak' Anyakönyvükből, — ez t. i. hogy imádjuk az Istent, és adjunk hálákat sz. Felségének, mint élet' és halál' Urának, hogy mi ezen gyászoskönyvbe még föl nem írattattunk az elmúlt esztendőben. — Oh jó Isten! jobb és bal kezünk felől hullottak a' mi atyánkfiai. — Alig van valaki ebben a' sz. Gyülekezetben, kinél a' halál magát nem jelengette volna a' múlt esztendőben, — még most is sok betegeink ágyban érték el az új esztendőt: nem kell e' nékünk háládatosan borulni atyai lábaidhoz, midőn nékünk kedveztél, 's megengedted érnünk az új esztendőt. Elnefelejtsétek Hívek! Elnefelejtsétek, a' hálaadást, az Isten' imádását. Igy lesznek nektek tanúságul a' mik megirattak, — igy lehet reménységetek is a' Sz. Irás' vigasztalása által. —

Ezen gondolatokkal 's tanúságokkal bocsátlak én el titeket H! ez új esztendő bizonytalanságaira, mellyekből annyi bizonyos, hogy egyszer kedvesek, máskor kedvetlenek fognak lenni. Mint a' kisdedek, kik keresztvízre vitetnek vallással, és pedig a' Jésus, szent vallásával menjetek eleibe a' jövendőknek. Ha kedvezni talál a' jövendő: tegyétek azt még kedvesebbé az Isteni félelem által, a' kegyes élet, ártatlan erkölcs által. — Akkor legyetek háládatosok kétszeresen az Istenhez, mikor érzitek 's tapasztaljátok, hogy jóltévő volt hozzátok, — különben a' háládatlanság, mellyel saját szívetek vádolna, az Isten' áldomásait kezeitek között elhervasztaná. Akkor állapodjatok meg legerősebben az igazság' és ártatlanság' ösvényén, mikor ezeknek világ szerint is jutalmait láthatjátok: kü-

lönben az elhagyattatott igazság 's ártatlanság a' mit adott, hívtelenieitől keserűen fogja viszsza venni. — Akkor hevűljetek föl a' bölcsességet keresni, mikor annak keresésében, nem csak lelki, de földi kincsekre is találtok. — Különben a' félbehagyott bölcseség, mint ti, az ő követését megbánnátok, ajándékait megfogná bánni. Egy szóval, ez új esztendőben az Isten' kegyelmessége hívjon titeket megtérésre. Ha pedig kedvetlen történeteket hozand, a' minthogy fog is hozni az új esztendő rátok: mintegy jó házastárs, ki esküvését boldogtalan állapotjában sem szegi meg, keresztyéni türedelemmel a' szenvedő Jésusban vetett alázatos reménnyel enyhítsétek meg fájdalmaitokat. — Úgy is nem soká vége leszsz minden szenvedéseinknek, a' kisdedek, kik a' múlt esztendőben születtek, mintha azt sírnák fülünkbe, hogy ők akarnak helyünkbe állni, mi hordozóskodjunk innét. — A' hóltak, mintha intenének magukhoz, hogy utánnuk siessünk, mert a' mi sorsunk is az, a' mi az övék. —

Adja a' békeségestűrésnek és vigasztalásnak Istene tinéktek, hogy egyenlő akarattal legyetek ti közöttetek egymáshoz a' Jésus Krisztus szerint, — adja ő Szent Felsége, hogy a' békeségestűrés által, és az Írások vigasztalása által reménységünk légyen.

III.

1832dik ESZTENDŐ ELSŐ NAPJÁN.

'Solt. 4: 6, 7. Áldozzatok Igazságnak áldozatját, és bízzatok az Úrban, — sokan mondják: kicsoda mívelheti azt, hogy valaha jót lássunk? De Te Uram mutasd meg nekünk a' Te orczádnak világát!!

A' Tegnappal olly nap áldozott le K! egünkről, melly leggyászosabb esztendőt — az 1831dikit rekesztette bé. — Oh bárcsak kiveszhetne az az évek' sorából! oh bárcsak a' lefolyt századok közzé ismeretlenül vegyülhetne! De nem! Tenger siralom' könnyei fénylenek a' múlt esztendőn, — számtalan gyász fátyolok lobognak annak mindenik óráin, napjain, hónapjain, sőt perczentésin, — ki fog ez feketedni több jövendő századok' onokáinak szemükbe a' feledékenység' Tartományiból. — Igen szép Tavaszba rejtegette el ez a' lefolyt esztendő mind azon veszedelmeket, mellyekkel minket későbben megtámadott. Magasra nyúlt zöld vetésekben lappangottak gyilkosai, — ártatlan virágokkal koszorúzva voltak hóhérai, 's a' már megkészűlt sírokon, ezer meg ezer temető gödrökön bőséget 's egészséget ígérő remények hazudoztak szemeinkbe. — Azonban dögleletes ködök szállongottak, hullottak a' zsírtalan harmatok, omlottak a' kövérség nélkül való záporok, és azoknak levéből mérget főztek a' nap' boszszús súgárai, — mérget, mellyen csak hamar egy szörnyű angyalt hízlaltak, ki a' föld' kenyerének botját eltörte, és az Isten' haragjának poharát a' népekre köszöntötte. — Majd szelíd szellőkön hordoztatta magát ezen öldöklő angyal falukról falukra, városokról városokra, és édes Hazánkat bejárván, szét lehellette itten a' Halált, hogy nyomdokai mindenfelé hólt testekkel borittatnának bé. — Oh bárcsak kiveszhetne e' lefolyt esztendő az évsorokból. — És mégis áldozatra — igazság áldozatjára, tiszta szívből származott háládatosságra hívlak én titeket, Keresztyének! ez új esztendő első napján. — Háládatosságra hívlak titeket a' gyilkos 1831dik esztendőért! — Én nem tudom, hogy a' tegnap elhunyt esztendő nem tanította e' meg a' mai nappal elő állott fiát, miképen hogy ő is minket

sanyargasson; de azt tudom, hogy már ez új esztendő' első napján is sok szív nyögdécsel, sok szem könybe lábbad, sok legyúrtt ágyakon unt beteg fetreng, sok házakban új fájdalom tenyészik az új esztendőben, — tudom hogy e' felvirradott esztendő' első reggelén is már sok nyomorúltak mondják: *kicsoda mívelheti azt, hogy valaha jót lássunk:* én mégis édes reménységre, alázatos bizodalomra hívlak titeket a' felvirradott új esztendőbe. — Hálá datosságra hívlak titeket az ó esztendőért — bizodalomra az új esztendőért. *Áldozzatok igazságnak áldozatát — és bízzatok az Urban. Sokan mondják: kicsoda mívelheti azt, hogy valaha jót lássunk: de te Uram! mutasdmeg nekünk a' te orczádnak világát!* — Értsétek meg K. Hívek! Miért kell e' Szent napon igazság' áldozatjával áldoznotok az ó esztendőért, — miért kell bizodalmasoknak lennetek az új esztendőért?? Én szóllok. — Ti figyelmezzetek, az Isten pedig Sz. Lelke' áldomásai által a' szót és a' figyelmet tegye gyümölcsözőkké! —

§. I.

Áldozzatok igazság' áldozatjával — hálàdatossági áldozatra hívlak titeket az ó esztendőért — mert a' lefolyt 1831dik esztendő sok kevélységet megalázott, sok hiúságokba merűlteket Istenre lelkiekre terelt, — sok gondatlanságot fölébresztett, és midőn egyebek lehullottak a' halgatás' helyére, nekünk kedvezett 's még új esztendőt engedett érnünk. — Az Isten mindeneket javunkra cselekeszik, szeretetből áld és szeretetből keserít, ugyan abból küldötte édes Hazánkra a' múlt esztendő' öldöklő angyalát is. — Számtalanok voltak már K! édes Hazánkban, kiket vagy tudományuk és erköltsük, — vagy gazdagságuk és becsületük, — vagy erejek és egészségük kevélyekké, fennlátokká, másokat megvetőleg lenézőkké tettek. De nem láttuk e', vagy legalább nem hallottuk e', hogy kiütvén az epemirígy, miként jámborodtak a' kevélyek, miként eresztették ki fölfújt dagályukat észrevehetetlenül a' nagyralátók? Nem láttuk e', vagy nem hallottuk e', hogy mikor hír futamodott a' dögleletes nyavalyáról, — melly édes Hazánk' első Fő Herczegét, — a' Főpapot, színtúgy nem kémélte, mint utólsó koldusát, — Szent Gellértünk' csillagokkal barátkozó Tudósát, mint Hortobágyunk' vagy Bakonyunk' együgyüét vagy latrát;

nem hallottuk e' — miként gyalulódtak hozzánk szegényekhez, nyomorúltakhoz azok, kik magukat nemesebb porból vagy drágább göröngyből valóknak képzelték és hitték? — Nem hallottuk e', miként szálltak le a' Palotákból sok Nagyok a' nyomorúság alatt megrogyott kunyhókba, és miként szorgalmatoskodtak most azokért, kikkel egy idő óta már éppen semmit nem gondoltak, — hogy mentek a' rendelések, parancsolatok, azoknak javára, kik egy idő óta *megfeledkeztek?* — Nem hallottuk e', hogy mi szelíd kezekkel nyújtottak maguk a' Nagy Urak és Asszonyságok orvosi szereket, ételt, és életet föltenyésztető italokat a' veszendőknek? Mind ezeket nem hallottuk e' — és mikor az Isten így közelebb hozott minket egymáshoz, midőn így egymásnak szívére forrasztott minket: késedelmeznénk e' az igazság áldozatával, nem örömest adnánk e' hálákat Istennek az 1831dik esztendőért? — Annyival is inkább, mert ha megakarjuk mondani az igazat, mitsodás vólt már egy idő óta a' Magyar vér? A' hajdani Nemestől elfajúlt — világiakért áradozó, — étel ital után, gyönyörűségek után, gazdagság után, földi fény után gyulladozó, — meghűssült a' valláshoz, — haragra lobbanó a' felebaráthoz, pörnek örvendő, — lusta az Istenhez — serény az irigységhez, egyenetlenkedő. — Illyen egy idő óta a' Magyar vér. — És ugyan nem jól esett e' a' hirtelen halál' félelmével ezt a' vért forgásában egy kevéssé megállítani, és az Istenhez, Felebaráthoz, Hazához, szeretethez, honnét eltávozott igazítani? Nem jól esett e', hogy most Hazánk' fiatalai megrettenve a' kedves hejje hujjáktól, vigyáznak a' kedves falatra, mellyet lenyelnek, a' pohárra, melly mosolyogva pözsög előttük, — vigyáznak az időre, mellyet az előtt gondatlanúl tékozlottak? — Nem jól esett e', hogy az Isten megmutatta, hogy semmit sem tehet a' gazdagság, semmit sem tehet az Uraság, semmit sem tehet a' szépség, az erő az egészség, — hogy olly nagyon ne bízzunk a' gazdagságba, — olly nagyon ne epedezzünk az Uraság után, — olly sokat ne tartsunk erőnkbe és egészségünkbe, — hanem hogy az Istenhez kúcsolódjék szívünk, és a' mennyeiekbe, a' jó lelkiesméretbe, ártatlan erkölcsökbe, igazságunkba, keresztyéni szeretetünkbe keressünk mindenkor menedéket? — Ez mind igen jól esett, K! ezért nekünk igazság' áldozatjával kell áldoznunk. Istenem! hány gondat-

lanságot ébresztett föl ez a' múlt esztendő. — Hány ember elrendelte Házát, melly rendetlenül állott, — hány elkészítette számadását, melly készületlen vesztegett, — hány a' mit még elnem végezett elvégezni erőlködött, — hány a' mit elfelejtett, azért viszszafutamodott, — hány a' mit hibáson tett, hellyrehozni serénykedett! Egy szóval, hányan készültek K! a' halálra a' lefolyt 1831dik esztendőben. — Mondjátok meg, ha megtudjátok mondani, — hány szent gondolatokat termett ez a' múlt esztendő, hány istenes kegyes feltételeket, fogadásokat szült ez a' múlt esztendő, — mennyi mennyei érzelmeket, égi szív-dobogásokat gerjesztett ez a' múlt esztendő? Ezek a' mennyei termések nem gazdagon pótolhatják e' földeink', réteink', szőlleink' sovány termését? — Nem indíthatnak e' minket háládatosság' áldozatjára? — Ha ezek nem: leg-alább annak meggondolása, hogy mi még élünk—nyissa meg ajakainkat az Isten' dicsőítésére, mert nekünk kedvezett a' gyászos 1831dik esztendő. — Szüléink elmúltak, — még mi itt vagyunk; — gyermekeink elhóltak, — még mi itt vagyünk; — kedveseink, atyánkfiai, rokonink a' sírba szálltak, — még mi itt vagyunk. Négy száz ezeren az öldöklő Angyal' áldozatívá lettek, — még mi itt vagyunk! Oh áldozzunk az Istennek igazság' áldozatjával és mondjunk háláadó éneket szent nevének. (Itt a' gyülekezet elénekletts a' 4dik 'soltár' versét: *Igazságnak áldozatjával)*

§. II.

Nem szóllok már az elfolyt esztendőről, hadd lebegjen, — hadd hullámozzék az, az idő' végetlen Tengerén! — Hanem hívlak titeket Keresztyén Hívek! édes reménységre, keresztyéni bizodalomra a' fölteteszet új esztendőbe. — *Bízzatok az Urban! — sokan mondják ugyan: kicsoda mivelheti azt, hogy valaha jót lássunk.* Még a' Tudósok között is támadtak, kik bennünket a' fölvirradott esztendőtől megborzasztottak, 's jövendölik, hogy ebben üstökös csillag tévesztendi útát, a' mi földünket is utólsó romlásra fogja juttatni,, vagy vizekbe meríti, vagy tűzlángok által meghamvasztja 's szelekkel fúvatja széllyel. — Ezt mondják. — A' napok' rendit mutató könyvecskékben is szomorú jövendölések vagynak erről a' feltetszett esztendőről, — és noha senkivel az Isten rólunk végzett

szándékát nem közlötte, senkit földünkről' Tanácsosának nem hívott: még is sokan mondják: *kicsoda mivelheti azt, hogy valaha jót lássunk?* De Keresztyének! Legyetek csak ti tiszta lelkiesméretüek, legyetek tiszteitekben hívek, és szorgalmatosok, keresztyéni szent Vallástokhoz buzgók, álhatatosok: megfogja nektek az Isten orczája világát mutatni, és titeket minden jóra vezérel. — Nem lehet az Isten nem jó a' jókhoz. Nem lehet azt feltennünk, hogy az Isten csak azért teremtette volna az embert, hogy annak vesződéséből, jajjaiból 's könyeiből csináljon örömöt magának, — nem lehet azt képzelnünk, hogy az ég' gyönyörűsége a' föld' romladéka 's pusztúlt hamvai volnának. — Ördögöt képzelek én itt a' földön is azon szívben, melly kaczajt üt a' más' nyomorúságán, 's melly örülni tud a' sírókkal, sírni az örülőkkel: oh miként képzeljek akkor olly Istent az Égben, ki az emberiség' nyögésein, jaj szovain és kétségbeesésén kívül nemesebb örömöket nem talált magának. — Ha van mi bennünk K! szeretet, könyörűletesség, szánakozás: méltán tarthatjuk azt az Isteni szeretet' szikrájának, — a' véghetetlen Jóság' kisúgározásának a' Teremtő képének magunkon. De vallyon, ha az Isten minket valami kikeresett nagy szerencsétlenség' 's végső veszedelem' gyötrelmeire hizlalna, — mellyek közzűl hijába nyujtanánk esedező kezeinket feléjé: ah akkor nem lenne e' a' szikra melegebb a' tűznél, a' súgár éltetőbb magánál a' napnál, a' kép érzékenyebb eredeti valóságánál — nem lenne e' az emberi szeretet tökélletesebb az Isteni szeretetnél? Vallyon K! a' kit mi követünk a' szeretetben — elmaradna e' tőlünk a' szeretetben? Vallyon a' ki meggyőz minket hatalmával, — meggyőzettetnék e' tőlünk gyarlóktól a' szeretet' munkájával? Vallyon az Isten, ki felülmúl minket Mindentudóságával, Mindenüttjelenvalóságával, — utánnunk volna e' irgalmatlanságával, és kegyetlenségével? Ne hidjétek, K! Érezzük mi szívünkben, hogy Isten szova ez és nem emberé, bár ha ember mondotta is: *a' ki az övéiről gondot nem visel, alább való a' pogánynál.* Ah! a' legtekélletesebb Törvényadót hidjem e' én olly tekélletlennek, hogy Törvényét velünk illy átok alatt szorosan megtartattja, — önnön maga pedig meg nem tartja; — nekünk szívünkre köti a' miéink' gondját, — önnön maga pedig leszakasztja szívéről teremtései' koszorúját; — nekünk parancsolja, hogy munkállódjuk feleink'

boldogságát, — maga pedig örvendi Híveinek boldogtalanságát. — Így K! az Istenről ne gondolkozzatok, — maga mondotta ő azt: *hogy ha az édes anya elfelejtkezne is fiairól: — ő mi rólunk elnem felejtkezhetik.* — Maga mondotta ő azt: hogy ha ti gonoszok lévén tudtok jó ajándékokat adni: mennyivel inkább ő, Teremtőnk, Atyánk, tud mi velünk jóltenni sokkal fellyebb, mint mi kérnénk vagy elménkkel befoghatnánk. — Ha tehát sokan mondják: *kicsoda mivelheti azt, hogy mi valaha jót lássunk;* ti feleljetek bátorsággal — az Isten - - a' Teremtő — a' Gondviselő. Mondjátok bátorsággal: *bízzatok az Úrban.*

Hogy pedig bizodalmatok keresztyéni bizodalom légyen: megmondom még azt is, mit kell cselekednetek, hogy bátorságosan 's szívbeli nyúgodalommal mebessetek által a' feltetszett új esztendőn! — legyetek K! mindenkor tiszta lelki esméretüek, — vagy is naponként úgy viseljétek magatokat, hogy magatok viseletét meg ne bánjátok. — Mitől fél a' jó lelkiesméret? Semmitől sem. — Nem árt annak a' tűz — mint a' 3 'Sidó férfiunak, — nem árt annak a' víz — mint a' Hajónak, mellyben Jésus aludt, — nem bántja azt az oroszlán, mint Dánielt, — leesik annak kezéről a' vipera, mint szent Páléról, — megnyilik annak a' vas ajtó, mint szent Pétérnek, — és ha az ég' boltozati öszvetöredeznek, lehullanak a' csillagok kerekei, a' föld elmorzsalékosodik: felderült homlokkal rógyik alájok az iszonyú omladékoknak.

Továbbá, ha bátran akartok átmenni az új esztendőn: sorsotok' kötelességeiben hívek és szorgalmatosok legyetek. — Nem csendes e' a' szolga — ámbátor gazdája ránczba szedett homlokkal, harsogó lármával érkezik is, — ha ő tiszteiben, és a' parancsolatok' telyesítésében találtatik? — Nem nyúgodt szívű e' az adós, kinek kezében a' nyugtató levél, szívében az érzés, hogy tartozását lefizette, — ha szintén törvénybe idéztetik is, -- poroszlók kezébe adatik is, — tömlöczbe záratik is. — Ha ezt a' csendességet, bátorságot 's nyúgodalmat óhajtjátok: kötelességeiteknek megfeleljetek, — naponként azt, a' mivel tartoztok magatoknak, Istennek, Hazának, Uraságnak — híven betelyesítsétek. —

Végezetre, — ha csendesen akartok szemközt menni ezen felvirradott esztendőnek: legyetek vallásosok is, — az Istent, a' Templomot, — az igét nagyra becsül-

játék: — Mert lássátok K. Hívek! ott, hol a' tiszta lelki esméretben semmi vigasztalást nem találunk, — ott, hol kötelességeink betellyesítése árva fejünknek semmi menedéket nem nyújt: ott az Isten fogja föl istáptalan ügyünket, — ott a' vallás, ez az angyal jelenik meg nekünk, mint a' Jésusnak Getsemáné kertben, — és mikor a' kövek hullanak ránk, mint az ártatlan Mártyr sz. Istvánra, ez az ég, a' Vallás, nyilatkozik meg nekünk, mellyben Isten' jobbján látjuk a' világ' dühétől üldöztetett ártatlanságot. — Ezért mondom, hogy legyünk naponként szeplőtelen lelkiesméretűek, — legyünk naponként kötelességeinkben tántorithatatlan hűségűek, — legyünk a' vallás iránt érzékeny kebelűek. — Most pedig K! terjeszszük ki kezeinket az Istenhez, és imádkozzunk. —

Oh Uram! mutasd meg nekünk a' te orczádnak világosságát.

IV.

MI KIVÁNTATIK ERKÖLCSI JÓSÁGUNK MELLETT AZ IDVESSÉGRE?

Máté. 25 : 1—12. *A' Tíz szüzekről.*

„*A' szüzesség az a' legdrágább kincs, mellynek árra egész Világon nincs*" — 125dik Dicséretünkben ezen nevezetes sorokat énekeljük. — Igaz is K! hogy becsesebb kincset, mint a' szüzesség, nehezen lehetne mutatni a' Világon. — Nem azért, hogy ez kevesebb az aranynál, — a' brilliántnál ritkább, 's nemesebb mint a' keleti gyöngyök; hanem azért, mivel *a' ki egyszer elprédálja, visszanyerni hijjában próbálja.* — Megtaláltathatik a' gyöngy a' szeméten, de nem az elveszett szüzesség; — a' kár talán megtérül; de nem az elvesztett szűzesség, — a' szerencse megfordul; de nem az elvesztett szüzesség, — a' beteg felgyógyul gyakran, még a' halott is feltámad; de nem az elveszett szüzesség. — A' nap, ha lemegy, ismét fölkél, — a' csillagok, ha elhalványadnak, ismét kiderülnek, — a' virágok, ha elhervadnak, ismét kinyilnak: csak a' szüzesség' virága nyilik egyszer, — csak a' szüzesség' csillaga megy le végképpen, — csak a' szüzésség' napja borul örökös éjszakára. — *A' szüzesség az a' legdrágább kincs, mellynek árra egész világon nincs. Az a' ki azt egyszer elprédálja, visszszanyerni hijában probálja.*

De ha illy nagy kincs K. Hívek a' szüzesség: mint van, hogy az Evangyeliomi példabeszédben ezen drága kincs tíz szüzek között csak ötöt vitt bé a' Menyekzőbe, ötnek viszont semmit sem használt? A' tíz szüzek mindnyájan szüzek; de szüzeségükkel nem mindnyájan szerencsések. Tíz a' szűz; de csak öt boldogul szüzességével. — Könnyen fejthetnénk a' nehézséget, ha a' szó világi menyekzőről volna, hol sokszor kedvesebb a' szemtelen mint a' szemérmetes, — az orczátlan kapósabb mint az ártatlan; a' csélcsap 's vásott szerencsésebb mint az, ki minden illetlenségtől őrizkedik. De most a' hasonlatosság Mennyországtól van, melly szenteknek igértetett, melly ártatlan Angyalok énekeikkel zeng a' makula nélkül való bárány' dicsőségére. — Hát miért nem jöhetett ide öt a'

tíz szüzek közűl? — Az Evangyeliom ezt adja okul, hogy ezen öt szüzek nem voltak eszesek; az öte pedig eszes vala. —

Itt van K. H! a' fontos igazság! hogy az erkölcsi jóság magában nem elégséges az idvességre. Értsük meg azért és tanuljuk meg e' szent alkalommal a' tíz szüzekről szólló példabeszédből: mi kívántatik még az erkölcsi jóságon kívül a' végre, hogy a' Jésus által szereztetett Idvességben részesülhessünk?

Megkivántatik e' végre az ártatlanságon 's természeti jóságon kívül az értelem' bölcsesége is, — t. i. kívántatik Felvilágosodás az esméretben, — igaz Hit a' Felvilágosodásban, — mások előtt fénylő példaadás az igaz Hitben. Ez hibázott az öt szüzeknél, kik kimaradtak a' Menyekzőből, — ezt példázza az öt eszes szüzek' lámpásuk, melly elvala készítve a' vőlegény' elfogadására. —

§. 1. Mondom K.H! hogy az ártatlanság 's jóság mellé még kívántatik Felvilágosodás is az esméretben, ha idvezülni akarunk a' Jésus által. — Ugyan is az esmerő tehetség egy drága ajándék nálunk, mellynek hű kimívelésséért és okos használásáért adja Isten az örök idveséget. De ha ezen Talentom épen nem használtatik hanem természeti míveletlenségében vesztegelve hagyatik: képzelhető e' az idvesség? — Képzelhető e' erkölcsi jóság is felvilágosodás nélkül? Jóság igen is — millyen az ártatlan és hasznos állatoké képzelhető: — de erkölcsi, millyen egy embert idvezithet, nem képzelhető. Ott lehet a' bárányi ártatlanság, a' galambi szelídség: de ha okosságunk és esméretünk is csak annyi, mint a' bárányoké, galamboké: várhatunk e' több boldogságot, mint a' galambok 's bárányok? Hát miért kellett hozzánk jönni a' Krisztusnak, ha elegendő vala a' jóság valakit idvezíteni? Hiszen a' Krisztus előtti időkben is találtattak jó emberek, mint új Testamentomban. Voltak igazság mellett tántoríthatatlan Fabriciusok, — szavokat megtartó Regulusok, — nagy lelkű Aristidesek, Cimonok, — szüléiket tisztelő Aeneások, — gyermekeiket nevelő Corneliák, — hószin lelkű barátok Orestesek, Dámonok, — szeplőtelen hűségű házastársak Lucretiák, Tib. Grachusok. Voltak minden sorsban, állapotban sokan, talán még többen mint ma, kegyes jó emberek: miért hát még is Idvezítőre vala szüksége a' világnak? Azért, mert bálványozás, babona borította volt el a' föld'

színét, tudatlanság és tévelygés bilincselték meg az emberi értelmet. — Ezért kellett az új világosságnak megjelennie, — hogy az emberek felvilágosítassanak értelmükben, mivelhogy Isten nem gyönyörködik a' bolondokban Pred. 5: 4. Ugyan ezért a' példabeszédbeli szüzek kimaradtak e' Menyekzőből, mivelhogy esztelenek voltak, 's csak az öt eszesek vitettek oda bé tanuságunkra, hogy ha idvezülni akarunk: ártatlanságunk mellett felvilágosodottaknak is kell lennünk esméretünkben. — Felvilágosodott esméretünknek kell lenni az Istenről és annak tekélletességeiről. — Az emberről és annak kötelességeiről, — A' Világról és annak természetéről. — Esmernünk kell az Istent mint Teremtőt, Atyát, Megváltót, Szentelőt és Bírót. — Esmernünk kell az embert, mint port és lelket, — sárt, mellyet isteni szikra lelkesít, — cserepet, mellyben kincsek, gondolatok, esméretek, erények, hit, szeretet, remény rejtőzködnek. — Esmernünk kell a' czélt, mellyre fussunk, a' tiszteket, mellyeket telyesítsünk, — a' roszszat, mellyet távoztassunk, — a' jót, mellyet kövessünk, — a' véget, melly vagy jutalmazandja hívségünket, vagy hívtelenségünket büntetendi. — Esmernünk kell e' világi életet, mint neveltetésünk' Iskoláját fenyitékeivel, játékaival, leczkéivel. — Tudnunk kell, hogy elmulik e' világ, és ennek ábrázatja; de a' ki az Isten akaratját cselekeszi, megmarad mindörökké. Ezen esméreti felvilágosodás hibázott az öt szüzeknél, kik lámpásaikat el nem készíték, — e' fénylett a' másik ötön, kik bémehettek a' Menyekzőbe, — e' kivántatik minden jó keresztyéntől, ki a' Krisztus által idvességet reményl — t. i. Felvilágosodás az esméretekben. De kívántatik még ezen felül: —

§. 2. Igaz Hit is a' felvilágosodásban, hogy az igazságokat ne csak tudjuk és esmerjük; hanem hidjük is egyszer'smind. — Tagadhatatlan ugyan, hogy ártatlanság és jó erköles nélkül nem lehet hinni a' Vallás' igazságait. — Mert a' vallás' tárgyai szentségek lévén, ezeket nem lehet szentség nélkül látni. A' gonosz életű emberben nehéz képzelni csak mustár magnyi Hitet is a' lélek' halhatatlansága felől, — mert ha ezt hinné: néhány esztendőért az örökévalóságot, — egy kis szerencséért az idvességet, — hiú örömökért a' mennyei örökséget nem tenné koczkára. Az erkölcstelen ember lehetetlen hogy hidje az Isten' létét, — mert különben igyekeznék annak kedvébe jár-

ni. — Jónak, ártatlannak, szíznek, szeplőtelen erkölcsűnek kell hát elébb az embernek lenni, hogy igaz Hite lehessen. Le kell annak vetkezni minden testiséget, mint Mosesnek sarúit, ki az Istenhez közélebb akar járulni. — Tiszta szívűnek kell annak lenni, ki az Istent megakarja látni, — magát kell elébb annak megtagadni, ki a' Krisztust meg nem akarja tagadni. — De ebből épen nem az következik, hogy a' jó szív elégséges az idvességre; hanem csak ez, hogy mindenek felett erkölcsi ártatlanságra kell törekednünk már csak azértis, hogy vallási Hitünknek jóságunkban biztos alapot vethessünk. Az öt szüzek példájokban pedig, kik nem hitték, hogy megérkezik a' vőlegény, 's hitetlenségük által a' Menyekzőből kimaradtak, azt tanítja Idvezítő urunk, hogy a' csupa jóság Hit nélkül elégtelen valakit idvezítni. — Minekokáért a' mit helyesen megesmertünk 's tanultunk az Istenről és annak természetéről, — az emberről 's ennek rendeltetéséről, — a' világról 's ennek tulajdonságairól, ugyanazt felvilágosodásunk után állhatatosan hinnünk is kell. Mert magátok mondjátok meg KH! hogy ki Istent nem hisz, viselheti e' magát úgy, mint kivánja az Idvezítő Isten? ki nem hisz Idvezítőt, nyerhet e' attól idvességet? ki magát többnek nem tartja, mint egy párás állat, mikép mívelhetne az olly erkölcsi nemes cselekedeteket, mellyek örök boldogságot érdemelnek? Hiszen az ember úgy cselekszik, a' mint hisz. Ha hiszi, hogy nyer és szerencsés lesz: űzi és hajtja a' nyereséget és szerencsét; — a' hol pedig ezt nem látja 's nem reményli, oda nem törekszik, — oda még kénszerítve is nehezen megy. — Igy ha hiszi az Istent, a' kötelességeket, a' halhatatlanságot és utolsó itéletet: lehetetlen hogy Hite cselekedeteiben ki ne láttassék, és megfordítva, nem lehet, hogy Hitetlensége erkölcstelenségben is ne mutatkozzék. — Valamint ki jót cselekeszik, megmutatja Hitét jó cselekedeteiből; és viszont cselekedetei jóságukat Hitével erősíti meg: nem különben, ki jót nem cselekszik, ha mondja is, hogy ő hisz, hazudik, — 's viszont ha nem hisz; bár jót cselekednék is, tetteit gyanusokká 's ez által érdemetlenekké teszi. — Ha jóságunkkal magával elégségesek volnánk idveséget nyerni; miért mondaná a' Jésus: a' ki nem hiend, elkárhozik? Miért maradtak volna ki az öt szüzek a' Menyekzőből, ha maga a' szüzesség 's erkölcsi jóság képes valakit Mennyországba vinni? — K. em-

ber! ha idvezülni akarsz a' Jésus által: világosodj méreteidben, és legyen igaz Hited felvilágosodásod!

§. 3. Még van egy dolog, melly az erkölcs mellett megkivántatik az idvességre, és ez világoló példaadás az igaz Hitben 's erkölcsi jóságban. Valamint a' remete barlangok' setéteikben lappangó szentség, és a' falak közzé temetkező szüzesség semmit sem ér; — nem épen azért, hogy bujkálásában 's rejtekeiben gyanús; hanem azért, mert másokra semmi behatása 's mívelete nincs: úgy az igaz felvilágosodás 's vallási Hit elrejtve semmit nem használ. — Az idvezülendő Keresztyén, okos Hitének 's szeplőtelen erkölcsének lámpásnak, és pedig elkészített égő lámpásnak, kell lenni, — mellynek világánál maga is mehessen, mások is láthassanak menni az idvesség' ösvényén. — Nem jó az embernek egyedül lenni. Nem szabad embernek magáért élni, — nem lehet embernek csak magának idvezülni. — Ezért mondja Idvezítőnk: úgy fénylljék világosságtok, hogy mások is azt látván, mennyei Atyátokat dicsőítsék. Ezért mondja: hogy ki ő róla vallást tesz az emberek előtt, — ő is vallást tesz arról mennyei Attya előtt; — a'ki pedig őtet az emberek előtt megtagadja, — ő is megtagadja azt mennyei Attya előtt. — Ezért mondotta Nikodemusnak, ki belsőképen 's titkon jó keresztyén volt már; de midőn a' Jésushoz éjjel járt, nyilván annak láttàtni vagy nem mertt, vagy nem akartt; Valaki nem születendik viztől és lélektől, semmiképen nem mehet bé Isten' országába. — Ezért mondotta: a'ki az Isten országában legkisebb, nagyobb mint keresztelő János, — az az, ki mások' példájára nyilván legkisebb erkölcsi jóságot gyakorol, nagyobb mint a' pusztában kiáltozó és magát távol az emberektől hijában sanyargató keresztelő János. — Ezért mondotta: a'ki hiend és megkeresztelkedik, idvezül; az az, ki hisz, és Hitét mások előtt is nyilván valóvá teszi, idvezül. — Ezért maradtak ki az öt szüzek is a' Menyekzőből, hogy lámpásuk nem volt elkészítve, nem égett 's nem világoltt, és ez tanít minket arra, hogy az erkölcsök' ártatlanságuk mellé szükség még az idvességre világoló példaadás is. —

Ne találtassék hát senki, ki magában szentséget 's jóságot képzelvén, a' vallás' hivésével és gyakorlásával felhagyjon. Ne vonja félre magát senki a' Templomoktól vak hiedelmében, hogy ő úgy is szent, különben is jó,

különben is szüz. Mert lám ha világos esmeretei nincsenek; — ha Hite nincs; és mások előtt nem példáskodik Hitével 's erkölcsével: hijában való minden képzeltt szüzessége és szentsége. Az öt eszes szüzek' példájok szerint legyenek erkölcseink mindenek felett szeplőtelenek, fedhetetlenek; mert a' Jésust csak szüzek várhatják: de szüz erkölcseinket szép esméretek ékesítsék, — Hit, Remény erősítsék, mások előtt fénylő példaadásink bizonyítsák 's igazolják. Nevelkedjünk naponként az értelem' bölcsességében, és mivel e' szent Hajlék épen e' végre áll fel, gyakoroljuk a' közönséges Isteni tiszteletet. — Legyen erős Hitünk Istenben, — alázatos bizodalmunk jóságában, állandó reménységünk az örök életbe. Te pedig mi reménységünknek Istene! ne hagyjad Hitünket és bizodalmunkat megszégyenülni; hanem a' nagy napon, mellyen az ember' fiát elküldöd, vigy bé minket hervadhatatlan örömekre! Amen.

V.

HOL VAN AZ IDVEZÍTŐ VALLÁS? HOL AZ IDVESSÉG?

Luk. 17: 20, 21. *Nem jő el úgy az Istennek országa, hogy ember eszébe vehetné; és nem mondják ezt: imé itt vagy amott vagyon, mert az Isten' országa ti bennetek vagyon.*

Az embereknek vallási tekintetben két közönséges tévelygéseik vagynak, mellyek közűl vagy egyiktől vagy másiktól, vagy mind a' kettőtől, kisebb vagy nagyobb mértékben, nem mondom egy keresztyén, de általában egy halandó sem ment egészen életében, 's mellyek szintolly közönségesen terjedő veszedelmeket árasztanak, millyen kevés kivétellel foglalták el az emberi elméket. — Egyik az, mellyel kiki saját Hitét 's Vallását tartja legjobbnak, 's ennek következésében az Isten' országát — az idvezítő Anyaszentegyházat csak a' maga felekezetében véli sátorozni, — egyébb felekezeteket pedig, ha elkárhozandóknak nem tart is, legalább mint tévelygőket kárhoztat magában. — Másik az, melly szerint sokan úgy vélekednek, hogy az Isten' országa az örök idvesség és boldogság valamelly tölünk távol lévő felséges helyen, nem pedig önnön magunkban találtatik. Az első tévelygés egyedül magunknál képzeli azt, a' mi rajtunk kívül is van, — a' másik csupán rajtunk kívűlről reményli azt, mi magunkban is nagy részint feltaláltatható; és igy amazzal mások előtt, — ezzel magunk előtt zárjuk be könnyen az Isten országát. Mert midőn a' rajtunk kívül eső Isten' országából másokat kirekesztünk; a' bennünk lévőbe magunk balgatagul nem törekszünk. — E' két tévelygések ott kezdődtek, hol a' vallási Társaságok 's még a' tiszta keresztyénség ezeknek uradalmaikat mai napig nem törölheté el. — A' Zsidók, tudjuk, hogy csak magukat tarták választattaknak, — a' minthogy kedves népe is voltak ők az Istennek. De ugyanazért későbben felfuvalkodva néztek le minden más népeket, mint Istentől megutáltattakat, 's velek semmi emberiséget nem éreztettek. A' Po-

gányok a' helyett, hogy keblükben idvességet szerzettek volna; Élysiomokat, idvezítő kies mezőket hittek a' más világon, mellyeknek virágzó térségeikre, égi örömökkel hullámzó patakjaiknak partjukra önnön képzeletük teremtett boldogságot, és azt drága áldozatokon adták vették. —

Idvezítőnk mind e' két tévelygés ellen világosan nyilatkoztatá ki magát szent Leczkénkben. — Azoknak, kik csak a' maguk Felekezetét, Hittudományát, 's Vallását hiszik idvezítőnek, szóll: hogy *nem ugy jő el az Isten' országa, hogy ember eszébe vehetné; és nem mondják azt: ímé itt vagy amott vagyon.* Azoknak pedig, kik az idvességet, örök boldogságot csupán annak helyétől, a' Mennyországtól függesztik fel, és várják, világosan mondja: *az Isten' országa ti bennetek vagyon.* Ezen szavaiból édes Idvezítőnknek nyilván látszik az igazság, hogy *az idvezítő Vallásnak, és magának az idvességnek is a' szívben kell lenniek.* És épen ezen fontos igazság' világositásával foglalom el e' jeles innepen Hívek! figyelmetességteket, megmutatván Beszédem' első részében, hogy a' Vallásnak, melly idvezíthet, a' szívben kell lennie, — második részében pedig, hogy az idvességnek is, mellyet szerez az idvezítő Vallás, a' szívben kell lennie, — mert így szóll a' Jésus: *az Isten' országa ti bennetek vagyon.*

ELSŐ RÉSZ.

Hol légyen az Isten' országa, — mellyik legyen az idvezítő Vallás és Szentegyház? e' kérdés' fejtegetésében sok elmék fáradoztak, sok jó és roszsz szívek' nyughatatlankodtak. Heves, és csendes, tudós és tudatlan írások jelentek meg ezen kérdést világosítni; — sőt ha szabad szeretetlenség nélkül régi sebekhez nyulni, — mintha az Isten' országában is földi országok' szokásuk szerint szál-kard határozhatná el az igazságot, véres háborúk támadtak e' kérdés felett, mellyekben a' nyertes fél nem különben mérte ki az Isten' országának, az idvezítő Szentegyháznak, határait, mint nemzeti csaták' kidültével birodalmait a' győzedelmes. Miután tehát foglalások estek az Isten' országában, 's némellyek mondják, hogy itt, mások hogy amott vagyon: miért versengenénk többé saját veszedelmünkre? Gondoljuk meg inkább a' fontos igazságot, — és pedig komolyan gondoljuk meg, hogy akármellyik

Vallás is, melly itt vagy amott vagyon, nem idvezíthet, ha csak a' szívben nincsen. — Ugyanis minden keresztyének' köz megegyezésük az, hogy a' keresztyén Vallástudomány' tanitása szerint csak azok idvezülhetnek a' Jésus által, kiknek helyes, tiszta keresztyéni esméreteik vagynak az Istenről, annak természetéről, az emberről, ennek rendeltetéséről 's kötelességeiről, és továbbá kik ezen esméreteik szerint ártatlan, igaz és szent életet élnek, — vagy a' kik hisznek és jót cselekesznek. Hitet és jó erkölcsöt kíván mindenik keresztyén felekezet' Tudománya az idvességre, — a' puszta Hitet holt állatnak, — a' puszta jó erkölcsöket öt esztelen szüzeknek, hit nélkül gyanusoknak, bizonytalan forrásból eredőknek mondja akármellyik Hitvallású keresztyén. *A' ki hiend és megkeresztelkedik, idvezül; nem minden, a'ki ezt mondja nekem: Uram! Uram! megyen bé a' menyeknek országába, hanem a'ki cselekeszi az én mennyei atyámnak akaratját.* Ezek Idvezítő Urunk' szovai, mellyeket minden keresztyének egyformán hisznek és vallanak. — Immár ha ez igaz: tagadhatatlan, hogy a'ki sem nem hisz, sem jót nem cselekszik, a' Krisztus által szereztetett idvességre számot nem tarthat, bár akármelly felekezethez tartozzék is, bár mi szent könyveket tartson is, bár mi egyházi szertartásokat gyakoroljon is, bár mi Templomokba járjon is Mert midőn nem hisz és jót nem cselekszik, semmi Vallása nincsen szívében, ha szintén hordozza is azt szájában; — semmi hittudomány cselekedeteiben, bár jól esmerje is azt az igében; — semmi nemes erkölcs magaviseletében, bár dicsérje és magasztalja is azt beszédében. Mit ér az K. felebarátom! hogy magadat legtisztább Vallás' és legidvezítőbb Szentegyház' sorsosának vallod: ha azon Vallásnak 's Szentegyháznak gyalázatjára van erkölcstelenséged 's tudatlanságod? Roszszaságoddal Vallásod' roszszaságát árulod el. Mit ér, hogy ti dicsekesztek legjobb Hit — és Erkülcstudománnyal, ha az csak szent könyveitekben hever, — Templomaitokban hallatszik, — Iskoláitokban taníttatik, — életetekben nem látszik? — Kit idvezíthet így idvezítő tudományotok? Mit ér, hogy ti Templomtok' ékességével, — ti viszont annak együgyüségével, — ti isteni tiszteletetek' szívet emelő pompájával, — ti annak csendes egyszerüségével büszkék' vagytok; ha sem a' czifra, sem az egyszerü Templomokat nem gyakoroljátok,

sem a' tiszta sem a' több nyelvű Isteni tiszteletben buzgók nem vagytok? Mit érnek a'ti két, sőt mit érnek rátok nézve a'ti hét sákramentomaitok vagy szentségeitek, ha velek magatokat jókká nem szentelitek, — ha azokat mellőzéstekkel, föl sem vevéstekkel szentségeknek nem is tartjátok? Bizony ollyak vagytok így, mint a' rút fösvény, ki dugott kincse mellett minden fillérért pörbe száll, — és fanyalog — és rongyoskodik. — Zajogtok az aprolékos hit ágazatok felett, — azoknak parányi sérelmükért gonosz buzgósággal felforrotok, és nagy őrizet alatt álló Vallástok mellett vallástalanok vagytok. — Hiszitek e' K! hogy nem nektek kell idvezítő Vallásban lennetek, hanem ti bennetek az idvezítő Vallásnak. Mert a' vallás, melly rajtunk kívül van, bár mi felséges, — nem idvességes. — A' szegen rosdásodó fegyver győzedelmes e'? A' szent bibliában molyosodó Vallás idvezítő e'? Mellyik eledel elégíti meg éhségében az embert? Az e' mellyet napkelet' drágaságaival fűszereztek, — vagy melly egyszerű és sorsunk' takarékosságával van készítve? Egyik sem, — ha magunkhoz nem vészszük. Az enyhít meg, mellyet megettél; — melly csak asztalodon áll, nem táplál. — A' Vallás is nem idvezíthet, ha a' szívben nincsen. — Bennetek van e' 's munkás e' szívetekre a' Tudomány, hogy van Isten, ki Atyánk, Idvezítőnk, Megszentelőnk, Bíránk? Bennetek van e' és munkás e' szívetekre a' Hit, hogy az ember por, mellyet mennyei szikra lelkesít, egyéb teremtmények között halhatatlan lélek, szabadság, dicső rendeltetés, bölcsé, szenté, boldoggá lenni koronáz és magasztal? Bennetek van e' és munkás e' szívetekre a' Remény, hogy mostani sanyarú sorsunkat majd egy könnytelen, egy szebb, egy boldogabb fogja fölváltani, hogy a' rajtunk tapodó igazságtalanság, a' velünk nem gondoló szeretetlenség büntetését, az erény jutalmait veendik egy nagy napon? Bennetek van e' az ártatlanság, melly kívül a' kötelesség' után reszket, — legkisebb botlásra megpirul, — fület dug minden rohadtt szóra, — szemet huny minden illetlen cselekedetre, 's testét, a' szent Lélek' templomát, minden fertelemtől híven őrzi? Bennetek van e' az igazság, melly tiszta kezű a' más' sajátjától, — a' tartozásnak megadója, — pontos a' törvény' betűiben, — kötelességeiben szoros, és a' parancsolatoknak kész végrehajtója? — Bennetek van e' a' szeretet? szeretet magatok, — szeretet fe-

leitek

leitek — szeretet Mennyei Atyátok iránt? Bennetek vagynak e' mind ezek? Ha bennetek vagynak? ti bennetek van az Isten' országa, ti bennetek van az idvezítő Vallás, mert annak szívünkben kell lennie.

MÁSODIK RÉSZ.

Nem csak az idvezítő Vallásnak kell pedig a' szívben lennie; hanem az idvességnek is, mellyet szerez az idvezítő Vallás. — Mert így szóll Idvezítő Urunk: *az Isten' országa ti bennetek vagyon*; pedig mi Idvességünket Isten' országában reménylljük. Meg vallom, hogy boldogságunkra igen sokat tesz a' hely és Társaság, hol tartózkodunk, ugy hogy valamint a' halat hijában kívánnád szárazon boldogítani; nem különben az embernek is boldogságot természetével ellenkező helyen és társaságban hijában keresnél. — De ebből nem egyéb következik, hanem hogy az ember' boldogsága leginkább a' természetétől függ. Jábes soha bút nem látott. I *Kron*. 4: 10. De nem azért, mintha az ő idejében pihentek volna minden szerencsétlenségek, a' gondok 's az életaszaló búbánatok elszenderedtek volna; igy a' vele egy idejü emberek mindnyájan szerencsések lettek volna bútalan életet élni: hanem azért, mivel Isten őtet vidám természettel, csendes elmével áldá meg. — Ha bennünk kell lenni az idvesség' eszközének, az idvezítő Vallásnak: nem lehet másutt annak mívelete, az idvesség is. Ha szívünkben van a' Hit és jó erkölcs, melly idvezít; mint fájától a' gyümölcs nem lehet az idvesség távol szívünktől. Sőt ha szívünkben idvesség nincs, nincs abban idvezítő Vallás, — és akkor minket maga a' Mennyország sem idvezíthet. Alkosson bár a' képzelő elme akár az aranyszinű napban, akár az ezüstcsillagok köztt valahol egy hervadhatatlan virágzású paradicsomot, — áraszszon abban gyönyörfolyamatokat, mellyeken minden nemű édességek hullámozzanak, — teremtsen abba dolgokat és személyeket bájolókat, szemnek és minden érzéseknek hizelkedőket, — alkosson egy tündérvárat, rakottat mindennel, a' mit szeret és kiván a' szív: ha ide bemenne egy ember, 's vinne szívében szégyent, bánatot, aggódást, meg nem elégedést, békételenséget, telhetetlenséget, irigységet, igazságtalanságot, szeretetlenséget; — elméjében vinne e' bol-

dog helyre tudatlanságot, ostobaságot, rút emlékezetet, hitetlenséget, kevély gondolatokat; mondhatom, hogy itt ő az idvesség karjai között sem érezhetne idvességet. — Vidd az illy halhatatlan férgektől meglepetett nyomorúlt teremtményt az Isten eleibe: pokolban lész; mert az Isten eleibe poklot vitt magában. Ellenben ha keblünkben nyugalom, megelégedés; elménkben bölcsesség, szívünkben békeség, bátorság lakik: kevés híjja van idvességünknek. Tapasztalásaink igazítsák állitásomat. Ha tisztünket elvégeztük, tartozásainkat megtettük, munkáinkat szerencsésen bevégzettük: mi kellemetes, mi szép, mi gyönyörű akkor nekünk minden e' világon! Házunk' szűk szegleteiből boldogság mosolyg ránk, — falatunk édes, — italunk lelkesítő, — álmunk csendes és újra teremtő, és a' reggel Istenünk' megelégedését harmatozza fejünkre. De viszont ha szívünk ránk panaszkodik; — ha lelkünk valamit szemünkre hány; ha keblünk tilos gerjedelmektől feszül; — 's ereinkben gonosz meg nem elégedés' vére futkos: ah akkor hogy borúl nekünk gyászba a' kifehéritett ház! mint fordúl el tőlünk a' nap' szép orczája! hogy hervadnak le előttünk az élet' virági, — mint fogy ki tálunkból a' tápláló erő, — miként vész ki poharunkból az ártatlan kedv, — és az álom szemeinket hogy kerüli!! Mit mutat ez a' tapasztalás K!? Azt, hogy az idvesség vagy kárhozat, a' mennyország vagy pokol, az örök boldogság vagy boldogtalanság szívünkben kebelünkben van. Értitek — értitek e' már most K! miért nevezte Idvezítő Urunk a' Mennyországot, hová az idvezült Lelkek mennek, *Ábrahám' kebelének? Luk.* 16: 22.? Azért, mert a' mennyországi idvesség nem sokkal több mint olly tiszta, csendes, megelegedett kebel, millyen Ábrahámé volt, kinek hitét, 's élete' szentségét mind az ó mind az új testamentomi szent Írások magasztalják. — Látjátok e', hogy e' szerint a' Hit és jó cselekedetek által nem mi mégyünk a' mennyországba; hanem a' mennyország jő mibelénk, — nem ti vagytok az isten' országában; hanem *az Isten' országa ti bennetek vagyon.* Nem lehet arról mondani: imé itt vagy amott vagyon. Igaz, hogy nekünk új ég és új föld vagynak igértetve: de sem az új ég sem az új föld minket nem idvezíthet; ha szívünkben kárhozatot viszünk akár az új égbe akár az új földre. Mint betegnek az ágy' buja pompája, — fogolynak tömlöcze' czifrasága, — ván-

ber! ha idvezülni akarsz a' Jésus által: világosodj méreteidben, és legyen igaz Hited felvilágosodásod!

§. 3. Még van egy dolog, melly az erkölcs mellett megkivántatik az idvességre, és ez világoló példaadás az igaz Hitben 's erkölcsi jóságban. Valamint a' remete barlangok' setéteikben lappangó szentség, és a' falak közzé temetkező szüzesség semmit sem ér; — nem épen azért, hogy bujkálásában 's rejtekeiben gyanús; hanem azért, mert másokra semmi behatása 's mívelete nincs: úgy az igaz felvilágosodás 's vallási Hit elrejtve semmit nem használ. — Az idvezülendő Keresztyén, okos Hitének 's szeplőtelen erkölcsének lámpásnak, és pedig elkészített égő lámpásnak, kell lenni, — mellynek világánál maga is mehessen, mások is láthassanak menni az idvesség' ösvényén. — Nem jó az embernek egyedül lenni. Nem szabad embernek magáért élni, — nem lehet embernek csak magának idvezülni. — Ezért mondja Idvezítőnk: úgy fényljék világosságtok, hogy mások is azt látván, mennyei Atyátokat dicsőítsék. Ezért mondja: hogy ki ő róla vallást tesz az emberek előtt, — ő is vallást tesz arról mennyei Attya előtt; — a'ki pedig őtet az emberek előtt megtagadja, — ő is megtagadja azt mennyei Attya előtt. — Ezért mondotta Nikodemusnak, ki belsőképen 's titkon jó keresztyén volt már; de midőn a' Jésushoz éjjel járt, nyilván annak láttatni vagy nem mertt, vagy nem akartt; Valaki nem születendik viztől és lélektől, semmiképen nem mehet bé Isten' országába. — Ezért mondotta: a'ki az Isten országában legkisebb, nagyobb mint keresztelő János, — az az, ki mások' példájára nyilván legkisebb erkölcsi jóságot gyakorol, nagyobb mint a' pusztában kiáltozó és magát távol az emberektől hijában sanyargató keresztelő János. — Ezért mondotta: a'ki hiend és megkeresztelkedik, idvezül; az az, ki hisz, és Hitét mások előtt is nyilván valóvá teszi, idvezül. — Ezért maradtak ki az öt szüzek is a' Menyekzőből, hogy lámpásuk nem volt elkészítve, nem égett 's nem világoltt, és ez tanít minket arra, hogy az erkölcsök' ártatlanságuk mellé szükség még az idvességre világoló példaadás is. —

Ne találtassék hát senki, ki magában szentséget 's jóságot képzelvén, a' vallás' hivésével és gyakorlásával felhagyjon. Ne vonja félre magát senki a' Templomoktól vak hiedelmében, hogy ő úgy is szent, különben is jó,

ni. — Jónak, ártatlannak, szűznek, szeplőtelen erkölcsünek kell hát elébb az embernek lenni, hogy igaz Hite lehessen. Le kell annak vetkezni minden testiséget, mint Mosesnek sarúit, ki az Istenhez közelebb akar járulni. — Tiszta szívűnek kell annak lenni, ki az Istent megakarja látni, — magát kell elébb annak megtagadni, ki a' Krisztust meg nem akarja tagadni. — De ebből épen nem az következik, hogy a' jó szív elégséges az idvességre; hanem csak ez, hogy mindenek felett erkölcsi ártatlanságra kell törekednünk már csak azértis, hogy vallási Hitünknek jóságunkban biztos alapot vethessünk. Az öt szüzek' példájokban pedig, kik nem hitték, hogy megérkezik a' vőlegény, 's hitetlenségük által a' Menyekzőből kimaradták, azt tanítja Idvezítő urunk, hogy a' csupa jóság Hit nélkül elégtelen valakit idvezítni. — Minekokáért a' mit helyesen megesmertünk 's tanultunk az Istenről és annak természetéről, — az emberről 's ennek rendeltetéséről, — a' világról 's ennek tulajdonságairól, ugyanazt felvilágosodásunk után állhatatosan hinnünk is kell. Mert magatok mondjátok meg KH! hogy ki Istent nem hisz, viselheti e' magát úgy, mint kivánja az Idvezítő Isten? ki nem hisz Idvezítőt, nyerhet e' attól idvességet? ki magát többnek nem tartja, mint egy párás állat, mikép mívelhetne az olly erkölcsi nemes cselekedeteket, mellyek örök boldogságot érdemelnek? Hiszen az ember úgy cselekszik, a' mint hisz. Ha hiszi, hogy nyer és szerencsés lesz: űzi és hajtja a' nyereséget és szerencsét; — a' hol pedig ezt nem látja 's nem reményli, oda nem törekszik, — oda még kénszerítve is nehezen megy. — Igy ha hiszi az Istent, a' kötelességeket, a' halhatatlanságot és utolsó itéletet: lehetetlen hogy Hite cselekedeteiben ki ne láttassék, és megfordítva, nem lehet, hogy Hitetlensége erkölcstelenségben is ne mutatkozzék. — Valamint ki jót cselekeszik, megmutatja Hitét jó cselekedeteiből; és viszont cselekedetei jóságukat Hitével erősíti meg: nem különben, ki jót nem cselekszik, ha mondja is, hogy ő hisz, hazudik, — 's viszont ha nem hisz; bár jót cselekednék is, tetteit gyanusokká 's ez által érdemetlenekké teszi. — Ha jóságunkkal magával elégségesek volnánk idveséget nyerni; miért mondaná a' Jésus: a' ki nem hiend, elkárhozik? Miért maradtak volna ki az öt szüzek a' Menyekzőből, ha maga a' szüzesség 's erkölcsi jóság képes valakit Mennyországba vinni? — K. em-

ber! ha idvezülni akarsz a' Jésus által: világosodj méreteidben, és legyen igaz Hited felvilágosodásod!

§. 3. Még van egy dolog, melly az erkölcs mellett megkivántatik az idvességre, és ez világoló példaadás az igaz Hitben 's erkölcsi jóságban. Valamint a' remete barlangok' setéteikben lappangó szentség, és a' falak közzé temetkező szüzesség semmit sem ér; — nem épen azért, hogy bujkálásában 's rejtekeiben gyanús; hanem azért, mert másokra semmi behatása 's mívelete nincs: úgy az igaz felvilágosodás 's vallási Hit elrejtve semmit nem használ. — Az idvezülendő Keresztyén, okos Hitének 's szeplőtelen erkölcsének lámpásnak, és pedig elkészített égő lámpásnak, kell lenni, — mellynek világánál maga is mehessen, mások is láthassanak menni az idvesség' ösvényén. — Nem jó az embernek egyedül lenni. Nem szabad embernek magáért élni, — nem lehet embernek csak magának idvezülni. — Ezért mondja Idvezítőnk: úgy fényljék világosságtok, hogy mások is azt látván, mennyei Atyátokat dicsőítsék. Ezért mondja: hogy ki ő róla vallást tesz az emberek előtt, — ő is vallást tesz arról mennyei Attya előtt; — a'ki pedig őtet az emberek előtt megtagadja, — ő is megtagadja azt mennyei Attya előtt. — Ezért mondotta Nikodemusnak, ki belsőképen 's titkon jó keresztyén volt már; de midőn a' Jésushoz éjjel járt, nyilván annak láttàtni vagy nem mertt, vagy nem akartt; Valaki nem születendik viztől és lélektől, semmiképen nem mehet bé Isten' országába. — Ezért mondotta: a'ki az Isten országában legkisebb, nagyobb mint keresztelő János, — az az, ki mások' példájára nyilván legkisebb erkölcsi jóságot gyakorol, nagyobb mint a' pusztában kiáltozó és magát távol az emberektől hijában sanyargató keresztelő János. — Ezért mondotta: a'ki hiend és megkeresztelkedik, idvezül; az az, ki hisz, és Hitét mások előtt is nyilván valóvá teszi, idvezül. — Ezért maradtak ki az öt szüzek is a' Menyekzőből, hogy lámpásuk nem volt elkészítve, nem égett 's nem világoltt, és ez tanít minket arra, hogy az erkölcsök' ártatlanságuk mellé szükség még az idvességre világoló példaadás is. —

Ne találtassék hát senki, ki magában szentséget 's jóságot képzelvén, a' vallás' hivésével és gyakorlásával felhagyjon. Ne vonja félre magát senki a' Templomoktól vak hiedelmében, hogy ő úgy is szent, különben is jó,

e' erős, ki országok' jussaikon, népek' nyakukon gázol; de magán vad indúlatokat enged tipródni? Oh gyáva! kény-szolga vagy, rab 's oktalan kívánatid' nyomorúlt-jok! mit? te volnál e' erős, kit ha világ csalogat, örömecske édesget, vagy aggodalom környékez: mindjárt engedsz, olvadsz, mindenre hajólsz és veszendővé lészel? Nem K! csak annak van ereje, ki bír önnön magával; — ki cselekedeteit a' lélek' belátása, 's különböztetése szerint intézheti; — ki képes mennyei hívatalához mérsékelni kényét 's kedvét, 's fékezni legszilajabb vágyait; — ki hitével 's erkölcsével feltud emelkedni a' porbul, — szóval, — ki erőszakot tud tenni magán a' mennyországért Mát. 11 : 12. És így az ember' legnagyobb ereje akaratjába van, — az akarat' ereje pedig a' törvény' követésében mutatkozik, midőn valaki megtanúlta akarni azt, a' mit az Isten akar, — szeretni azt, a' mit az Isten szeret, vagy megtanúlta a' Keresztről való tudományt. A' ki bünhödik, bűnnek szolgája; — kit a' Keresztre feszítetett Fiú felszabadít, az szabad; nincs szabadabb, erősebb, nincs hatalmasabb teremtmény e' földön, mint az ollyan. A' természet' minden erői nem tudnak téged hátrálni szent erkölcseidben, ha Istennel így szólhatsz: én akarom. E' méltóságos szózatra ellágyulnak az elementomok. Az emberek' minden tusakodásaik gyarlók téged vétekre kénszeríteni, ha Istennel így szólhatsz: én nem akarom. E' méltóságos szózatra a' világi Nagyok megállapodnak, 's gyávaságukat általlátják.

Oh Isten fiainak szent erősségük, mit teszel te az emberből! minő munkákat mívelhet, — minő terheket elemelhet, — minő áldozatokat áldozhat, — minő veszélyeket megvethet, — minő ellenségeket legyőzhet, — minő zivatarok közt megálhat, — minő iszonyatos felhők közűl emelheti ki bátor fejét, ha őt' te lelkesíted. Neked köszönheti az ember barát, ha őt' semmi hálátlanság nem teszi hideggé a' mások' bajaikhoz, — neked köszönheti az ifjú, ha őt' semmi kísértet, semmi syreni szózat nem akadályozza szép törekedéseiben, — neked köszönheti a' szüle, ha minden életsuly könnyű neki kedvesei boldogitásukban, — neked köszönheti a' Mártyr, ha őt' igaz meggyőződéséből semmi fegyverek, semmi kínzó helyek ki nem rettenthetik. Mert te teszed a' Hí-

veket erősekké hatalom nélkül. — Te teszed azokat oh Jésus szent Vallása! —

2.) Nagyokká földi fény nélkül, midőn nekik megszerzed e' földön a' legmagasb tisztességet.

Mi legmagasb tisztesség K! e' világon? nevezetes ágból, híres szüléktül, bíbor pólákban, arannyal, briliánttal csillogó bölcsőkbe születtetni? De mit tesz a' leghírhedtebb 's legdicsőültebb férjfiakkal összvekapcsoló atyafiság is, azon atyafisághoz képest, melly minket Istennel, mennyei Atyánkkal, a' Jésussal, Idvezítőnkkel — az éggel és annak szent lakosival testvéresít meg? Mi legmagasb tisztesség e' földön? az uralkodó szék, — korona a' főn, — királyi pálcza a' kézben. De mit érnek minden méltóságok, minden czímerei a' méltóságoknak, a' szív' láthatatlan nemességéhez képest? mit tesz minden mások feletti elsőség, 's hatalmasság, a' lélek' fenségéhez, 's erejéhez képest, melly érzelmekben, bölcsességben, és szép míveletekben csudálandó? A' mi dicsekedésünk ez, mond sz. Pál. 2. Kor. 1: 12. tudnillik: a' mi lelkiesméretünknek bizonysága, hogy isteni szelídségben és tisztaságban, nem testi bölcsességgel, hanem az Istennek kegyelme által való ajándékkal forgolódtunk e' világon. Ugy vagyon K! ebben áll az igazi dicsekedés, nagyság és méltóság. De e' méltóság ajándékoztatik e' valami udvari kedvencznek? vallyon lehet e' ezt pénzen venni, mint a' különböztető leveleket 's elnevezéseket? Lehet e' ezt örökségül venni, mint némességet firól fira? meglehet e' ezt hamisítani fényylő cselekedettel, hogy nagynak láttassék, midőn legalább való? Éppen nem. E' tisztesség egyedül csak nemes szív' sajátja. A'ki ezt bírja, attól többé ezt semmi rágalom el nem veheti, mert csak nevet rághatnak annak kireszelt fogai, a' szív' belső becséhez pedig nem férhetnek. Nevet szerezhetsz magadnak Krisztus nélkül; belső becsed pedig Isten előtt csak a' Keresztről való tudomány által lehet.

Oh ezen tisztesség' ragyogványát nézzétek ti felmagasztalt világi Nagyok! 's igazi nagyságtokat ebben keressétek, — nézzétek ezt ti esmeretlenek 's alacsonyabb hely' sorsosi! és erőlködjetek, hogy minél kisebb jelentésüek vagytok a' világ' szemében; Isten előtt annál becsesebbek lehessesek. Legyetek mindnyájan az ígének cselekedői, emberek' segítői, angyalok' testvérei, Isten' fi-

jai, mennyei Atya örökösei, Krisztus' osztályos attyafijai. Ennél, a' porban vándorló halandó, nagyobb méltóságra nem emelkedhetik fel. Így teszi pedig Híveit a' Keresztről való tudomány —.

3. Gazdagokká is pénz nélkül, — gazdagokká annyiban, hogy nekik megelégedő csendés szívet nyújt, — nyújt lelkesítő reménységet. —

A' gazdagság nem áll enyészendő jók' bővségéből, mellyek a' szívet sem meg nem elégítik, sem meg nem nyugtatják. — Mert valyon lehet e' azt gazdagnak mondani, ki rakott tárháza mellett éhezik, öszvegyűjtött kincse halmán rongyoskodik, 's még többek után ásítózik? Lehet e' azt gazdagnak mondani, kinek mindene van; 's úgy él, mintha semmije sem volna? lehet e' azt gazdagnak mondani, ki noha bővölködik, még is panaszkodik, — lihegve fut, — fárad, — perel, — embertelen, — és csalárd, mintha ugyan szűkölködnék? Lehet e' azt gazdagnak mondani, kinek bűnei között semmi menedéke, — nyomorúsági között semmi vígasztalása, — koporsója' szélén semmi reménysége nincsen? Oh bizony ollyanok ők, mint ki a' forró nyár' hóségében fázik, vagy vízben torkig ülvén, epesztő szomjúságtól gyötrettetik. Maguk viseletével mutatják ők, hogy szükséget szenvednek, — maguk kiáltják sokszor, hogy ők szegények, nyomorultak, — maguk tesznek vallást sokszor, hogy nekik semmijek sincs. Epikurust tudakozván barátja, hogy miképpen kellene Pythokles szép ifjút gazdaggá tenni? válaszolt: hogy nem pénzéhez kell tenni, hanem kívánságaiból kell elvenni. *) Plátó egy gazdagság után epekedőnek igy szóllott: Oh balgatag! ne vagyonaidat szaporítsd; hanem vágyakozásidat kevesítsd. **) Úgy de ha ezek szerint az igaz gazdagság megelégedő csendes szívben 's lelkesítő reménységben áll: nem esmerjük e' meg, hogy illy gazdagságot csak a' Keresztről való tudomány, csak a' keresztyén Vallás adhat? Ezüstöm és aranyom nincsen nékem, mond Péter Apostol Csel. 3: 6—8. a' mim pedig vagyon,

*) Si vis Pythoclea divitem facere: non pecuniae adiiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est. Lásd. Senecae Epist. XXI;

**) Πλατων προς τον αει ζητουντα χρηματιζεσθαι: ὠ πονερε! ειπε — μη πειρῶ την κτησιν αυξειν, αλλα την επιθυμιαν μειωσαι. Stobaei Sermon. X.

azt adom neked, — a' Názáretbeli Jésus' nevébe mondom neked: kelj fel és járj. — És a' születésétől fogva sántának jobb kezét megfogván, felemelé őt, és azonnal megerősödének az ő talpai és bokái. És felszökvén áll vala lábain, és jár vala, és béméne velek a' Templomba, járván és szökvén és dítsérvén az Istent. A' Keresztről való tudomány is, mellyet Péter hirdetett, nem föld' kincseivel jő hozzánk, 's nem azt osztja Híveinek, a' mi a' hiuságot ingerli; hanem kelj fel és járj, igy szóll a' töredelmező bűnösnek, ki vétkezett az ég és föld ellen, — keljfel, — mert az adósság, melly tégedet szív fájdalommal borított el, lefizettetett, Keresztre szegeztetett. Kelj fel és járj, igy szóll a' balsors' csapási alatt nyögdécselőhöz, mert a' mindent igazgató Atya, ki téged mind áldásos kezével, mind veszszejével nevel, csupa szeretet. — Kelj fel és járj, így szóll a' koporsó és sírdomb' ijedelmei előtt csüggedező haldoklóhoz: mert az éjszaka, mellytől borzadsz, nem hoszszú; — az elválás, melly szemeidet könybe ereszti, nem örökké való; — az ellenség, kitől reszkedsz, a' halál, nem győzhetetlen. Lásd, én elvettem a' halál' hatalmát, és a' halhatatlan életet napfényre hoztam. Oh Jésus' nevendékei! becsűljétek gazdagságtokat. Nincs a' ti szívetekben telhetetlenség, — nincs semmi lelki adósságtok, — nincs semmi vakszerencse, — nincs semmi halál rátok nézve. A' te áldásaid, oh mennyei Hit! szív, mellyet semmi epedés, semmi bűn nem betegít; — elme, mellyet semmi kísértet lenem győz; — remény, mellyet a' halál' angyala elnem rabol; — békés szeretettel tölt és örök idvességre kelendő élet — mind ezek drága birtokai a' K. Vallást követőnek. Mert az Istennek hatalma, és a' Híveket gazdagokká teszi pénz nélkül. — Nem csak, — hanem

4. Vidámokká is teszi azokat szerencse nélkül. Alig hiszem K! hogy a' vidámságot, mellyet ad e' világ, valódi örömnek 's vidámságnak lehessen mondani. Igaz, hogy míg elménk' sugárai a' világi gyönyörűségekbe megtörettetnek, 's ítéletünk a' föld' buborék javai felett elhajol: addig itt a' nap alatt bájoló boltozatot látunk, melly mint a' szivárvány, szépen mosolyog szemünkbe; de voltaképpen nem egyéb az, mint gőz és párázat, pillantás alatt elenyésző. Az öröm, mellyet e' világ ad, szerencse' szárnyán jár, megjön a' szerencsével, elrepül a' szerencsével,

ugy hogy e' miatt gyakran estve öröm, reggel már siralom van a' szívben. -- Az öröm, mellyet e' világ ad, nagyon kurta, igen szegény, sokszor csak orczán mutatkozó, szívben nem lakó; — muzsikából, tapsokból, nem lélekből hangzó, — gyakran csak egyik szemen mosolygó, midőn a' másik búbánat' könnyeiben úszik. Az öröm, mellyet ad e' világ, részegítő, kábító, tűznek víznek hajtó, sokszor elfelejteti az emberséget, meggázoltatja a' becsűletet, megsérteti a' felebarátot, megcsúfoltatja a' szentséget. Az öröm, mellyet ad e' világ, mint minden édesség, csak bizonyos mértékig enhelkedő, azontúl megsavanyodik, megkeseredik, unalmat, csömört, betegséget okoz; — betegséget a' testnek, betegséget a' léleknek; sőt halált szerző, miként kidűlt méz a' benne töltözködő méhnek. Az öröm, mellyet ad e' világ, oktalan, vak, csekélységekre, hiúságokra repeső, — külső színre, fényre gyulladozó, — koporsója' fedelén, sírdombján tánczoló és vigadozó. — Ezért méltán mondja Sz. Pál, hogy a' kik örülnek, úgy tartsák, mintha nem örülnének. Mit adhat a' világi szerencse? bizonyítsa egy Királyné' tette és vallástétele, ki nem régen 27 esztendős korában letette a' koronát, hogy csendesen élhessen, 's imigy írt: *A' Javakról, mellyeket a' szerencse adott, nem mondottam volna le, ha azokat boldogságomra szükségeseknek hittem volna.* *) Igaz örömmel, valódi vidámsággal csak a' Keresztről való tudomány, a' Jésus' szent Vallása töltheti be a' szívet. Ez emeli az elmét legnemesebb gondolatokra, a' szívet legfelségesebb tárgyakra, ez ad legtisztább okokat az ártatlan vídámságra. Istennel mulattat, — menyországgal társalkodtat, — angyalokkal barátkoztat, — nem hiúságoknak; hanem emberi dicsőségünknek, okosságunknak, szent erkölcseinknek, szabadságunknak, halhatatlanságunknak örűltet. Örűltet minket, hogy nevünk írva vagyon mennyben, hogy Isten a' mi Atyánk, Krisztus Idvezítőnk, 's Szent Lélek, ki drága ajándékokat önt lelkünkbe. A' Keresztről való tudomány világi örömeinket midőn mérsékli, csendesíti, határok között tartja, megszenteli; — világi szenvedéseinket pedig, midőn haszno-

*) Je n' aurais pas quitté les biens que la fortune m' a donnes si je le eusse cru necessaires a ma felicite. Condéhoz írja Christine Sveciai Királyné lásd. *Siecle de Louis XIV.*

soknak 's idvességeseknek mondja, — Isten' fenyítékének, hitünk' próbájának, lelki erőnk' gyakorlásának tanítja: úgy e' bizony megédesíti? Egy vallásos ember, ha lefolyt napjain, jelenkorán, és jövendőjén jártatja képzeletét: öröm énekre fakad Dávid Királlyal a' XXIIIdik 'Soltárból, 's lelki örömmel emlékezik vissza, miképpen hogy az Úr vólt mind eddig őriző pásztora; miképen hordozá őt' gyönyörűséges mezőkön, kies folyó vizek' partjaikon, — háládatosan imádja az eget, melly neki még most is asztalt készít, eledelt ad bőven, 's itatja őt tiszta édesség' poharából, — szent reménységgel dűl a' fekete fátyolos jövendő karjára, — ha a' halál' árnyékának völgyén járnék is: nem félek, mert a' te veszsződ és pásztori botod oh Uram! engem megvigasztal. — Hidjétek el K! hogy a' Keresztről való tudomány vidámokká teszi a' Híveket szerencse nélkül. —

Értitek e' immár K. Hívek! miért mondja Sz. Pál a' K. Vallást Isten' hatalmának? mivelhogy az a' Híveket erősekké teszi hatalom nélkül, nagyokká földi fény nélkül, gazdagokká pénz nélkül, vidámokká szerencse nélkül. Értsétek meg még azt is, hogy ez az isteni hatalom nem az, melly e' világot kiparancsolta a' semmiből; — nem az, melly igy szóll a' tergerhez: eddig jőjj és tovább ne menj; — nem is az, melly régen Sz. Pált leverte lábáról és megfogta a' Krisztusnak. Filip. 3: 12. — Ez az isteni hatalom nem erőltető, nem kénszerítő. Ez csak azokban mutatkozik elmondottam míveletei által, kik maguk is óhajtnak és igyekeznek a' K. Vallás által erősek, nagyok, gazdagok, vidámok lenni. — Ollyan ez az isteni hatalom, mint a' vonszó kő' vagy mágnes' ereje, melly a' tőle távol vasra munkátalan; a' közel lévőt vonja és szorítja magához. - Közeledjünk mi azért K! ezen isteni hatalomhoz, — szedjük öszve gyenge erőnket, törekedjünk az igazság' esméretére, és a' szentségre, — keressük a' valódi nagyságot, — a' meg nem csaló jót, a' háboríthatatlan örömöt: öszve párosul erőtlenségünkkel az isteni hatalom és megdicsőíti magát bennünk.

VII.

HA NEM MARADAND VELÜNK A' JÉSUS: NAPUNK LEHANYATLIK.

Luk. 24: 29. *Maradj meg velünk; mert béestveledik, és a' nap elhanyatlott.*

Hogy Idvezítőnk' hallatlan szenvedései, 's kínos halála után keresztéről levétették, 's eltemettették; a' dühösség, melly őtet egész a' Golgotáig üldözé, elfúladott, — győzödelmi örömben veszteglett, — a' nevendék Anyaszentegyház pedig, mint árva, — gyászolt, félt, — vesztességén kesergett. Megverettetvén a' Pásztor; elszéledtt a' nyáj, — a' megrettent Tanitványok minden észrevétel elől bukdostak, és elvonúlva a' figyelemtől, reménytelenül bolyongottak. — Távol Jeru'sálemtől hatvan futamatnyira Emmaus nevű faluba ment két Tanitvány: Alfeus, kit Kleofásnak is neveznek, Mária férje, — és talán Péter; — kik útjokban — mivel maguk körül senkit sem láttak; kezdének beszélgetni Urunk' történeteiről, — szomorogva adák tudtokra egymásnak csüggedt bizodalmukat 's hitüket a' Jésus iránt. Midőn azonban szívük' hanyatlása legérzékenyebb szovakba 's beszélgetésbe merűlne: imé esmeretlenül mellettek áll Jésus, — a' csudálatosan föltámadott, — kérdi, miről beszélnek, — kérdi busongásuk' okát. — Kleofás — a' tisztes öreg — ki több Apostolok' (Máté, kisebbik Jakab, Júdás, Simon Zelótes) attyuk volt, megtámadja a' gondatlan idegent, hogy a' varos' legfontosabb történeteivel esmeretlen, 's nem tudja mi esett a' napokban Jésussal Jeru'sálemben, — de a' mellett szelíden mondja el a' történetet képzelt vándorának. — Jésus a' beszédre tovább is titokban tartja magát, 's mivel látja, hogy fogytán van a' két Tanitvány' Hite, — együtt megy velek; — 'Soltárokból, Profeták' Irásiból bíztatja a' csüggedezőket. — Mint hervadtt palántának az öntözés, hamvadzó tűznek az élesztés, ollyak voltak Idvezítőnk' szovai e' két Tanitványnak. Édesdeden függöttek mind ketten az ő beszédén, titkosan vonszódtak hozzá, 's midőn tettette magát Jésus, hogy még to-

vább szándékozik menni, hozzá kúcsolódva marasztalják; — *maradj meg velünk, mert béestveledik.*

Szerencsés két Tanitvány! megmaradtt velek Jésus, 's bár béestveledett, csak hamar megesmerték, — bár a' nap elhanyatlott, csak hamar föltámadt lelkükben az igazság' napja. Jésus' föltámadását megértvén, viszszatért hitük' ereje, viszszatért bátorságuk, bizodalmuk és az Anyaszentegyház' megépítésére ingadozásaikból föléplültek.

Hozzánk is, legyen hálá értte az Égnek! hozzánk is, midőn pályánkon kárhozandók valánk, eljött az Idvezítő, hogy hitünket erősítse, — szívünket csendesítse, — bizodalmunkat fölemelje, — eljött ő hozzánk — 's ma eljövetele' innepét szenteli a' K. Anyaszentegyház. De vallyon marasztaljuk e' mi Jésust magunknál, miként a' két Tanitványok marasztalták? Sokszor beestveledik az ég nekünk, a' szép nap fejünk fölött lehanyatlik. — Az ember porból eredő 's porba térendő féregnek; — a' világ oldozhatatlan csomónak, az Isten maga, szerencsétlenek; — a' kötelességek csupa szokásból ránk akgatott pányváknak tetszenek előttünk: oh Hívek! illy bizonytalankodásunkban imádkozunk e' mi Jésusunknak: maradj velünk Uram! mert béestveledik, a' nap elhanyatlott? Sokszor béestveledik az ég nekünk, a' szép nap fejünk fölött lehanyatlik, mert bűn undokítja életünket, 's mint csendes vizet a' szélvész, úgy zavarja föl keblünk' nyugalmát a' vétek: oh Hívek! illy keservünkben fölsírunk e' a' világ' Megváltójához: maradj megvelünk Uram! mert béestveledik, a' nap elhanyatlott. — Sokszor beborul nekünk a' tiszta ég, — lehanyatlik fejünk fölött a' szép nap, — 's nem látjük az Isten' útait, mellyeken reményeinket tapodja, örümeinket szórja, szívünket kinozza — 's várakozásunktól meszsze távozik: ah! a' kétségbe esés' széliről kinyújtjuk e' kezeinket, — sóhajtunk e' Jésushoz: maradj velünk Uram! mert béestveledik, a' nap elhanyatlott? — Szerelmesim! ha hitünk tántorog, — ha fogytán van reményünk, és bizodalmunk csügged: a' Jésust marasztaljuk mi, — Sz. Tudományához ragaszkodjék szívünk; — értelmünk fölvilágosodik, vérünk nyugtalan futkosásiban megáll, — kiderül az ég, 's az élet' virági magukhoz édesgetve virulnak föl előttünk. És hogy ezt elhidjétek, — megmondom mostani beszédemben, hogy ha Jésus velünk nem marad: beestveledik fejünk

fölött az ég, a' nap lehanyatlik — *Tudatlanság*, *Erkölcstelenség*, — *Nyughatatlanság* búsítja napjainkat. — Figyelmezzetek!

1. Értsétek meg Hívek! beestveledik az ég, lehanyatlik a' nap, — *Tudatlanság* borít el minket, ha nem marad velünk a' Jésus, ha Sz. tudománya köztünk nem virágzik. — Próbáljunk bár e' Sz. könyvön kívül más világi könyvekben, — Jésuson kívül — más világi bölcseknél fölvilágosodást keresni az Istenről, az emberről, a' világról, a' kötelességekről; — noha a' hajdaniak mellett tisztes régiségük kezeskedik, a' maiakon pedig azon fény súgárzik, mellyet Krisztus derített: sem egyik sem másik kételkedésnél, homálynál, setétségnél egyébbel nem szolgálhat. Lám! eme bolond bölcs azt mondja ninesen Isten, — amaz így szóll: van, de az nem más, mint a' Természet' munkája; nem egyébb, mint a' történet, 's vak szerencse. Egyik tanítja, hogy az ember ollyan mint a' többi állat, csak hogy okosabb, ravaszabb; — másik, hogy a' világ magától dolgozó nagy alkotmány, melly alkotta magát, szül és elemészt mindent. Amaz, ha barátja vagy barátodnak, ellensége ellenségednek, azt mondja: minden tiszteidet betöltötted. — Illy! fölvilágosódás, illy tudomány van K! a' Jésuson kívül mind a' régibb, mind az újabb bölcseknél. — De fájdalom — vagy is inkább — nagy szerencse! még ezen különös bölcseséget is ritka ember, a'ki vagy megértheti, vagy megtanúlhatja tőlök. — Ők többnyire így szóllnak: pénzen vettük, ingyen nem adhatjuk a' bölcseséget, — sok fejtöréssel kerestük, sanyarú munka után találtuk meg az igazságot: — mi balgatagok volnánk, ha egy könnyen közre eresztenők. — Ugyan azért az illy bölcsek anyai nyelvükön is idegen nyelven beszélnek, mellyet Tudósok' nyelvének hívnak. — Gondolataikat setét írásokba rejtik el, millyen az éjszaka, mellyen azokat forró agyokban kifőzték. — Értelmüket bogácsként öszve rakott szovak' szövevényébe fűzik, vélekedéseiket kifejezéseik' örvényébe merítik, 's egész tudományukat csuda rendszerükkel behálózzák, mester szovaikkal betövisezik, hogy az igazságot éhező és szomjúhozó hozzájok ne térjen. Fáj a' szívem, ha látom mit csinálnak sokszor a' tudósok még az együgyü 's mindenek előtt esmeretes igazsággal is! Félre eső vidékekről szedett környéki szókat, — kül-

földi formát, feszes öltözeteket adnak arra, 's a' közönségnek úgy adják föl, mint Pilátus a' Jésust. Vagynak ollyak, kik maguk teremtenek új neveket, 's a' szelíd bölcseség mosolyogja mikor egymást is — mint a' Bábel Tornyának építői — meg nem értik. — Nem ritkák, kik maguknak a' régiségekben tetszenek, azért is az okoskodást elavúlt szóllásformákba ássák el, hogy hasonló legyen az Jósefhez, kit báttyai ó kútba vetettek, honnét őt csak az vonhatta ki, a' ki tudta, hogy hol siránkozik attyához. — Ha így tesznek ők az esmértt igazsággal: mit nem cselekesznek saját találmányaikkal 's szorgalmuk' gyümölcsével? — Tudjátok e' Hívek! mi nyomorultak voltak a' népek, midőn nehány tudósaik nem tudva 's nem érezve Idvezítőnk' szovát: *nem azért gyújtatik meg a' gyertya, hogy véka alá rejtessék. Mát.* 5: 15. — Barlangokba vonultak, — honnét drága áldozatokért 's nagy pénzért szóltak ki a' vakokhoz? Ezek a' szerencsétlen idők kerülnek elő; ha nem marad velünk a' Jésus. Tudjátok e', mi tudatlan vala régenten Krisztus nélkül a' világ, mellyben mesécskék tették a' Vallást, az Isten fából, kövekből állott, Ésa. 44: 13 — 20 — az isteni tisztelet gyakorta vétkezésből? vissza fordul ez a' fekete világ, ha nem marad meg velünk a' Jésus. Tudjátok e', mennyi könnyeket és vért árasztott hajdan a' vakbuzgóság, melly tisztét 's emberi kötelességeit nem esmervén, egyszer háznépe ellen esküdött szörnyű fogadást, majd az idegen Vallásúakat gyilkolta iszonyú istene' kedvét megnyerni? igy estveledik be ismét nekünk az ég, ha amaz arany gyertyatartó kimozdíttatik közűlünk. Maradj meg hát, — oh maradj meg velünk édes Jésusunk! *mert béestveledik, a' nap elhanyatlik.*

2. Elég volna veszedelmünkre 's boldogtalanságunkra maga a' tudatlanság is; de ennek éjjelét az *Erkölcstelenség* mint zivatarral terhes felhő még borzasztóbbá teszi, ha megnem marad velünk a' Jésus. — Ugyan is, az esméretek a' cselekedetek' forrási, — és minden erkölcs, tudományból, hitből, meggyőzedtetésből származik mint kútfőből. — De ha a' források tisztátalanok: tiszta lehet e' az, mi azokból patakzik, — ha veszedelmesek a' kútfők: lehetnek e' folyamataik ártatlanok? Mikor hát tudatlanság borítja el a' földet: nem lehet annak az erkölcstelenségtől is menten maradni. Nem vagyunk mi sem olly

szerencsétlenek, hogy ne tudnók, millyenek voltak az elsóbb Keresztyének, kikhez előbb jött el a' Jésus, — sem olly szerencsések, hogy ne látnánk Keresztyéneket, kiknél a' Jésusnak nincs állandó maradása. Vessük hát egybe ezeknek erkölcseiket: majd látni fogjuk miként estveledik be az ég, miként hanyatlik el a' nap, ha nem marad meg velünk Idvezítőnk. — Akkor, hogy eljött a' Jésus és szélyel mentek Tanitványi — *irják a' Sz. Irók, mint szelídültek a' vadak*, — *mint indúltak meg a' kövek*, mint jámborodtak meg a' *mérges kígyók' nemzetségi* előttük, — mint *hullott le a' Sátán az égről*, *) — egy szóval, mint lágyultak meg a' durva érzések az emberekben. Ott pedig, hol nincs ma Idvezítőnknek állandó maradása, hol Templomai pusztâk, Tudománya kelletlen, Példája esmeretlen, nem szembetűnő e', hogy szilajodnak el az emberek, — hogy fásulnak kővé a' szívek, — hogy lesznek egymás kebelébe kígyók, — hogy válnak a' házban és társaságban ördögökké? — Akkor, hogy eljött a' Jésus, — írja *Hieronimus* **) hogy *letette tegezét az Örmény*, — *a' Hunnusok 'Soltárt tanúlnak*, — *Scythia hidégei a' hit melegétől hevülnek*. Ott pedig, hol nincs állandó maradása Krisztusnak; fegyverre kelnek Fejedelmeik és Urajk ellen a' népek, — útakra állanak, erdőkben leselkednek, — pusztákon rabolnak az erőszaktévők. — Akkor, hogy eljött a' Jésus, mérészen szólla *Tertulián* ***) a' pogányoknak: *mutassatok nekem egy gyilkos, egy tolvaj, egy búja Keresztyént*. Most pedig, hol nincs állandó lakása a' Krisztusnak, nem találsz egy Keresztyén nevezetűt is, ki vérengező lelkű, tolvaj, és búja életű nem volna. — Akkor, hogy eljött a' Jésus, még magok a' Pogányok is ezt mondották: — *Oh be jó emberek ezek*, — *kár hogy Keresztyének!* Most pedig magok a' Keresztyének szólhatnak némelly társaikról így: oh mi rosszsz emberek ezek, — kár hogy Keresztyének! — Akkor, hogy eljött a' Jésus, írja *Sz. Lukács Csel.* 2: 44—47. *hogy egyenlő akarattal valának a' Keresztyének*,—

*) 'Solt 91: 13. Esa. 11: 6—8. Mát. 3: 9. Mát. 3: 7. Luk. 10: 18.

**) In epistola ad Laetum.

***) Tertul. Apolog. C. 44.

vünknek. — Tán az emberektől? Oh ezek ártalmas vígasztalói volták Jóbnak; minket pedig elhagynak az inség' napján, mert ők is emberek, 's midőn magukkal jóltehetetlenek, velünk jól nem tehetnek. — Tán a' bölcseségtől 's józan észtől: Oh hiszen ennek megy le legelébb is a' nap, — e' setétedik bé leghamarébb is a' nyomorúságban, úgy hogy sokszor az ajtót se találja, mellyen ez életből kimehetne. Nem adatott Jésuson kivűl más név, melly által lehetne megtartatnunk. Juthat eszetekbe, hogy nem maradt el, hanem csak elszunnyadt egykor édes Idvezítőnk a' hajóban, — 's tüstént süllyedezett az, hogy a' Tanitványoknak kiáltaniok kellett: Uram! tarts meg, mert elveszünk. Igy jár minden szív, mellyben elszunnyad a' Jésus' sz. Vallása. Szélveszek súvöltenek, habok tornyosodnak az ellen, és előtte mélységek nyilnak, honnét veszedelem *nézdell* feléje. Midőn a' Jésus' Híve, — hullámzó vérét lehiggasztva, — túl a' halandók' sorsán szárnyaló képzeletit lecsillapítva, 's szívét 's érzéseit a' Keresztyén Türedelem' alá hódítva halkal sóhajt, titkon nyögdell, csendesen szenved a' Kereszt' árnyékában: akkor a' Jésus nélkül valónak minden kicsiny seb gyógyíthatatlan, minden sértés kiállhatatlan, minden keserűség szenvedhetetlen. — Ha a' Jésus' Híve' szívében a' zugolódást, — ajakin a' panaszt elfojtja bizodalmával, hogy a' kik vetnek könyhullatással, majd örömmel fognak aratni: a' Jésustalan vagy átokra nyitja szájjat mint Jób' felesége, vagy a' szerencsétlen csillagzat' fiával Júdással élete ellen zavarja föl gondolatit és azoknak gyilkos éjelébe borítja napját; mert ha velünk nincs a' Jésus: beestveledik, — a' szép nap elhanyatlik. Kérünk hát téged oh Jésus: *Uram! végy minket kedvedbe, szerelmedbe; vígasztaljad szívünket. Tőlünk soha ne maradj el, se ne hagyj el, hanem fogjad kezünket.* — K. Hívek! Az Isten Lelkétől szentelt tüzü Proféta Esaiás igy jövendölt az új Testamentomi Anyaszentegyháznak régen. 60: 20. A' te napod nem mégyen többé alá, és a' te holdod nem fogyatkozik el, hanem az Úr lészen néked örökké való világosságod. Idvezítőnk pedig maga ígéré: Imé én veletek vagyok mind világ végezetéig. Elhiszem, hogy Idvezítőnk' ígérete csalhatatlan, 's velünk marad mind világ végéig. Elhiszem, hogy a' Proféta jövendölése igaz marad, 's a' K. Vallás' napja le nem menend — holdja nem fogyánd: de hogy

ezen sz. Vallásban a' mi napunk nem hanyatlik el, — nem mondhatom. Sőt az áradó homály, a' tudatlanság, érkölcstelenség, megnem elégedés, — mellyek terjednek a' Keresztyénségben, sokak iránt szívemet félelembe ejtik. Jertek azért Hívek! e' sz. napon egyesítsük szívünket, kapcsoljuk öszve igyekezetünket, hogy a' Jésust magunktól el nem bocsátjuk, — vagy midőn ő velünk van, tőle sem elnem távozunk, sem elnem maradunk. Boruljon be az ég annak, és menjen le a' gyönyörű nap a' gyalázatos Keresztyénnek, kinek hidegsége vagy lágy melegsége miatt ez a' sz. Vallás nem díszlik, — ki vagy buzgóságtalanságával vagy roszszaságával oka a' Templomok' 's Iskolák' pusztaságának, — oka a' vallástalanságnak. — Szép nap súgárolja bé pedig a' jó lelkűeket, jó példa adókat, kik minden erőszak nélkül vonják magukkal Jésusunkhoz a' tőle elmaradozókat. — Kellemetes ég derűljön a' sz. Gyülekezetekre, mellyek a' Jésus' Szívére vagynak olvadva, mellyekben virágzik a' Jésus' sz. Tudománya! *Egek! harmatozzatok azokra onnét felyűl, az Egek csepegjék az igazságot azokra, nyissa meg magát a' föld, és származzanak onnét a' szabadítás és az igazság, — teremje ezeket mind együtt. Ésa.* 45 : 8.

(mondatott Advent' első vasárnapján).

VIII.

NINCS ÉRZÉKENYEBB SZENVEDÉS, MINT SZENVEDNI A' KÉTSZÍNŰ EMBERTŐL.

Zak. 13: 6. *Ha valaki kérdi a' Krisztustól: micsoda kékek ezek a' te kèzeiden? azt feleli: az én barátim' házokban verének meg engemet.*

Mintegy 516. esztendőkkel elébb igen szomorú sorsot jövendőlt Zakariás Proféta a' Messiásnak, — azt t. i. hogy őtet baráti fogják leginkább üldözni és háborgatni, és azoktól fog legérzékenyebb méltatlanságokat szenvedni, kikkel közelebbi és szorosabb öszveköttetésben lészen; úgy hogy ha majd sebeit idegenek látándják, és vándorok kérdendik, hogy hol kapta testén a' kékségeket? imígy fog válaszolni azoknak: *az én barátim' házokban verének meg engemet.*

Csak egy pillantás kell K. Hívek! Idvezítő Urunk' történeteire: 's legottan látni fogjuk, hogy a' gyászos jövendölés pontra tellyesedett bé. — O az övéihez jöve, — 's az övéi be nem fogadák őtet, sőt kifakaszták, hogy a' Próféta nem kedves Hazájában. — Ho'sánnát kiáltó és útaira virágokat szóró tisztelői dörögtek keresztet életére, — a' kimegcsókolta az árulta'el, — 's Jeru'sálem' lakosi, — kikért forró könnyekkel' ázott orczája, — festék meg kezeiket ártatlan vérével, —

Oh bárcsak miután érettünk igazán panaszkodhatott a' Megváltó; *az én barátim' házokban vertek megengemet:* nekünk, kikért szenvedett, ne kellene többé hasonló panaszolkodással keseregnünk! Eleget üldöznek minket ellenségeink, — eleget fárasztanak naponként aggodalmaink, — eleget ütjük verjük magunkat gyakori botlásainkban, — elég keserűt csorgat maga az Ég is poharunkba: Oh miért kell sokszor még barátink házukban is vereségeket szenvednünk? És még is — kérdezd meg csak ama gyalázatban gyászolót, hogy honnét fúj ellene kegyetlen szél, — honnét szállong felőle gonosz hír? majd szomorúan fogja mondani: az én barátim vertek meg engem' nyelvvel, 's azoknak házukban rongáltatott meg

virágzó becsületem, kik hozzám nyájjas szeretettel viselkedtek. — Kérdezd meg ama' szerencsétlen megcsalatottat, hogy miként foszlott ki mindenéből, 's valaha fénylett szerencséje' karjairól miként szorúlt sanyarú kezű könyörűletességre? majd felelni fogja: az én barátim' házukban verének meg engemet, — kik magukat jó akaróimnak láttatták, jó tanácsaikkal tőrükbe igazgatták, segedelmükkel alányomtak, 's imé megöltek, midőn megöleltek. — Kérdezd meg ama szomorú hervadozót, ki nem rég egy szép nevelés' kertjében gyönyörű virág vólt, figyelme a' vidéknek, tűköre az igyekezetnek, csillaga az ifjúságnak, — most mint letavászlott kóró kellemtelen, bús, magának hagyatott, — kérdezd meg őtet, hová lett orczája' dísze, 's reggel fakadt könnyei miért nem száradnak fel estvére? majd felelni fogja: az, a'ki engem' szeretet, a' ki nekem hűséget esküdött, a'ki nekem a' barátságról olly sokat és nagyot mondott; az rablotta el boldogságom'. Kérdezz meg bár melly szenvedőt, — bár melly nyomorúltat, bár melly inségest: kevés lész, kitól ezen feleletet nem veszed: az én barátim' házukban vertek meg engem. — Mert K. H! régen volt az, a' mit Péter Apostol (1. Pét. 5: 8.) mond, hogy az ellenség mint ordító Oroszlán úgy járt szélyel, keresvén kit bényelhessen; ez régen vólt, — akkor, mikor Saulus és dühős társai láncz zörgetve keresték az első Híveket, — akkor, mikor a' vad Császárok' véres végzéseik a' Keresztyénség ellen egész Tartományokat keresztül harsogtak. Ma már többnyire kivetkeztek oroszlán bőrükből az ellenségek, most mi atyafiaknak, barátoknak, szüléknek, gyermekeknek, házas társaknak, jó akaróknak 's több illy szép nevezetü embereknek látjuk őket, és sok sebeinkre illy siralmos panasz' könnyeit kell hullatnunk: az én barátim' házukban verének meg engemet.

Ezen érzékeny Leczke tünvén fel előttem; kívántam K! mostani Tanításomban nektek megbeszélni, hogy *nincs érzékenyebb szenvedés, mint szenvedni a' kétszínű embertől*, — és ezen Tanításomban Isten' nevébe kérlek mindnyájatokat, hogy soha felebarátitoknak illy keserű szenvedést ne okozzatok. Oh Isten! melegítsed egyenes lelküségre, tiszta Keresztyéni szeretetre szívünket!!

Mondom K. H! hogy nincs keserűbb szenvedés, mint szenvedni a' kétszínü barátoktól, atyafiaktól, jó akarók-

tól. — Ha igaz a' mit Pál Apostol (Rom. 12. 20.) mond, hogy eleven szenek a' főn ellenségünk' jótéteményi, — mert azok megpirítnak; hogy mit fullaszkodunk, — mert azok felhevítnek, hogy engesztelődjünk, — mert azok neki tüzelnek, hogy meg béküljünk 's szeretetben éljünk: bizony azt is elmondhatjuk, hogy a' kétszínü Atyafiak', jó barátok, jó akarók' sérelmeik eleven szenek a' szíven, mellyek azt égetik legkegyetlenebb fájdalommal. Minden állat, minden palánta a' vele rokonok között éli legkellemesebben életét; az embernek is legédesebb órák kedvesei', rokoni', baráti' 's jó esmerősi békés társaságukban nyilnak, — 's ha ezek kesergetik életét: ugyan hol találhat ő enyhelyet e' világon? Isten' szép földe! mellyre legelőször léptem le életemben, ha te engemet számkivetel; — Társaim! kikkel együtt kóstoltam meg az élet' édességét, — ha ti engem' beszontotok; — barátim, kedveseim, jóakaróim! kiknek karjaikon látom én olly szépnek a' napot, ha ti engemet megtsaltok, mosolygástokkal szívembe tört nevettek: érezhetek e' világon örömöt, millyent bennetek elvesztek, — érezhetek e' fájdalmat millyent veszteségemen kell éreznem? Ha kiveti a' víz a' halat; — ha az erdő nem bocsátja biztos árnyékaiba a' vadat; — ha az ég rejti kék bóltja alól a' madarat: micsoda élet marad azontúl mindeniknek hátra? Ti tudjátok K. H! mennyiféle nyomorúságokat szenvedni teremtetett az ember! szenvedni a' kötelességektől, — szenvedni a' szükségtől, — szenvedni a' természettől, — szenvedni magától, szenvedni az Istentől, szenvedni ellenségeitől, — ennyitől kell az embernek szenvedni: de magatok mondjátok meg, mellyik ezen szenvedések közt olly keserű, mint a' mellyet okoz a' kétszínű gonosz ember? Ha kötelességeitektől szenvedtek, 's ízzadva húzzátok a' nap' terhét, — hívatalotok', sorsotok' nehéz pányváit: elhiszem békével 's panasztalan szenvedtek, mert tudjátok, hogy orcza verejtékkel kell itt kenyerünket ennünk, 's annak jó ízt egyedűl a' töredelmes fáradozás ád. Oh de mennyivel keservesebb attól szenvedni, ki a' szenvedések 's faradságok által megszerezett kenyeret kereríti meg álnokságával! — Ha szükséget szenvedünk, — ámbár rettenetes dolog e' paizsos férfiú' kezébe esni; de minthogy latjuk őtet, — de minthogy erőlködhetünk, — iparkodhatunk egy vagy máskép

házunkból kiűzni: szenvedésünk nincs bízonyos reménységek nélkűl. Oh de mennyivel keservesebb attól gyötrettetni, kinek magunk odadtuk minden fegyverünket, 's gyilkos kezeit csalatkozott együgyűséggel magunk tettük saját szívűnkre! Ha a' természet sanyargat hideggel, meleggel, tűzzel, vizzel 's pusztító változásaival: engedek az egész' javát munkáló nagy erőnek, mellyel semmi frígyem, semmi szövetségem nincsen: de tőled szenvedni porban csúszó teremtés! tőled, ki csak magadért élsz, 's a' csekély haszonért annyi hazug színt változtatol, megmondhatatlan boszszúság, 's midőn hozzám szővetkeztél pár nélkül való keserűség. Magam magammal könnyen megbékélek, 's mint a' tűz magában lassabban emésztődik, ha kéz nem gerjeszti, szél nem lobogtatja: így a' magától szenvedés nem is hasonlítható ahoz, mellyel megkeserít az álnok szívű. És Istenem! ha te vered is a' szegény halandót, ámbár nehéz gyenge szívén mindenható kezednek súlya; de mivel jól tudja, hogy bűnös, hogy az eget sokszor ingerletté haragra maga viseletével: csendesen tűr a' gondolattal, hogy ostorodat megérdemli, és égbe kapcsolt kezekkel imádkozik: *én nem perlek, mert nem merlek igaz Bíró vádolni, ha elkezded ítéleted' én rajtam gyakorolni.* De mi van illyes vigasztalás a' sérelmekben, mellyekkel kétszínűek kesergetnek? Tán az, hogy mi jámbor balgatagok velek olly szépen bántunk? Tán az, hogy mi együgyüek hozzájok olly bizodalmasok, olly engedékenyek voltunk? Tán az, hogy mi jó szívű ostobák nékik mindenünket odadtuk, — titkainkba olly bátorságosan bebocsátottuk, mellyeket ők mint tüzes üszköket mindenfelé szét hordoztak veszedelmünkre? Ez — éppen azaz — a' mi mint eleven szén égeti szívünket, ez — épen azaz — a' mi Dávid Király' siralmát adja szánkba, a' 35. 'Solt. 12. 's néhány következő Verseiből. *Fizettenek nekem gonoszszal a' jóért, hogy engemet megfoszszanak az én lelkemtől.* Én pedig mikoron ők betegek voltanak, gyászba öltöztem, szenvedtettem lelkemet bőjtel, és érettek úgy könyörögtem, mint magamért. Mintha nekem barátom és atyámfia volt volna, érette úgy jártam; mintha anyámat siratnám, úgy jártam gyászban nagy alázatosan. Ők pedig az én nyomorúságimban örültenek, és egybe gyűltenek, és az én hírem nélkül rágalmaztanak engemet, és nem veszteglettenek. *Öszvegyültenek a'*

hízelkedőkkel, és a' nevetséget űző csúfolókkal, agyarkodván az ő fogaikkal én ellenem. Sokat és keservesen szenvedünk mi K! ellenségeinktől, rossz akaróinktól is: de vessük csak ezeket öszve a' hamis lelkű emberrel; majd világosságra jő, hogy könnyebb az ellenségtől is szenvedni, mint a' kétszínűtől. Az ellenség nem szégyenli magát, nyilt szívvel villog ellenünk, — haragját szemeiben és tetteiben megláttatja, mert véli, hogy az igazságos. A' kétszínű nem mér saját valójában megjelenni, — tudván, hogy úgy ocsmány szép alakokba vonul, tetteire szent lepleket takar, mert maga is látja, hogy azok gonoszok és írtóztatók. Az ellenséget meglehet, hogy megsértettem; — az álnokot jó szívűségemmel tetéztem. Az ellenség ellen magamat oltalmazhatom; a' kétszínűtől hogy magamat őrizzem, nem is gondolhatom. Az ellenség nem talál nyilával készületlen: a' kétszínű mivel kígyóként csúszik hozzám, váratlanul szorít szíven. Maga ver, maga gyötör vagy mások által kínoz tégedet az ellenség; de a' kétszínű magadat tesz körömmé sebedben, magadat is magad gyilkosává tesz, midőn a' kést veled *megédesítve* nyalatja, melly szíved ellen van *megélesítve.* Mint a' mosolygó verőfényben rejtőzködő 'fagy, melly kicsalja a' föld' alvó csíráit, a' fák' parányi bimbóikat, sokkal gyilkosabb a' palántákra nézve, mint a' téli csikorgó hidegek: nem különben a' szeretet' csalárd színe alól fondorkodó gonoszság sokkal inkább hervasztja az életet, mint a' nyilvános ellenség' agyarkodási. Egy érzékeny példát hozok itt elő. — Velencze városban egy tiszta gondolkozású ember szerencsétlen volt eladott lelkű kémmel barátkozni, ki is a' barátság' nyelvén kivette belőle, hogy mit hisz, és mi véleményekben van a' vallásra nézve? Midőn egész bizodalommal kiadta magát ezen szerencsétlen: a' kém elveti álorczáját, — a' megcsalattatottat vér szopó Bírák eleibe hurczolja, kiktől mindjárt borzasztó fogságra ítéltetett. Ez a' bús fogoly maga nyelvén egy érzékeny versben ezt irta volt tömlöcze' oldalára: *Istenem! csak attól őrizz meg, kihez bízom, — a' kihez nem bízom, attól magam is megfogom magamat őrizni;* *) mintha ugyan a' 43dik 'Sol-

*) Da chi mi fido guardami Dio!
Da chi mi fido mi guardaro io.
Lásd Allg. Kirchenzeitung 1828. 14en Aug. Nro 128. Die Reformation in Italien. —

tárból fohászkodott volna: *a' hamis embernek kezébe ne bocsáss Uram! engemet, tartsd meg én fejemet!* Elhiszem, hogy Sámson is dicsekedve mutogatta volna kifolyt szemgödreit; ha ellenségei harczon, nyilvános csata piarczon fosztották volna meg látásától: mivel pedig kétszínűség csalta ki szemeit; elkeseredett 's szíve' keservében önn magának is gyilkosává lett. Elhiszem, hogy Dávid érzékenyebben nem panaszkodott, mint az 55. 'Soltár. 13. *Nem az ellenség illetett engem' szidalommal, mert elszenvedném, — nem az én gyűlölőm emelte fel magát én ellenem, mert elrejtettem volna magamat az előtt. Hanem te! én hozzám' hasonló halandó ember! én vezérem és barátom! kik együtt gyönyörűségesen tanácskoztunk vala, — és az Isten' házába mégyünk vala úgy mint társak.* Elhiszem, hogy a' Jésus' szenvedései között is első volt az, hogy *ellene az ütött pártot, ki vele egy tálba mártott.* Mert nincs keserűbb szenvedés, mint szenvedni a' kétszínű barátoktól, atyafiaktól, jóakaróktól, — nincs érzékenyebb panasz, mint a' Messiásé: *az én barátim' házaikban verének meg engemet.* — És már illy keservesek lévén a' sebek, mellyeket a' kétszínűség ejt a' szíven; kérlek titeket Hívek! Isten' nevébe, hogy illyeket ne okozzatok egymásnak. Már elég nagy vétek magában is ember társával nem gondolni, embernek az embert fel sem venni. Mert mi szeretetre vagyunk teremtetve, nékünk mint a' test' tagjainak egymásért kellene élnünk, egymást kellene kimélnünk, egymás' javára 's boldogságára kellene munkálódnunk. Ha ezt nem teszszük: már a' Természet' sz. szavát nem fogadjuk, már vétkezünk. Hát ha ezen szent szó ellenére még bántjuk is egymást, 's önként akadályozzuk feleink' boldogságukat: nem nyilván ellenségei vagyunk e' a' Természetnek, 's a' vétket, melly elmulasztásban állott, nem emeltük e' a' mivelet' tehetségére? Ez a' miveleti bűn nem emelkedik e' ismét újabb fokra, ha a' sérelmeket felebarátinknak kétszínűséggel megkeserítjük? Nagy bűn magában is a' Szüléket nem tisztelni, — égre kiáltó vétek a' gyilkosság, a' tisztátalanság, lopás, rágalom — mind Isten' világos törvényeinek általhágásuk, de mennyivel lesznek ezen vétkek nagyobbak a' hazugsággal, csapodársággal, álnok csalárdságokkal és kétszínűséggel! Bizony nem ok nélkül mondá ama régi költő: *Gyűlölöm inkább mint a' pokol' kapuit,*

ki mást lappangtat szívében, mást beszél szájával. *) K. H! Ti soha illy vétek' terhét lelketekre ne vegyétek! Gondoljátok meg a' kétszínű ember' sorsát, miként jár az utóljára! Leesvén elébb utóbb róla az álorcza, képet kiveresítő szégyen borítja el őtet. Midőn világosságra jő az undok indulat, az ocsmány akarat, a' gonosz lélek, mellyeket szép színnel kellene borogatni, — nem mér emberek eleibe kerülni. Feltámadnak keblében a' lelkiesméret' szemre hányásai, — borzad azoktól, kiket megcsalt; — kiket megnem csalt borzadnak tőle. Bújnia kell neki azok elől, kiket mézes fúlánkjával megsértett, — kiket megnem sértett, azok bújnak rejtezkednek előle. — Ki nem álhatja azokat, kiket rá szedett, — őtet viszont ki nem álhatják azok, kik előtt esmeretes lett álnoksága. Júdás' példájából képzeljétek a' kétszínű gonosz' állapotját! Miként indúlt meg egyszerre a' zaj ennek a' pénzért reszkető hamis lelkűnek kebelében! „Vétkeztem, hogy elárultam az ártatlan vért!" Miként veszett el hirtelen szeme előtt az átkozott csókon szerzett pénz' becse, mellyet viszsza vitt a' papi fejedelmeknek. — Miként fogytak el baráti, — 's miként záródott be előtte minden menedék a' kétségbe ejtő szózatra: „Mit gondolunk mi azzal, ám te lássad" — miként kietlenűlt el előtte az élet, midőn megzavarodott gondolatiban felfelé ment és hóhéra lett magának! — Oh borzadjatok — borzadjatok meg K. H! a' kétszínűségtől. Nincs arra semmi szüksége az embernek, hogy a' mulandó hászonért álnokságokra, — pillantásnyi gyönyörködésért ravasz színeskedésre vetemedjék. Az olly emberek nyilván boldogok, a' kik igazsággal járnak éltekben. Boldogok a' kiknek szívük tiszta; mert ők az Istent meglátják.

*) εχθρος γαρ μοι κεινος ὁμως αιδαο πυλησιν ὁς χ' ἑτερον μεν κευθει ενι φρεσιν αλλο δε βαζει. Homeri Iladis 1. seu Libr. IX. v. 112, 113.

IX.

A' HAMIS ÉS IGAZ SZÉGYEN.

Luk. 16: 1, 2, 3. —

Mikor az ember, a' testével 's lelkével legszebb földi Való, mások felett kitűnhet, 's valamelly tetőn képzelheti magát, honnét másokat maga alatt lát; szívén méltóság érzés ömlik el, mellyet büszkeségnek hívunk: mikor viszont ez a' földi teremtés' koronája valamelly fentebbi álláspontról leesik, hol magát megaláztatva gondolja; fájdalom futja el lelkét, mellyet szégyennek mondunk. — E' két érzelem mindaddig meg van az emberben mig el nem romlik, — 's midőn a' szégyen szívét tartóztatja; hogy roszszra ne vetemedjék; a' nemes büszkeség sürgeti, hogy előre haladjon a' jóban. Ez erkölcseinek ösztön, amaz bástya. E' két testvér tűz közűl egyik felhevít, hogy menj, — másik megpirít, hogy állj meg, — egyik megfrissít lankadásodban, másik megtikkaszt szelességedben, — egyik a' szép erény' ösvényén fénylik előtted, másik lángfegyverrel állja útadat a' rút gonoszságban. — Szégyen és nemes büszkeség! míg ti lakjátok a' szívet, nem féltem az embert, hogy pokolig alászálljon, — reménylem pedig, hogy égig emelkedjék. A' nemes büszkéknek mint Esaiás' Istenben bizóinak (40: 31.) *erejek megújul és szárnyukkal magasságra röpülnek mint a' sas keselyűk, futnak és nem fáradnak el, — járnak és nem lankadnak el.* Az elpirult gyermeknek pedig egy régi Tudós igy szóllott: *Fiam! ne félj a' Virtusnak van illy színe.* *) A' szégyen 's nemes büszkeség egymással tartó rokonok ugyan: mostani czélom azomban most elválasztja egymástól őket, és csak maga a' szégyen lesz tárgyul kitűzve beszédemnek. Valyha beszédem a' szégyenről szégyent ne vallana!

---

*) *μὴ Παῖ φοβῆσαι — τοιῦτον ἡ Ἀρετὴ ἔχει τὸ χρῶμα*, Theophrastus szava, —

A' sáfár, ki, mint meghallánk, Urának minden javait eltékozlá, félelmében hogy Hivatalából kivettetik, igy szóllot: *nem kapálhatok, a' koldulást szégyenlem.* Ha ő igy szóllott volna: „Látom, hogy bolondságom 's roszszaságom „miatt Hivatalomat mindjárt elvesztem, — szégyen bo„rit el engem', hogy magamat ennyire lealázom; — de „nem esem kétségbe; — tán még megtérhetek és élhe„tek. Majd ezután szorgalmatosan dolgozom, csalásaimat, „lopásaimat igyekszem szorgalmam által helyrehozni. „Vagynak ugyan jó akaróim 's barátim, kikkel jóltettem „az Uram' javaiból, — most megkereshetném őket a' se„gedelemért; de szégyenlem a' kéregetést, mert én egész„séges vagyok, szégyenlem a' koldulást, mert én még ka„pálni is tudok, inkább kapálok hát, hogy sem kéreges„sek:“ — ezen esetben dicsérném 's ti is helybenhagyhatnátok a' sáfár' szemérmetességét. Midőn pedig ez a' máséból dúskodó kevély tékozló mind a' kapálást, mind a' koldulást szégyenlette: holott már koldus sorsra jutott 's a' kapa kezébe illett: szégyenlését kárhoztatom, kevélységnek, dölfös nagyravágyásnak orczátlan szemtelenségnek mondom, — 's innét állithatom, hogy nem minden szégyen igaz szégyen egyszer'smind, — és hogy ti is ezt a' hamis szégyentől megkülönböztessétek: nehány ismértető jegyeket számlálok elő mostani Beszédemben. —

Halld meg azért K. ember! ha benned igaz szégyen van:

1.) nem szégyenled származásod' alacsonyságát midőn felemelkedtél: de szégyenled annak fényességét ha elfajultál.

2.) nem szégyenled sorsod' szegénységét ha jobbat érdemeltél: de szégyenled annak gazdagságát ha semmi érdemest nem miveltél.

3.) nem szégyenelsz tanulni: de szégyenlsz tudatlanságban maradni.

4.) nem szégyenelsz bűnödből megtérni; de szégyenelsz abban elébb menni 's megátalkodni. Hogy rövidebb legyek: több különbséget most nem teszek a' hamis és igaz szégyen közt.

1.) Mondom K! hogy igaz szégyennel nem szégyenli az ember származása' alacsonyságát ha felemelkedett; de szégyenli annak fényességét ha elfajult 's elallyasodott. Mikor az első embernek vándor pálczát adna a' Teremtő

hogy: induljon el kivül a' paradicsomon, hol nem tudott élni, keresni boldogságát; e' nagy szozatot szollá szívére: *por vagy és porrá kell lenned*, azért hogy ha nyomorog: mulandóság a' gondolatjában vigasztaléjék, — különösen pedig azért, hogy ha a' forgó szerencse őt felemelendi; egy tekintet por eredetére minden dagályt 's kevélységet szívében megfojtson. De Istenem! ezen vezérszód jut e' valaha eszébe sorsa' viszontagsági között a' halandónak ? Egy kis baj nehezedik rá: már csüggedező. — Egy kis tudományra kap ő, — egy kis hivatalba lép ő, — egy kis gazdagságot nyer ő, — egy kis becsület felhőtől vétetik ő körül: már nem látja többé a' port, honnét jött és a' hová térendő. — Más szégyenli a' házat mellynek falai között neveltetett, — megvetőleg néz véreire, rokonaira, kik közűl egy kis szerencse által kiemeltetett. — Sándorral magát Isten-fiának hivatja, kicsinyeknek és gyalázatosoknak tartván magához Fülöp Apját, 's Olympiás Annyát. Ne hidjétek K! hogy az illy szégyen erkölcsi szemérmetesség volna. Ez inkább erkölcsi szemtelenség és kevélység. Mert valamint a' folyovizek' nagyságuk nem függ a' forrástól, a' hegytől vagy völgytől, mellyből erednek, hanem attól a' mint nőnek vagy fogynak folyásukban, a' mint több patakokat magukhoz vesznek, vagy másban maguk is elenyésznek: ugy az ember' igazi becse nem származásában hanem nevelkedésében, — megaláztatása nem eredetében hanem fogyatkozásaiban mutatkozik. A' mi neked nem személységi sajátod, — a' minek oka te nem magad vagy, — az téged sem nem emelhet, sem nem alázhat. És te még is szüléidet szégyenled? kik téged nyomorult mezítelent ápolni nem szégyeneltek, — rokonaidat utálod? kikkel téged port sárt az Isten öszvekapcsolni nem utált, — szégyenled sorsod' alacsonyságát? holott ha igazán haladtál onnan szembetűnő honnét elindultál. — Kevély, nagyra vágyó! nincs a' te szívedben semmi nemes erkölcs, — nincs abban Isten' parancsolatja: *tiszteljed atyádat és anyádat*, — *szeressed felebarátodat mint magadat*. Tekincs Jósefre, hogy száll ki Királyi székéből útporos testvéreit rendre csókolni! hogy borul éhséghajtotta szegény attya' nyakára! miként fűzi a' vén Izraëlt karjára, hogy Farahónak a' palotába bémutassá! — Emlékezz a' romai erkölcstanítóra,

kit noha az ostobák csúfoltak attyával: *) mindazáltal így ír: *ha parancsolná a' természet, hogy a' mult időbe viszszalépjünk, és kényünk szerint válasszunk új szüléket magunknak: én bár ki mit választana, ez enyimekkel megelégedném.* **) Oh K! te ne szégyeneld származásod' alacsonyságát ha felemelkedtél; szégyeneld inkább annak fényességét ha elfajultál. —

Ha szebb gyümölcsöket várunk az oltoványokról mint az erdei vad fákról; bizony a' fényesebb helyezetű szüléktől is nemesebb maradékot reménylünk, mint azoktól, kik a' nevelésre nézve szorosabb környülmények között vagynak, — és ha a' fényes sors' fiai leányai hitványakká törpülnek: nem pirítja e' orczájokat a' fény, melly eredetükről sugárzik? Megaláztatás' érzelme a' szégyen: hol van ennek bizonyosabb helye mint ott, hol eltávozik szüléi' jó természetüktől, szép erkölcsüktől, 's dicsőségüktől a' korcs maradék? Ez érzelmei 's cselekedetei' ecsmányságukból nem tekinthet elői' fennségükre 's méltóságukra úgy, hogy azokat fent, magát pedig alant ne lássa. Ha látja: nem kell e' érzeni alávalóságát? nem kell e' szégyenlenie hogy benne a' sas gyáva galambra fajzott el? *Téged;* — mond egy jeles iró — *nevezetes szülék nemzettek: Mit használ ez ha te semmire való vagy, ha házatokat rút magaddal megmocskolod. Ez neked gyalázat nem becsület, és valamint ha a' nagyszívű 's bátor oroszlánnak bolond vemhe volna; az elefánt majmot ellene, olly csuda vagy te, híres ivadékod' gyalázatja.* ***) *Szégyenld eredeted' fényét ha elfajultál.*

2.) Igaz szeméremmel nem szégyenli ember az állapot' szegénységét, ha többet érdemelt; — de szégyenli

---

*) Vidi ego patrem tuum brachio se emungentem.

**) . . Si natura juberet
A certis annis aeram remeare peractam
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes
Optaret sibi quisque, meis contentus. etc. Horat. Sat 6. Libr. I.

***) . . te praecipui genuere parentes
Quid tum si nihil es, si turpis turpiter omnem
Incestas maculasque domum tibi dedecus est hoc
Non honor: ac veluti stolidum si gignat asellum
Magnagimus fortisque leo, si simia borho
Nascatur, monstrum es claraeque injuria genti. Palingenius *Virgo.*

annak gazdagságát, ha semmi érdemest nem mívelt. Sok ember mivelhogy a' koszorút érdemetleneknél, a' becsületet, hivatalt, gazdagságot méltatlanoknál látja; megaláztatva képzeli magát, és szégyenli kenyerét, szégyenli ruháját, szégyenli munkáját, szégyenli egész sorsát mellyben felejtetve hiszi magát a' háládatlan világtól. De vallyon lehet é ezt erkölcsi szégyennek mondani, holott az való megaláztatás' érzelme, 's a' sors, mellyet mi ártatlan törekvésünkbel érdemeltünk, soha minket meg nem alázhat! Még a' koldus bot is, ha azt Isten, nem pedig saját balgatagságunk vagy roszszaságunk adta kezünkbe, nem gyalázatos, szinteugy mint a' királyi pálczát lehet azt nemesen hordozni. A'ki a' neki jutott sorsot, állapotot, helyet javítani 's magaviseletével meg nemesíteni nem törekszik; hanem azt utálja, szégyenli: abban nem erkölcsi szégyen van; hanem irígység, mellynek fáj a' más' virágzása. Annak szívében háládatlanság van, melly tapodja a' rá áradozott áldásokat, 's elássa az egy talentomot azért hogy ötöt nem kapott. Annak szíve tele van magahittséggel, melly a' más érdemeit nem látja, a' magáét nagyító üvegen nézi, másokat merő hibáknak, magát tiszta hibátlannak itélő. Nem szégyen az, melly a' sorsot szégyenli; hanem meg nem elégedés, mellynek seholsem jó, — sehogysem igazságos, — mindenkép kedvetlen. — A'ki szégyenl koldulni mikor neki koldulni kell, azaz Istenhez engedetlen, azaz Éggel perlekedik, az a' gondviselés' utaiban szálkáskodik. — A'ki a' helyet szégyenli, mellybe tétetett, az telhetetlen nem szemérmetes, — az kevély, — az igazságtalan, az békételen, az kicsiny lelkű. Ti K! soha a' sorsot ne szégyeneljétek, mellyre ártatlan munkátok, istenes igyekezeteitek által Istén után jutottatok. Inkább szégyenelje minden sorsa' gazdagságát, ha semmi érdemest nem mívelt. —

Mert valamint a' veres bársonnyal, koronával, királyi pálczával csufolták ámbár helytelenül Idvezítő Urunkat a' 'Sidók: ugy csufolja és gyalázza embert a' kenyér, az öltözet, a' hivatal, becsület, mellyet ingyen sem érdemel. Akkor érezheted gyengeségedet, gyávaságodat, mikor vålladon tereh kezedben bot van, mellyeket nem birsz, mellyeknek meg nem felelhetsz. Akkor láthatod gyarlóságodat, mikor szédülsz a' magasságban hová emeltettél, — tudatlan vagy a' mesterségben, mellynek czímjét ki-

akasz-

akasztottad, — járatlan a' Tudományban, mellyben magadat Mesterré koszorúztattad, — alkalmatlan a' Hívatalra, mellybe magadat pénzzel vagy álnoksággal befúrtad. Akkor tűnik ki élhetetlenséged, alávalóságod, melly szégyennel boríthat el mikor a' más kenyerét nem a' magadét eszed, más' érdeménék nem a' magadénak bérét húzod, — üres fejeden más' koszorúját viseled. Akkor látszik ki milly orczátlan vagy te mikor más izzad, 's veréjtéke gyümölcsét te korhely tékozlod, — más tanul, más tud; 's te, tudatlan a' Tudomány' árrát felveszed, — más mível dicső dolgokat; 's azoknak ragyogványukat te szívtelen melljedre függeszteni nem szégyenled. Az igaz szemérmetesség szelíden fordul el a' sorstól 's dicsőségtől, melly ótet nem illeti, mint Keresztelő János a' Messiás' nagy Hivatalától, — Ján. 3: 27, 28. Szent Pál a' Listrabeliek' áldozatjoktól, — Csel. 14: 15. és a' hét Bölcsek a' legbölcsebbnek itéltetett arany jutalomtól, Val. Max. L. IV. c. 1. Az igaz szemérmetesség így szóll a' szerencse karján: micsoda vagyok én Uram! hogy engemet ennyire elővittél, — oh Uram! micsoda az ember, hogy megemlékezel róla, micsoda az embernek fia, hogy meglátogatod ótet, — Uram! kisebb vagyok minden jótéteményidnél és irgalmasságidnál!!!

3.) Igaz szégyennel nem szégyenl az ember tanulni; de szégyenl tudatlanságban maradni. Némelly emberek nem tanulnak, mert nekik a' Tudomány és Mesterség nehéz, — némellyek nem tanulnak, mert korhelyek, — némellyek nem tanulnak, mert nincs módjok, alkalmok tanulni, — némellyek nem tanulnak, mert gazdagok 's vélik, hogy pénzen bölcsességet is vehetnek, — némellyek nem tanulnak, mert szegények, 's tapasztalják Salamon' tapasztalását, hogy szegénynek még a' bölcsessége is bolondság. Pred. 9: 18. De igen sokan vagynak ollyak is, kik nem tanulnak, mert tanulni szégyenlenek. Holott lehet é az igaz szégyen, melly a' Tanulást szégyenli? A' szégyen mint már sokszor mondottam megaláztatás' érzelme: de megalázza e' embert szép igyekezete kiemelkedni a' bolondságból? Mi megaláztatás lehet a' nemes törekvésben, hogy isméreteink szaporodjanak, tudományunk gyarapodjék, — elménk világosodjék. Te nem átalsz krajczárt vetni keresményedhez, hogy az több legyen, — hogy tested hizzék, mindent öszveenni

inni nem szégyenlesz: ugyan szégyenlesz e' egy oktatást meghalgatni hogy ismereted sokasodjék, — hogy lelked vastagodjék, pirulsz é figyelmezni egy Tanítóra? Ha idegen vagy, miért szégyenled kérdezni az útat? Ha setétben vagy, miért vonakodsz a' világosságtól? Ha nem látsz, miért tartod a' vezetőt előtted gyalázatnak? Halgasd csak a' bölcselkedő Senecát, mit ír öregségében magáról: *öt 'napja* u. m. *hogy már iskolába járok, és halgatok egy bölcselkedőt, — mi volna nagyobb balgatagság, mint nem tanúlni azért, hogy sokáig nem tanultál? Oh be jól volna dolgom, ha csak ez egy, hogy tanulok, nem illenék öregségemhez!* Senec. Epist. 76. — Emlékezz a' görög Solonra, ki haldokló ágyában, midőn baráti körülte valamelly tárgy felett versengenének, elalélt fejét még egyszer felemelte 's tudakozván baráti hogy mi baja volna — felelé — *azért emelkedtem fel, hogy halgassam vetélkedő beszédeteket, és azután haljak, meg ha megértettem mi az igazság.* Val. Max. Lib. VIII. Cap. VII. — Halgasd szent Pált, ki noha nem csak Gamaliel' lábainál tanult Csel. 22: 3, — hanem még a' harmadik égben is 2. Kor. 12: 2. mindazonáltal így szóll: *nem hogy immár elértem volna a' czélt, avagy hogy immár tökélletes volnék; hanem igyekezem, hogy ha elérném. Filip.* 3: 12. Hát miért volna neked szégyen tanulni? Szégyenelj inkább tudatlanságban maradni.

Az ész, okosság, az embernek e' Földön egyéb teremtmények közt esmertető bélyege. Ezzel van ő az oktalan állatok előtt, 's mindjárt az Isten után; 's ha neki ez hibázik: nem vegyül e' ő is a' több oktalanok sorukba? Erős vagy e'? még erősebbek az oroszlánok, — szép vagy e'? még szebbek a' pávak, — serény vagy? még serényebbek náladnál sok állatok. Tested van? az van a' fáknak is, — szavad van? az van a' madaraknak is. Okosságod, bölcsességed, tudományod nincs? nincs a' többi állatoknak is: ugyanazért velek egy karba vagy helyheztetve. Ezen helyheztetés nem illik te hozzád emberhez — ez aláz meg tégedet embert, — ezt szégyeneld!

4.) Igaz szégyennel nem szégyenl az ember bűnéből megtérni; de szégyenl a' bűnben megátalkodni, 's elébb menni. — A' mìllyen közönséges K! vétkezni; olly közönséges a' vétekből megtérést, a' megjobbalást szégyenleni. — Elköveti ember a' gonoszságot, — 's nem hogy

azt helyrehozná; hanem hamis szégyennel még szaporitja: lop, 's nem hogy lopását megvallaná, — a' kárt megtéritené; hanem szégyenletében tagadja tolvajságát, hamis esküvésekkel, átkozódásokkal párosítja. Tisztátalan életű, — 's nem hogy bujaságából megtérne; de szégyenletében undokságát gyilkossággal még borzasztóbbá teszi. A' gonosz sáfár nem elégszik meg azzal, hogy Urát kiprédálta; hanem mivel a' koldulást, kapálást szégyenli: a' kötelező leveleket meghamisítja, lopásait újabb lopásokkal betetézi. K. H! hamis szégyen az, melly csak a' bűn' szomorú következéseit szégyenli, magát a' bűnt pedig elkövetni nem szégyenli. Az igaz szégyen csak a' megaláztatást szégyenli; a' megtérés pedig nem megaláztatás. — Micsoda különös ellenkezés az K? hogy valaki nem szégyenli magát megalázni bűn által, — szégyenli pedig magát felemelni megtérés által; — nem szégyenel rosszaz lenni, — jó lenni szégyenl; — magát elmocskolni nem szégyenli, magát megtisztítani szégyenli; — magát balgataggá tenni nem szégyenli, magát észrehozni szégyenli. — Mi szégyen van abban, hogy ha már elestél, felkelsz? Mi szégyen van abban, hogy ha megbetegedtél, gyógyulsz? Mi szégyen van abban, hogy ha már eltévedtél, jó utra fordulsz? Az hogy elestél, roszszul lettél, eltévedtél? Ezt eleinte kellett szégyenlened, — ezt eleinte kellett meggondolnod, — ettől eleinte kellett őrizkedned. Miután az megesett: szégyenelj a' bűnben megátalkodni vagy elébb menni.

Semmi sem alázza meg jobban az embert, mint a' bűn. Az őtet megfosztja békeségétől, becsületétől. Az őt maga előtt, emberek előtt, Isten előtt gyűlöletessé teszi. Az elhervasztja neki az élet' örömeit, — rémitőkké teszi a' halál' keserveit, elveszettekké az örök idvesség' reményeit. A' bűn törli le emberről az Isten' képét, az veti őtet sárba, — az alacsonyítja őt baromma. Szégyenelj abban megátalkodni vagy elébb menni. —

Már tovább nem különböztetem a' hamis és igaz szégyent; hanem berekesztem Tanitásomat pásztori intésemmel:

Vétkezni szégyeneljetek — megtérni ne szégyeneljetek!!

X.

MI SZÜNTELEN ISTEN ELŐTT VAGYUNK.

1. *Mos.* 17 : 1. *Megjelenék Abrahámnak az Úr és monda nékie: Én vagyok az erős mindenható Isten, — járj én előttem szüntelen, — és légy állhatatos.*

Ha Abrahám engedett a' mindenhatónak, és szüntelen Isten előtt járt: lehetetlen, hogy ő állhatatos nem volt, nem lehet, hogy a' szentséges Isten előtt jobbra vagy balra elhanyatlani, valami jót elmulatni, valami roszszat elkövetni bátorkodott. Mert a' gondolat: hogy nem magunk vagyunk, — a' gondolat, hogy szem előtt vagyunk, a' jóban előrehajt, hátrál a' gonoszságban. Minden erkölcstelenségek, mint ködök a' napot, futják az észrevételt. — Legkisebb figyelem elől csigaként húzódik titkába a' vétek. Ég a' bűn' szeme szem előtt. Az orczátlanság nem állhatja ki a' világosság' orczáját. Sugártalan erdők' holdatlan éjszakák' setéteikbe bujik a' lator, — minden ördög pusztában jár, — konkollyát álomkor hinti, magányban kísért. — Ellenben a' tudat, hogy szem előtt vagyunk, vagy szem eleibe kerülünk, ugy e' még ruháinkat is tisztogatja? — vagyonainkat öszveszedeti, gondolatinkat, szavainkat, egész magunkviseletét elrendeli, bizonyos határok közé szorítja egész valónkat, ugy hogy a' bölcsesség komolyabb ha nézik, — a' munkásság kettőzteti szorgalmát ha nézik, — a' mesterség' kerekeire olaj cseppen ha nézik, — a' szentség áhitatosabb ha nézik, — a' hűség öregbül ha nézik, — a' szépség' orczája még szebbé pirul ha nézik. Hát a' mindenlátó Isten' tekintetére nem emelkednék e' az erény? az ocsmány vétek nem törpülne e' a' föld' porába? Ha még az emberi szemeket is bujja a' bűn: ugyan nem futna e' a' szemek' Teremtőjök' látásától? Ha még halandó ember' nézésére is megfrissül a' nemes igyekezet' vére: a' mindenütt jelenvaló' szent Lelkétől nem gyulladna e' szent lángozásokra? Ezért mondám, hogy ha Abrahám szüntelen Isten előtt járt: állhatatos volt a' szentségben. De mi módon járhatott Abrahám szüntelen Isten előtt? Hiszen az Isten a' Templom-

ban és a' dobzódás' helyén, az élő természetben és a' sírban, a' hegy ormokon, erdőrengetegekben, lakhatatlan sivatagokon, a' csillagok között és a' porban, a' szentek dicséretei között, és a' marok liszt' fogytán könnyező Özvegy' házában, az Angyalokkal Égben, és deszka darabon reménykedő szerencsétlennel a' Tenger' zivatariban egy időben mindenkor jelen van. Előtte járhatott e' mindenütt egy halandó a' mindenütt jelenvalónak? Értsétek meg K! nem betű szerénti értelemben mondá Isten Abrahámnak: járj én előttem szüntelen; hanem azt kivánta tőle, hogy magát mindég Isten' szemei előtt képzelje, — és legyen meggyőződve, hogy rá az Isten mindég figyelmez, gondolatait tudja, szavait hallja, cselekedeteit látja. És hogy ezt Abrahám hitte, gondolhatjuk; mivelhogy Hite dicsértetik és Hit szerínti Atyának hivattatik a' Sz. irásban Mat. 3; 9. Pál. 3: 7—9. Jak. 2: 21. Ugyanezért bizonyosok lehetünk álhatatossága felől is. —

Nekünk is K! hogy erkölcseink ártatlanok, szeplőtelenek, szentek legyenek; szüntelen Isten előtt kell járnunk, — nekünk is hinnünk kell, hogy minket mindég lát az Isten gondolatinkban, beszédinkben, cselekedeteinkben és egész magunkviseletében, bár melly időben, bár melly helyen legyünk. És épen arról akarlak titeket meggyőzni mostani Beszédemben, hogy mi mindég Isten' szemei előtt vagyunk. Tudjátok meg hát *oh emberek! nincsen az Isten előtt titok, tudva vagynak nála minden gondolatitok.* Ezt hozza magával az Isten' *Teremtői tekélletessége*, — ez tündöklik ki *gondviselése' munkáiból.* Figyelmezzetek.

§. 1. Mondom, hogy mi szüntelen Isten előtt járunk, látja és tudja az Isten mindenkor minden gondolatinkat, beszédinket és cselekedetinket, ezt hozza magával az Isten' teremtői tekélletesége. — Millyen tekélletes Lény az Isten? mi azt szemeinkel nem láthatjuk; de elménkel ha meg nem foghatjuk is, képzelhetjük. Mi ugy képzeljük az Istent, mint a' kinek lelke élteti e' nagy mindenséget; de valamint az én testemen nem eshetik csak egy hajszál' leszakasztatása is ugy, hogy lelkem észre ne venné: nem különben e' nagy Világban a' legparányibb rész sem mozdulhat meg, hogy azt ennek lelke meg nem tudná. — Mi ugy képzéljük az Istent, mint e' Világ' nagy Szerzőjét, és Alkotóját. De vallyon az, ki a' világosság' sugárait széllyel lövelli mindenfelé, nem látna e' itt mindent tiszta vilá-

gosságban? a' ki vonja a' setétség' leplét minden dolgokra, — nem tudná e' ugyanazt letakarni minden dolgokról? Mi ugy képzéljük az Istent, mint Teremtőnket, ki testünk' alakját földporból formálta, lelkünket minden tehetségeivel saját képére teremtette. De vallyon a' Teremtő nem bírna e' azon tehetségekkel, mellyeket keze' munkáira ruházott, 's ugy teremtett volna e' minket, hogy mi őt sok tekintetekben felülmulnók? Ember! te csak teremtmény vagy, rajtad csak képe van az Istennek, 's ugy vagy az Istenhez, mint pénz, mellyen király' képe van magához a' királyhoz hasonló: és te még is sokszor belátsz az ember szívébe, — kinézed szeméből gondolatját, — kiveszed belőle titkát, — kitanulod fortéllyát, kikémleled szándékát, te teremtmény ezeket teheted: ugyan hinnéd e', hogy mit az Isten neked tudnod adott, azt maga nem tudná? — hogy a' Teremtő, ki téged szívbelátót, titokba tekintőt, gondolatokat átlátót teremtett; téged nem lát, szívedbe, gondolatodba nem néz, titkodat 's szándékaidat észrevenni nem képes? A' mi tudósaink sokszor asztalukra terítik a' roppant eget 's annak üregében e' mi lakásunk' helyét a' földet, és egy pillantással Országokat, Városokat, Falukat, Tengereket, Hegyeket látnak, — másik pillantással az ég' csuda seregei között vagynak, távolyságuk véghetetlenségéből közelebb hozzák magukhoz a' csillagokat, 's megmérik, felkelésük lemenésük' idejét meghatározzák: ugyan nem képtelenség volna e' már hinni, vagy csak gondolni is, hogy Isten a' mi tudósainknak több tudományt adott, mint a' mennyit magának hagyott, — hogy az ember belelát az égbe, az Isten pedig a' földre le nem lát, — az ember e' világot szeme elébe terítheti, az ember' és Világ' Ura pedig az ember' gondolatját fel nem veheti? — az ember a' csillagok' titkukat kifürkészi, — a' csillagok' 's emberek' Teremtőjök pedig az embert titkolóddzásában nem látja? — Az emberek leírva olvassák a' legtitkosabb Tanácsházak' Végzéseiket, — olvassák, hogy mi esett a' legmeszszebb helyeken, — olvassák egyik Országban ma, mi történt tegnap a' másikban: hogy ne olvasná akkor Isten a' mi szívünket, mellynek két belső titkos kamráit ő teremtette? A' mi bölcseink sokszor meglátják az Isten' útait, 's mennek az Isten után, gyarló bölcsességükkel bátorkodnak probát tenni, hogy követhetnék az Isten' bölcsességét: nem csupa képtelenség e'

már vélni, hogy mi az Isten' útait látjuk, — ő a' minket nem látja, — mi az ő munkáit kifigyeljük, ő a' mienket ki nem nézheti, — mi az ő bölcsességét fejtegetjük, magyarázzuk; ő pedig a' mi gondolatainkat nem tudja, nem érti? Mi már előre tudjuk, hogy a' Hold mikor tellik meg, mikor lesz fogyatkozás a' napban, — egyik bujdosó mikor fog a' másik' tányérján keresztül menni, hogy ezen esztendő vége felé üstökös csillag fog feltünni az égen: ugyan az Isten nem látná e' a' mi fogyatkozásunkat, — nem venné e' észre mikor homályosítjuk egymást rágalmakkal, — nem tudná e' mikor tolakodunk érdemetlenül mások elébe, és a' büszke kevélység' gonosz csillaga mikor emeli fel fejét szívünkben? Mi keresztyének még azzal is dicsekszünk, hogy tudjuk, mit akar az Isten? azt t. i. hogy minden teremtményei tekélletesek és boldogok legyenek; ugyan szép dicsőséget adnánk Istenünknek, ha gondolnók, hogy mi tudjuk mit akar ő, — ő pedig, hogy mi mit akarunk, nem tudja? Óh ember! ha az arany hijjában rejtezkedik erdős bérczek alá, kősziklа erekbe, mert azt a' te szemeid ott meglátják, kezeid kiássák; ha hijjában bujik a' gyöngy Tenger' fenékre, csigák' gyomrukba, mert észrevételed oda is lehat, 's azt onnan kivívod, — ha hijjába megy le neked a' nap és hold, hijjába kel fel vastag ködével az éjj, mert te lámpáid, fáklyáid által az éjfélt is dél színben ragyogtatod: ne gondold, hogy te az Isten előtt, ki téged illyenné sárból alkota, vagy elbujhatnál vagy lappanghatnál. — Hidjed inkább, hogy az Isten, szíveket veséket visgáló, — hogy ő előtte, mindenek mezítelenek; ugyanazért járj szüntelen Isten előtt, és légy állhatatos. Annyival inkább

§. 2. Mivel az igazság, hogy mi szüntelen Isten előtt járunk, vagy hogy az Isten minket mindenkor lát 's egész magunk viseletét tudja, szépen *tündöklik a' Gondviselés' munkáiból.* Az Isten' Gondviselése kettőt foglal magában: a' megtartást, és igazgatást; 's azt mondom: hogy mivel az Isten mindent megtart, mindent igazgat: mindenütt jelen van valahol valami megtartatik 's igazgattatik, — és igy mindenütt Isten' szemei előtt vagyunk mi; mivel hogy ő mindenütt jelen van. Nem említem most, hogy e' nagy Világ' egymástól messzeelévő részeit szintúgy mint a' nagy Egészet mindenkor az Isten tartja fel, 's igy mindenütt jelen van a' nagy Világban — ezt nem említem

mivel itt kész az ellenvetés, bár alaptalan legyen is, hogy a' Világ' Törvényeit kezdetben vetette meg az Isten, 's úgy indította el, hogy az olta e' roppant alkotmány 's csuda műszer magától megy. Csak azt mondom, hogy a' szabad kényükre kedvükre bocsátott teremtményeket kitartja-fel, ha az Isten mindenütt jelen nincsen 's mindenek' szükségüket nem látja? Röpülnek a' madarak, — röpülnek arra, merre kedvük tartja, — és azokat az Isten valahová röpülnek, mindenütt eltartja. Futnak az állatok, futnak oda, hová tetszésük jónak találja, — 's valahová futnak, míg élnek, élelmét mindenik mindenütt feltalálja. A' víz' lakosi úsznak, — nem oda, hová a' habok hányják őket, vagy ömledeznek a' folyók; hanem oda úsznak, hová nekik tetszik, — 's akárhova úsznak mindenütt fellelik a' mi' nekik tetszik. Ugyan hogy eshetik ez meg, ha az Isten mindenütt jelen nincsen. Az ember sehol sem írthatja ki a' ragadozó állatokat; mert az Isten mindenütt jelen van 's azoknak magvukat oltalmazza. Az ember bár mint törekedjék is, a' konkolyt ki nem vesztheti; mert az Isten mindenütt jelen van, és a' konkolyt is megtartja. Az állatok, kik egymással élnek, egymást sehol ki nem ölhetik: mert az Isten mindenütt mindeniket megtartja. — Az ember széles e' világon mindenütt maga vesztire jár szabadságával, más emberek is, állatok is, neki vesztére vagynak; és mégis az Istén az embert mindenütt megtartja. Porba ül a' gyermek a' veszedelem' útjában, — késsel játszik a' gyermek a' halál' torkában, — szerencsétlenségekkel ingerkedik a' gyermek balgatagságában, iszonyú mélység' ömló partjára áll, — virágot tépdelve kígyókra hág, dühös állatokkal pajkoskodik: és őtet az Isten csudálatosan megtartja. — Veszedelemben van az ifjú mindenfelé, a' tapasztalatlanság' veszedelmében, — az indulatok' veszedelmében, — a' szelesség' veszedelmében, — a' kivánságok' veszedelmükben, — a' vesztegetés' veszedelmében, a' torkosság' veszedelmében, — a' csábítók veszedelmükben, — illy veszedelmekben van az ifjú; de őtet az Isten csudálatosan oltalmazza; — a' pénzt, mellyet bolondságában elhány; — a' kenyeret, mellyet mérgében elvet; — a' koszorút, mellyet őrülten sárba gyúr, — felszedi az Isten híven, és mikor eszére tér, visszaadja neki kegyelmesen. — Érett korunkban mindég hajszálon áll életünk, háznépünk' szüksége emészt, — iparkodá-

sunk, szorgalmunk tűznek víznek hajt, lépéseink előtt ellenséges tőrök vagynak megvetve, álnok vermek megásva; — ha eszünk, falatunkba bujik a' halál; — ha iszunk, poharunk felett mérges pókok tenyésznek; — ha barátkozunk, jobb felől Judás, balfelől Dalila állnak mellettünk és még is ennyi, sőt még több veszedelmeink között az Istenben élünk, mozgunk és vagyunk. — És ti még sem hiszitek, hogy az Isten mindenütt jelen van; — hogy mi szüntelen Isten előtt járunk, hogy minket lát, hall és tud minden pillantásban az Isten? T

Hát ki igazgatta ugy a' környülményeket, hogy a' susogva mondott beszédek idővel világosságra jöttek, 's mit csak ketten tudtak, későbben mindenek meghallották? Ugy e' hogy az Isten, ki a' susogásokat is meghallja? Ki igazgatta ugy a' történeteket, hogy falevél' zördülése árulja el a' legiszonyatosabb árulásokat? Ugy e', hogy az Isten, ki a' setétben is látott és falevélre irta fel a' gonoszok' nevüket. Ha az Isten mindenütt jelen nincsen; ki igazgatta ugy a' történeteket, hogy a' régen porban heverő érdem gyöngy megtaláltassék a' szeméten, — és helyéről, a' már magát elbízott méltatlanságot megszégyenítve elkergesse? Ki igazgatta ugy a' történeteket, hogy a' kutba vettetett, eladattatott, tömlöczöztetett Jósef utóljára szenvedéseiért fényes jutalmakat vegyen? Ősz attyának utánna könnyező szemeit elvalahára megtörülgethesse, — Testvéreinek a' gonoszságot példátlan jóságával fizethesse vissza? — Ugy e', hogy az Isten? ki jelen volt Kanahán Földén, — jelen volt az ő kutban, jelen volt Egyiptomban, ott volt a' Potifár' ágyasházában, ott a' fogságban, — ott a' Farahó' szívében. Hány helyen volt akkor az Isten ugyanazon egy időben, mikor Moses Nilus vizén egy kis gyékény fonadékban hányattatott? Ugy e' ott volt a' Nilusban? — ott volt a' Farahó udvarában? ott volt Amrámnak és Jokabédnak szívükben? Ki változtatta királypálczává Dávid' pásztorbotját? — ki tette az árva Esztert fejedelemaszszonyá, népeszabadítójává? Ki munkája az, hogy a' Keresztyén Anyaszentegyház az észnek és erőnek ostromait csak nem két ezer esztendőkön által diadalmasan ki állotta? Óh K! ti ezen történetekben 's ezek' környülményeikben az Istent csak nem színről színre látjátok: 's hogy viszont az Isten titeket lát, elhinni nem akarjátok? Hidjetek K! hidjetek Jeremiás Prófétá-

nak, ki így szóll (23. 24.) *Vallyon elrejtezhetik-e valakia' rejtek helyében, hogy én ne lássam őtet, azt mondja az Úr, vallyon nem töltöm-e be a' Mennyet és a' Földet, azt mondja az Úr.* Hidjetek Jóbnak, ki 28: 24. mondja: *Az Isten a' Földnek határira ellát, és az egész ég alatt lévő dolgokat látja.* Hidjetek Sz. Pálnak, ki esküvéssel állítja Csel. 17: 27. *bizony az Isten nem messze van egyikünktől is.* (Sir. 4: 13.) Énekeljetek az Istennek és mondjátok: *Téged látlak az Egeknek magas tiszta kékjében, — Téged látlak a' vizeknek folydogáló tükrében, Nappal a' nap' aranyának ragyogó láng fényében, Éjjel a' Hold' világának reszkető ezüstjében.* Énekeljetek a' mindentudónak a' 'Soltárból 139. *Uram! te tudod az én ülésemet, és felkelésemet, távol látod az én gondolatomat, — az én ösvényemet, és lefekvésemet környül veszed és minden én útamat jól tudod. Mikor még az én nyelvem alatt nincsen a' beszéd; imé Uram! te azt mind jól tudod, hova mennék a' te lelked elől, és a' te orczád elől hova futnék?* —

És ha elhiszitek K! hogy mi mindenkor az Úr előtt járunk: legyetek állhatatosok az ártatlanság, igazság és szentség mellett. Szégyenelljen minden ember a' nap előtt, az Isten' szeme előtt valami illetlenséget gondolni, szóllani avagy mívelni. — Senki se merészeljen éjszaka az Isten' árnyékában valami roszszaságot elkövetni. Hanem ha még egy érdemes ember előtt is mérsékeljük magunkat, 's egészen illendőségben szabjuk: sokkal inkább az Isten előtt legyünk alázatosok, szemérmetesek, ártatlanok, igazság' és szentség' szeretői, hogy az Isten' szemei szelíden és helybehagyással nyúgodjanak rajtunk!. — Amen.

XI.

MIKOR AZ EMBEREK ALUSZNAK: ELJÖN AZ ELLENSÉG.

Mát. 13: 25. Mikor az emberek alunnának: eljőve az ellenség.

Kételkedésen kívül van, hogy készületlen soha sem tehet annyit az ember, mint illendő előkészületekkel. Ha az ember elvan készűlve: erői, tehetségei jobban együtt vagynak, 's azokat rendesebben használhatja, — jobban tudhatja, hogy dolga hová üt ki, — nagyobb megfontolással mívelhet valamit; mert nincs meglepetve, — a' következésekről bizonyosabb lehet; mert azokról csendesen elmélkedhetik. — Így már tökélletesebben végzi dolgát, ki ahoz magát előre készítette. Így könnyebben győzödelmeskedik akadályain, ki azok ellen feltürkőzött. — Így szerencsésebben győzi le kísértetéit, ki azok ellen minden fegyvereket, minden mentő eszközöket előszedett: — Így szelídebben veszi a' sors' csapásit, ki azokat előre elgondolja. Így a' szenvedéseket állandóbban tűri, ki azoknak képzetükkel gyakrabban foglalatoskodtatja elméjét. Igen igen hasznos volna — erkölcsünkre és megelégedésünkre nézve; ha valami nem olly váratlanul jőnne ránk, mint jön sokszor. — Nem úgy ugyan, hogy mi a' történeteket előre tudhatnók, — mert ez nem is szükséges, — hasznos sem volna: hanem, hogy arra nézve a' mi rajtunk esendő, egy kevéssé gondosabbak, — a' veszélyekre, mellyek környékeznek, agságosabbak volnánk, — ha mi magunkra jobban figyelmeznénk, — ha mi az idők' jeleiket, 's azt, a' mi sorsunkban valóság, komolyan megpróbálnók, — és mivel mi a' botlásoktól, esetektől, csak pillantásig sem lehetünk bátrak: mindég — de mindég magunkra vigyáznánk. — Erre a' Tudományra akart figyelmeztetni a' Jésus, midőn mondá e' Sz. Leczkében: *Mikor az emberek alusznának: eljőve az ellenség.* Értsük meg, vegyük *be*, becsűljük meg és rejtsük szívünkbe ezen Tudományt. Óh Jésus! körülötted gyülekeztünk mi öszve, mint istáptalan gyermek-csoport attyuk

körűl, — áldj meg minket és kegyelmeddel kísérjed csendes figyelmünket!

Az álom, melly akkor áll elő, midőn megfogyatkoznak bennünk az állati szeszek, (spiritus animales) úgy hogy érzelmeket és mozgásokat indítani már nem elégségesek az erekben, de a' mellyek az álombeli kigőzölgés által ismét megszaporodnak; — az álom, mondom, minekutánna szemeinket bezárja, 's érzéseink' munkásságukat félben szakasztja: elszakasztja egyszersmind bizonyos mértékben öszveköttettésünket is minden körűlöttünk lévő dolgokkal, — legalább mi azokra nézve nem tudjuk magunkat. Eshetik mellettünk, sőt rajtunk is, akármi úgy, hogy mi abból semmit észre nem veszünk, és a' külvilág átaljában ollyan ránk nézve, mintha nem volna. — Ez a' helyheztetés minket egészen gyámoltalanokká tész, kivetkeztet természeti fegyvereinkből, 's a' ki nekünk ártani akar, könnyen használja ezen alkalmatosságot, mert senkitől nem hátráltatik, sem nem láttatik. —

De van még ezenkívül egy más álom is, mellyben nyitva vagynak a' szemek, ébren az érzések, — és ez a' lélek' álma. Ez akkor áll be, mikor a' lélek nem alkalmas fentebbi gondolkodásra, — erőinek nemesebb törekedés végett öszveszedésükre, — mikor az igazság' és kötelesség' érzése meggyengűl, — mikor a' lelkiesméret lépéseinkre és tetteinkre egy szót sem szóll, — mikor elfelejti az ember, hogy ő ki, és miro köteles; — mikor tisztéire nem ügyel, — a' tolonkodó veszélyekre nem figyelmes 's a' czélt, mellyre törekednie kellene, szemei elől elvesztette. Immár ezen helyheztetésben, nem úgy mint a' testi álomban, — bizonyosan eljön az ellenség, 's a' szerint, a' mint mélyebb vagy ébrentebb az álom, elnyomja és elprédálja az embert. Mikor az emberek lelki álmot alusznak, bizonyosan eljön az ellenség, eljön azokhoz *magánosan*, — eljön *házukba*, — eljön a' *polgári társaságba*, — eljön a' *Templomba*.

I.) Eljőn az ellenség, ha az emberek alusznak, hozzájok *magánosan*. Egy magányban, egy csendes elmélkedésben, egy éjjeli képzelődésben sokszor láthatja ember a' Sátánt ama három nagy ellenségekkel: a' fösvénységgel, a' kevélységgel, és bujasággal. Mint a' pusztában Idvezítőnknek, sokszor minden magánosnak előtűnik — a' kísértő, — kimutatja a' meggazdagodás' könnyű

utját, — mutat alkalmatosságokat csalásra, lopásra, fortélyokra, — lebegtet szépen kicsinált terveket, utakat, módokat, eszközöket gyilkosságra, mellyből nagy pénz fordulna, képzeltett lehetetlenségeket lehetőknek az arányokhoz; — gondoltatt szerszámot, mellyel lehessen elajt facsarni a' kősziklából, 's mondja az embernek mint Jésusnak, hogy a' *kövekeket változtassa kenyerekké*. Mint a' pusztában Idvezítőnknek, előtünik sokszor minden magánosnak a' kísértő, ki ötet *templom tetejére viszi*; Hivatal, becsület, hírnév' dicsóség' polczára állítja, fának isteneket, 's angyalok' karjaikra fűzi. Mint a' pusztában Idvezítőnknek, előtünik sokszor minden magánosnak a' kísértő, ki neki *magas hegyről tárja ki a' világ' örömeit*, 's az élet' édességeit, — édességeket a' szerelmeskből, — édességeket a' töltözködésekből, — édességeket mindenféle kedvtöltésből. Immár ha illyenkor ébren van a' lélek, ha tudja, hogy *nem csak kenyérrel él az ember, hanem az Istennek minden igéjével*; ha érzi, hogy első méltóság az erkölcsi, melly a' szív' tisztaságában és jóságában áll; ha Istent imád, és Isten' szívére van olvadva: miként Jésusnak semmit nem árthat neki a' Sátán mind ezen kísérteteivel. — De jaj K! annak a' léleknek, kit e' három ellenségek alva találnak! ki vagy buta tudatlanság' párnáján, vagy képzelt bölcsesége' pamlagán henyéli a' kötelességeket, nyomja magában a' nemes érzéseket, — szendergeti a' lelkiesméretet, mély álomban nyugtatja az egész belső embert. Tünjék fel csak az illyen előtt egy kis ösvény a' gazdagságra, — lobbanjon fel egy kis szikra a' földi fényre, — csorduljon egy cseppecske hiú gyönyörködésre: kész ő elindúlni a' pokol' útára, — siet a' bolygó tűz után örök tűzre, — és balgatag — bűborék öröm cseppeken, halhatatlan férgeket csendesíthetetlen kínokat cserélni. — Midőn az emberek alusznak magánosan, — eljön rájok az ellenség bizonyosan.

2.) Eljön az ellenség, ha az emberek alusznak — *a' házba*. — K! Sokszor megkerűli házunkat az ördög szeretetlenséggel, hűségtelenséggel, keserű békételenséggel, gyalázatos háborúságokkal, inséggel, szegénységgel, nyomorúságokkal, 's vígyázzatok rá! leginkább akkor dúlnak ezen ellenségek, mikor alva találják a' házi szövetség' tagjait. — Mikor a' gazdák alusznak, hevernek, hívalkodnak, dolog mellől oldalognak, nem gyűjtenek, nem

takarítanak; hanem vesztegetnek: akkor lepi meg inség a' házat; akkor kiáltanak Istenhez a' háznépek — mint a' Tanítványok, midőn Krisztus aludna a' hajóban: *Uram! tarts meg, mert elveszünk.* Mikor a' házi Asszonyok türedelmetlenek, hadakozó nyelvűek, rondák, keresményt hervasztó kezűek, idegenek után epedeznek, alusszák Rendeltetésüket, hogy ők szemgyönyörűségei, — ház' ékességei, — szerzemény' takarítói, emberiség' Dajkái és nevelői legyenek: akkor fordul fel a' ház, — akkor gyulad meg az háborúság' tüzén, — akkor emésztődik szegénységben, — akkor veszendő az ellenség' körmei között. Ha a' házban alszik a' nevelés, — nyugszik a' fenyítő veszsző, — hallgat az oktatás, — vesztegel a' szoktatás; az attya fület dug gyermekei beszédökre, — szemet huny cselédi' magukviseltére; ha az anya mintha ébren nem volna, nem bánja leánya akármint öltözködjék, — akármint mulatkozzék, akármint társalkodjék: akkor eljön az ellenség, 's meghinti konkollyal a' gyermeki szívet, betölti azt erkölcstelenség' magvával, melly a' gyermekek' esztendeikkel kikelnek, virágoznak, és gonosz gyümölcsöket teremnek. — Midőn a' házban lakó fiatalság, mint az alvó nem látja a' hanyatlott idő' érdemét, a' vénség' régi szolgálatját, hajdani munkásságát, — mostani bölcsességét, szakadatlan kormányozását; nem látja, hogy mi van első helyen az isteni törvények' második tábláján. — „Tiszteljed atyádat és anyádat": eljön akkor az ellenség a' ház ellen, — ledönti azt régi oszlopairól, 's omladékok alá temeti annak előbbi virágzását. — Ha a' szolgák, szolgálók, álomnak, bujaságnak szolgái egyszersmind, — ha tudják, hogy minden alszik a' házban, 's magukviseletére semmi figyelem nem ügyel: elhozzák a' veszedelmet azon házra, mellyben szolgálnak. — A' melly házban világ van, — józan ész' világa, vallás' világa, nevelés' világa, — jó példa' világa, — lelki esméret' világa, 's a' mellett fenn vagynak mind a' házhoz tartozók, — dolgoznak kiki sorsa szerint; munkálkodnak kiki kötelessége szerint a' ház' jollétére: ott nem mutatkozik ellenség; oda megy, a' hol alusznak az emberek. —

3.) Eljön az ellenség, mikor alusznak az emberek — *a' Polgári Társaságba.* Azt lesi az ellenség, hogy mikor borulnak tudatlanság, bárdolatlanság éjjébe a' népek; nemzeti vétkek, vidéki bolondságok, környéki erkölcs-

telenségek mikor nyomják el a' laktosokat, — azt lesi az ellenség, tudván, hogy ollyankor azokat ő is könnyen elnyomhatja. — Azt lesi az ellenség, hogy a' Polgári Társaság, mellyet kipusztítani szándékozik, mikor van elmerűlve különcsönös gyűlölségbe, egymás ellen való patvarkodásba, — azt lesi az ellenség, a' míg egyik fél a' másik ellen forr, emésztődik, dolgozik; addig ő szedi mindenik elől a' hasznot, ő hízik mindenik kövérségéből. Azt lesi az ellenség, hogy mikor nem gondolnak a' gazdagok — mintha alunnának — a' szegényekkel; mivel akkor bizonyosan övé a' szegény nép, — mikor nem hajtanak előljáróikra a' szegények; mivel akkor bizonyosan elnyeri a' Társaságot. — Azt lesi az ellenség, hogy a' Polgári társaság, mellyet prédául akar venni magának, mikor van álomban a' Közjó iránt, mikor aluszékonyok az Előljárók, mikor szunnyadozók az alattvalók, mikor gyávák a' tisztviselők, mikor élhetetlenek mindnyájan a' Társaság' tagjai, és akkor az álmosoktól, szunnyadozóktól, gyáváktól, élhetetlenektől azt veszi el, a' mi neki tetszik. Így pusztultak el minden régi országok, városok és helységek. Így omlott le Dávid' királyi széke, így — a' Római roppant birodalom, — így Görög ország; egyik sem vévén eszébe azokat mint Jeru'sálem; a' mik békeségére valók voltak. *Romláshoz közelget az a' Város, Eljő nem várt veszedelme véletlen, Még nem maradhat bár légyen város, Mellyben a' nép elfajúlt engedetlen. Az előkelők kevélyek, kegyetlenek; Az alsók gonoszok engedetlenek. Ének.* 123: 4. A' hol ébren vagynak mind a' Társaság' tagjai öszvevetett vállakkal a' külső erőszak ellen, — egyetértve a' belső zúdulások ellen, — öszvekapcsolódva egymás' oltalmára, kezet fogva a' közjó' előmozdítására; — a' hol józan fő igazgatja a' Tagokat, és azok engednek a' fő akaratának, — az egész — mint a' test — mikor ébren van, — minden tagokat éltet, táplál, nevel, — a' részek — miként a' tagok dolgosok az egészért; — a' hol előről előre, nyereségről nyereségre halad a' Társaság a' felvilágosodásban, míveltségben, erkölcsi jóságban: — oda nem közelít az ellenség; hanem a' Polgári virágzás, mellyben tehetősök, megelégedettek, boldogok fejenként minden polgárok. — Mikor az emberek alusznak: akkor jön el az ellenség.

4.) Eljön az ellenség, mikor alusznak az emberek — az *Egyházba*, *'s a' Templomba is.* Akkor, mikor aluszik

a' Pásztor — esmeretlen szent Hívatalával, annak Tudományaival és kötelességeivel; vagy ha tudós is, de alszik a' Hívatalban, azt kedv nélkül, kenyérért, tartozásért folytatja; tudatlanság, vallástalanság támadja meg a' nyáját. — Ő a' gyertya — ha ő elalszik: setétség lepi meg a' Templomot. — Akkor, mikor a' nyáj felejtve Istenét, pásztorát, szertészéllyel tévedez 's világiakba merül, — elmerül a' szorgalmatoskodásba, elmerül a' gyönyörűségekbe, 's haszontalan ég a' mennyei ige' világa: Hitetlenség, erkölcstelenség borítja el az Egyházat. Ha mind a' Pásztor, mind a' nyáj megunják a' Szentségeket — mint Isráeliták a' mannát: ellenség jő a' Gyülekezetre, ki megveri a' pásztort, és juhait elszéllyeszti. Ha mint alvók, nem gondolnak egymással az Egyházi Szolgák és Halgatók: szeretetlenség 's innét háborúság zavarja meg az Ekklésiát. — Aludjanak csak a' Tanítók, némuljanak el csak az iskolák, — halgassanak el a' Leczkék, nyugodjanak el a' fenyítékek, és a' Tanitványok szenderegjenek szüléik értetlen szeretetük ölében: majd elhatalmazik az istentelenség, melly a' Templomot semmivé teszi. A'hol felejtetik az Isten' dicsősége, — 's a' Templom' ládájában már nem csak a' gazdagok' marok aranyjaik; de a' szegény özvegy' fillérkéje sem találtatik: ott jön pusztulás és hervasztó Enyészet a' Templom és Iskolák' kerítéseik ellen. A' melly Templom érzékeny énekkel zeng 's ezt együtt mondja a' szív a' szájjal, — a' melly Templomban okos imádság' fohászai párolognak föl az égre, melly nem csupán az ajakaké; hanem különösen a' lelkeké, — a' melly Templomban ég a' Gyertya, mellyet Krisztus gyújtott 's arra minden elme ébren, — minden szív dobogva van, — a' melly Templomban hív keresztyének kereszteltetnek, — hűséges házas társak esküsznek, — a' szent asztalnál Jésus' baráti vacsorálnak, — a' melly Templomban egy szóval a' Hívek szeretettel, hittel, reménnyel tellyesek, figyelmetesek, buzgók, — és mindenek ékesen és jó renddel vagynak: oda ellenség nem közelíthet, — oda megy a' hol alusznak az emberek a' Templomban.

Ugy édes fiaim! ébren legyetek, senkit az álom el ne nyomjon, hogy ellenség' nevetsége ne légyünk. *) Igy

*) Ουτω νυν φιλα τεκνα! φυλασσετε μη δε τιν ὑπνος
Αιρειτω, μη χαρμα γενωμεθα δυσμενεεσσιν.
Homeri Iliad. K. seu Libr. X. v. 192, 193. —

serken-

serkengette K! hajdan az öreg Nestor vígyázásra 's ébren őrízkedésre a' Görög katonákat. Én is, midőn ellenség lephet meg minket magánosan, házunkban, társaságunkban, és Ekklésiánkban: hasznosabb intést most hozzátok nem szólhatok: ébren legyetek, senkit az álom elne nyomjon, hogy ellenség' nevetsége ne légyünk, vagy mint Sz. Pál szóll: *Serkenj fel te, ki aluszol. Éfés.* 5: 14. Soha senki el ne felejtse emberi, házi, polgári, Keresztyéni kötelességeit. Serkenj fel te, ki aluszol, űzd el elméd' homályát, szíved' erkölcstelenségét, — siess magadnak tudományt, bölcsességet, erényt és csendes szívet szerzeni. Serkenj fel te, ki aluszol, ne légy házatok' gyalázatja, hanem fénye, és boldogságának eszközlője. Serkenj fel, ki aluszol a' társaságban, és magad haszna' keresésével kapcsold' öszve a' köz boldogság' virágoztatását. Serkenj fel a' Vallásra nézve, és légy az Istennek mind nyilván, mind szívedben igaz tisztelője. Vigyázzatok mindnyájan K! és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok!

XII.

BÁRÁNYI SZELÍDSÉG, — GALAMBI SZERETET, — GERLICZEI TÜREDELEM A' FEHÉRNÉPBEN.

3. *Mós.* 12: 6, 7. *Az Aszszony fia' vagy leánya' születése után vigyen egészen megégetendő áldozatra esztendős bárányt, és galambfiat vagy gerliczét bűnért való áldozatra a' Gyülekezet' sátorának ajtaja eleibe a' Paphoz. Ez a' gyermekszűlő Aszszony' Törvénye.*

Az állapot, mellybe lép egy fehérszemély, midőn anyává lész, annak előbbi állapotjától nagyon különböző, 's különös figyelemre méltó, vagy azért, mivel ő abban egészen új természetet nyer, 's testi valójában nagy részint megváltozik; vagy azért, mivel egészen új örömök 's kötelességek nyilnak akkor előtte, mellyek leányi szépségét más nemű kellemetességekkel cserélik föl. — Egy édes anya Istenképét csókol meljén szopó kisdedében, — elmét, okosságot, esméretet, ítéletet, nagy gondolatokat, fölséges érzelmeket, halhatatlan szikrákat ápolgat, midőn a' jövendő embert dajkálja. — A' szűz szeplőtelenségében kies homlokán csak saját koszorúját, — az édes anya pedig a' földi teremtésekét hordozza ölében. — A' szűz, mint amaz öt Evangyéliomiak legártatlanabb korában is csak remény lámpást tárt; — a' tiszta szerelmek' annya pedig reményei' valósodásán örvend, — amaz virágzik, — ez pedig gyümölcsözik. A' mennyivel tehetnek többet együtt-véve magánál a' napnál egy csendes estvének gyönyörű csillagai, mellyek alkonyat után hinnzik ki milliomonként a' Menny' boltozatját; a' mennyivel haladja fölül egy pirosló gyümölcs, melly a' falevelek' zöldségein szelíd szelektől ringattatik — virágát, mellynek elhullott kellemeiből bontakozott ki: annyival mulja fölül az Aszszony személy' anyai állapotja elébbi korát, midőn tudniillik fiatali szépségében virágokkal láttatott vetélkedni. — Egyet értek én korunk' nevezetes költőjével, ki igy szóll az Aszszonyokról: *Tiszteljétek az Aszszonyokat! ők fonnak és szőnek égi rózsákat földi éltükben, fonják a' szerelem' boldogí-*

tó kötelékit, — a' szebb érzések örök tüzét szent kezükkel táplálják ők a' kellemek' szemérmes fátyola alatt. Szelíden rá beszéllő kérelemmel vezeti a' szép Nem az erkölcsök' királyi pálczáját. Eloltja a' viszálkodást, melly dühödve forr, tanítja az erőket, — mellyek gyűlölik egymást — szerelmes formákba olvadni; és egyesíteni azokat, a' mik idegenek egymástól. *) Nem csudálom, hogy Móses is a' nagy világ — és ember-esmerő, a' hasonlíthatatlan Törvényadó, különös gonddal volt az Aszszony Nem iránt azon állapotjában is, midőn anyává lész. — Meghallánk a' fölolvastatott igékben, hogy ő esztendős bárányt, galambot, 's gerliczét kívánt adatni az Aszszonyoktól, midőn szülésekből egészen fölépültek. — Mi czélja lehetett Mósesnek e' Törvény adásban nincs följegyezve: de nem sértjük meg talán az Isten' ezen nagy emberét, ha felteszszük, hogy ő mint Egyptomi Tudományban nevelkedett Férfiú az Egyiptomiak' különös írása módjához alkalmaztatta magát legalább ezen Törvény hozásában. Ugyan is, az Egyiptomiak titkos írásuk' módjában az értelmi és erkölcsi dolgokat látható dolgok 's állatok képeiben szokták volt kiírni és lerajzolni. — Ő nékik egy lefestett kígyó csalárdságot jelentett, egy nyilat tartó kéz ellenséget. — Nem lehetetlen hát, hogy midőn ő az anyává lett fehérszemélytől bárányt kért, — ez által szelídséget, — midőn galambot kivánt, ez által szeretetet 's anyai hűséget, — midőn gerliczét parancsólt, ez által csendes türedelmet szándékozott szívére kötni minden Aszszony személynek. — Akármint legyen a' dolog, a' bárányi szelídség, — a' galambi szeretet 's anyai hűség, a' gerliczei türedelem, — olly erkölcsi sajátságoknak tetszenek én előttem, mellyek különösen csak az Aszszony Nemet ékesítik, és éppen ezen gyönyörű erkölcsi sajátságokat akarom én ez órában

---

*) Ehret die Frauen, sie flechten und weben Himmlische rosen ins irdische Leben, — Flechten der Liebe beglückendes Band. Und der Gracie züchtigem Schleyer Nähren sie wachsam das ewige Feuer Schöner Gefühle mit heiliger Hand. — Mit sanft überredender Bitte Führen die Frauen den Scepter der Sitte, Löschen die Zweitracht, die tobend entglüht, Lehren die Kräfte die feindlich sich hassen, Sich in der lieblichen Form zu umfassen Und vereinen was ewig sich flehn. Lásd erre Fesslers Resultate seines Denkens und Erfahrens u. s. w. Breslau 1826. —

Aszszonyainknak ajánlani, — halgassátok meg beszédemet Templomi figyelmetességgel. —

§. 1.

Aszszonyaink, Fehérnépünk! A' Keresztyén Vallás tehát ti tőletek nem kíván bárányt, mint régenten a' Móses Törvénye, hanem azt kívánja, hogy magatok legyetek bárányok a' szelídségben. A' bárányi szelídségen pedig nem értek én bárányi butaságot, ostobaságot, félénkséget, élhetetlen gyávaságot, bukdosást, gyarló hátra vonulást, igazra, jóra, hamisra, roszra egyiránt érzéketlenséget. — De értek a' bárányi szelídségen, szemérmetességet a' virtusban, alázatosságot a' szerencséjében, ártatlanságot a' maga viseletben. — Értek a' szelídségen csendességet a' beszédben, — tartózkodást a' cselekedetben, — gyengéded kitörést az érzésekben. — Értek a' szelídségen lágyságot a' parancsolatban, engedékenységet a' jussokban, simulást a' kénytelenségben. — A' szelíd az igazságnak nem vitatója, de helybehagyója, — a' hamisságnak nem üldözője, de gyűlölője, — a' jónak nem dicsekedője, de követője, — a' rosznak nem pártolója, de jobbítója. A' szelíd nagy vigyázattal nyúl a' fájdalomhoz, — lassú hangon szóll az örvendezőhöz — lecsukott ajakú a' hírhalláshoz. — A' szelíd, ha bővölködik, bőven ád, — ha szűkölködik szűken kér, — pihenve dolgozik, munkálkodva nyugszik, — lassan siet, — sietve késik. — Ollyan a' szelíd mint a' Hóld, — ha elfogy, csendes, — csendes ha tőlt, — ha főlkél csendes, csendes ha leszál az égről, noha csak egy hajszálnyit sem hanyatlik pályájáról, mellyet tartozik általfutni. — Immár K! az illyen szelídséget általában minden követőitől megkivánja ugyan édes Idvezítőnk, a' midőn minden külömböztetés nélkül szóll: *Tanúljátok meg én tőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok. Mát.* 11: 29. mindazáltal, ha egy Aszszony személy van a' szelídség hijjával, már ez sokkal szembetünőbb, mint a' férfiúi Nemben. — Gyengébb az Aszszony' testi alkotása, mint a' férfiué, 's ezért nevezi Péter Apostol is az Aszszonyt *erőtlenebb edénynek* 1. *Pét.* 3: 7. De vallyon illik e' erőtlenebbhez a' hatalmaskodás, nyerseség, föltörlött homlokú kardoskodás? Igen is: ha illene virágnak szélveszekkel truczolni, — erős derekú tölgyfákkal vetélkedni, — törpének jegenye fiatalokkal mér-

kőzni. — Az Aszszony személy' főtulajdonsága a' szépség: de öszve illik e' szépséggel a' szelesség, beszédförmeteg, makatság, délczeg magavetiség? Igen is öszveillik, ha nyárral a' hó zivatar öszveillik. — Az Aszszony Nem' fő igyekezete, hogy másoknak tessék, 's kedvességet nyerjen. De vallyon meglehet e' ezt néki nyerni szabad szájúsággal, szemtelenséggel, orczátlan bátorsággal? Bölcs Salamon legalább azt mondja, hogy *a' Szelídeknek ád az Isten kedvességet. Péld.* 3: 34. Valamint útálatos az aszszonyos férfi, kifelejtve nemi eredetiségét elpuhúl, ellágyúl, és csak tű, fonószék, 's konyha körül andalog: úgy gyülöletes a' férfias aszszony, ki sajátságaiból kihágva megvadúl; beszédében, cselekedeteiben szilajkodik, 's gyengeségeiben goromba férfiúságot szemléltet. — Az illyen fehérszemélyről mondja Salamon: hogy jobb lakni a' ház' zugolyában, mint illyennel. — Legyetek hát ti keresztyén Aszszonyok szelídek, alázatosok, gyengék, lágyak magatok viseletében, szemérmetesek beszéditekben, cselekedeteitekben, — ez illik gyengébb természetetekhez — ez illik szépségetekhez — ezzel nyerhettek kedvességet, e' teszi sorsotok' boldogságát állandóvá, mint az Apostol Sz. Pál szóll: az Aszszony személyek, ugymond, *megtartatnak, ha megmaradnak a' hitben, szeretetben, szent életben szelídséggel.* 1. *Tim.* 2: 15.

§. 2.

Galambot sem kíván pedig a' Keresztyén vallás keresztyén aszszonyainktól: de annál inkább kívánja tőlök a' galambi szeretetet, — szeretetet férjeik, — szeretetet gyermekeik iránt. — Láttatok e' már Hívek! galambot párjával, 's tollatlan fiaival? Ollyan hűséget és szeretetet kíván a' Keresztyén vallás a' keresztyén fehérszemélyektől kedveseik iránt. — Midőn szent Pál magáról mondja: *ha szeretet nincsen bennem, ollyan vagyok mint a' zengő ércz 's pengő czimbalom:* a' szeretetlen fehérszemélyek többek volnának a' házasságban a' zengő érczném 's pengő czimbalomnál, tudnillik: veszedelmesek, 's házuknak felforgatói. Az ő szeretetlenségük 's hűségtelenségük lángba borítná a' házat, mellyben emésztődnék a' férj, — hervadoznának a' gyermekek. Millyen hely az, hová vitetnek halálok után az elkárhozottak, mellyet pokolnak hívunk? nem tudom: de könnyen képzelem azonháznép' állapot-

jából, mellyben nincs szeretet. Itt a' férj leverettetve érzelmeitől, sír, rí, fogát csikorgatja, most féltékenységétől, majd irigységétől, néha boszszúságától, néha maga elszánásától elrészegedve fetreng. — Amott a' feleség elfúlladva gerjedelmeitől, elragadtatva kivánságaitól, — elzáratva reményeitől sóhajt, epedez, ájul. — Itt a' gyermek, — amott a' leány gondatlanul nőnek, — nőnek a' butaságban, — nőnek az erkölcstelenségben, — nőnek a' nyomorúságban; mert gondjokat szüléik' fejéből kiverte a' szeretetlenség' aggodalma. Amott hevernek az el nem végzett munkák, csoportoznak a' nem telyesített kötelességek, — maradoznak rakásra a' foglalatosságok; mert a' szeretetlenség' érzelme kötve tartja a' kezeket, fogva a' szívet, bújába merülve az elmét. Mondják, hogy hideg a' szerelem bor és búza nélkül: de még hidegebb a' bor 's búza szerelem nélkül a' Házasságban. Mert a' mellyben szeretet nincs, ízetlen abban a' kenyér, búval pesgő a' pohár, örömtelen a' pénz, dísztelen a' becsület, puszta és kietlen a' gazdaság. — Bölcs Salamon mondja, hogy a' hűségtelen feleség által *jut egy darab kenyérre az ember*. — Ellenben, nem lehet leírni szóval a' boldogságot, mellyet a' szeretet szerez házukban a' jó házastársaknak. — Ha darabosok valának erkölcseik; azok már megjámborodnak a' szeretet által, — ha öszve tódulának bajaik; azok már megoszlanak a' galambi szeretet által, — ha kevesek valának vagyonkáik; azok már csudálatosan megszaporodnak a' szeretet által. — Szárnyakat ad a' szeretet a' szorgalmatosságnak, mint a' galambnak, az ártatlan haszonért nagy eget és földet bekerűlni. — Igyekezetet ad a' szeretet az igyekezethez, erőt az erőhöz, kedvet a' kedvhez, életet az élethez. — Könnyít a' szeretet a' terheken, tágít a' kötelességeken, édesít a' keserveken. — A' szeretet, mint a' galamb szájjából veszi ki a' falatot szerelmeinek. — Ezért kérlek titeket Asszonyaink! hogy másuvá ne vigyétek házatokból a' szeretetèt; különben abból a' boldogságot hordjátok ki. —

§. 3.

Még van egy szép erkölcs K! mellyet Móses' gerliczéje helyett különösen megkíván a' Keresztyén vallás fehérnépeinktől — és ez: *a' Türedelmesség*. Minden embernek békeségestűrőnek kèll lenni. Mert ha az ellen

sajgunk 's törekszünk, a' min józan elménk 's tehetségünk változást nem tehet, — mint a' horogra akadt hal hánykolódásival — csak sebünket mérgesítjük 's fájdalmainkat szaporítjuk. Minden embernek békeségtűrőnek kell lenni, mert minden ember bűnös, — a' hányak pillantásaink, annyik hibáink, gyarlóságaink, botlásaink és eseteink, és igy a' szenvedések soha sem érdekelnek ártatlanul minket. Minden embernek békeségtűrőnek kell lenni, — mert nekünk is szükségünk van a' mások' türedelmére 's ha az engedelmet, bocsánatot másoktól vagy megvárjuk vagy jó néven veszszük; ugyan azt másoknak jó szívvel kell adnunk. — De különösen a' keresztyén Aszszony személyhez illik, hogy ő türedelmes és szenvedelmeiben csendes szívű legyen. Mert Aszszonyaink! ha ti a' házi bajok kereszte alatt békételenkednétek 's nyughatatlankodnátok: ez által szépségteket megmocskolnátok, 's nem lehetetlen, hogy magatokat kétségbeesés' örvényébe taszitnátok. Mikor az Isten elvégezte, hogy Aszszonyembert teremtsen 1. Mós. 2 : 18. az meg van írva, hogy azt végezte, hogy az Aszszony segítő társa legyen a' férfiúnak, és *hogy mindenkor ő előtte légyen*, az az: legyen neki öröm 's szemei gyönyörűsége gyanánt, — a' honnan Ézékielnél 24: 15. *szemek' kívánságának, szemek gyönyörűségének neveztetik a' feleség.* Ezért ruházott a' Természet' Ura szépséget az Aszszony Nem' orczájára, hogy az mint egy virág a' házban ékesség 's gyönyörűség legyen, midőn a' férfiú oszlop abban. De mennyire távoznék ezen szép rendeltetésétől a' fehérszemély, ki szívéből a' gerliczei türedelmességet számkivetné! Hiszen ki tarthatná azt ház' ékességének, ház koszorújának, ki minden kicsinységeken fölpattanva háborúkat indít, pörbeszáll 's beszédcsatákra villan, és mintegy szílátt hajú furia békételenségében dühösködik? Ki nézhetné azt mindenkor maga előtt úgy, mint gyönyörűséget, ki panaszoknál, szemrehányásoknál egyebet nem tud ajakin kibocsátni? ki találna örömet a' szüncetlen sopánkodásokban, kifakadásokban, 's nyughatatlankodásban? Avagy inkább nem minden házi gyalázatnak 's olyanoknak tartja e' ezeket, mint a' miket fájlalnia 's szégyenlenie kell? — Az is igaz pedig Aszszonyaink! hogy nektek több és melegebb vért, forróbb képzelődést, és gyengébb szívet adott a' Teremtő. Innét sokszor esik az meg ti rajtatok, hogy a' csekély-

séget is nagynak képzelitek, a' levelek' zördülésére az egész fát kifordulni vélitek, és a' kisebb fájdalmakat is érzékenyebben veszitek. — Igy már ha ti a' békételen megnemelégedésnek szívetekben szállást adtok: melegebb véretek hamarébb felforrhat a' veszedelemre, — tüzes képzelődéstek hamarébb gyulladhat kétségbeesésre, — gyengébb szívetek hamarébb öszveolvadhat érzelmeitek' hevességében. — Legyetek azért, óh legyetek türedelmesek, hogy rendeltetésteknek megfeleljetek, hogy magatokat is kíméljétek Elhiszem én, hogy van nektek mit szenvedni, 's lehet köztetek sokaknak bajuk, melly türedelmességtüket régolta fárasztja, mert hiszen szenvedések nélkül nem engedtetett élni a' halandónak. De meg nefáradjon, kegyes szenvedők! meg nefáradjon, annyival inkább meg ne szünjék béketűréstek. Az az Isten, ki a' völgyekben nyögdelló gerlicze zokogásait halgatja, — nem rejti el szemeit a' ti szenvedéseitek' látásától. Az a' Jésus, ki kérdezte hajdan szelíden: *Aszszonyi állatt, mit sírsz?* mivel maga is keresztet emelt, jóllátja a' ti kereszteteket, és ha, mint ő, tűrve viselitek azt: ő vele együtt fogtok megdicsőülni. Az a' Szent Lélek, ki galambformában láttatta magát e' földön, megerősíti a' nyögő galambként 's gerliczeként szenvedő szívet 's új örömöket teremt annak számára. — Mivel pedig Móses is régenten a' bárányt, galambot, 's gerliczét a' Gyülekezet' Sátorának, vagy az akkori Templomnak ajtaja elibe vitette az Aszszonyokkal: én is Aszszonyainktól óhajtanám, hogy bárányi szelídségüket, galambi szeretetüket, gerliczei türedelmüket, a' Vallás' szeretetével egygyesítenék egygyesítenék azokat a' belső és külső, a' magános és közönséges Isten tiszteléssel. Vallás kapcsolja öszve a' házastársakat, mert Isten előtt esküsznek örök hűséget egymásnak: — de ha ők ezen szent lánczczal: a' vallással nem gondolnak, vagy ezt szívükből tán ki is vetik: mi csuda, ha megbomol szövetségük? Szakaszd el a' kötelet, szélyel bomlik a' kéve: hagyj fel a' vallással: vége lett a' házasságnak, mellyet vallás szövetkeztetett öszve. — No azért Aszszonyok! az Istent — ki előtt esküdtetek — tiszteljétek!

Midőn pedig e' Tanítást különösen csak Aszszonyainkhoz intéztem: tartozásomat fizettem le. — A' Keresztyén Házi Gazdáról tartott Tanításom' alkalmával, mikor tudnillik inkább csak férfiaknak kellett beszélnem, adósuk

maradtam ezen egyházi beszédemmel a' fehérszemélyeknek, — és ezen tartozásom' megfizetésére a' mostani időt néztem ki legalkalmatosabbnak. — Mindazonáltal Halgatóim! senki közzűletek ne gondolja, hogy ő azon szent erkölcsökre, mellyeket különösen csak Aszszonyainknak ajánlék ez órában, nem köteleztetnék. — Mindnyájunknak fejenként boldogságunk és idvességünk forog abban, hogy szelídek és alázatosok legyünk, — hogy szeressük és pedig tántoríthatatlanul szeressük azokat, a' kiknek szeretettel tartozunk, — hogy sorsunkkal megelégedjünk 's békeségtűrök legyünk, hogy Istenünket imádjuk és tiszteljük. Ne vélje senki, hogy neki vagy hasznos vagy szabad a' gorombaság, a' szereteti hűségtelenség, a' megnem elégedés, — és a' szelídség, szereteti hűség, békeségestűrés nem férfiaknak, hanem csak fehérszemélyeknek való. — Kölcsönösök a' házi boldogság' áldásai, közösök annak örömei és gyönyörűségei, — úgy, hogy ha boldog a' ház: boldog abban a' férj, a' feleség, a' fiú, a' leány, a' cseléd: — de ha közösök az áldások: bizony közösök a' kötelességek is — 's a' házi boldogságért szintúgy tartozik szelíd, hűséges, tűrő lenni a' férj, a' gyermek, a' cseléd mint az Aszszony. — 'S ha a' háznak minden tagjai szelídek — hűségesek, békeségtűrők, Istenfélők: csak úgy lakik abban boldogság, mellyet az egekben örök idvesség vált fel a' Jésus által.

XIII.

A' VÉTEK' ALKALMATOSSÁGÁVAL SEMMIHEZ SEM LEHET BÍZNI.

Példa. 7: 24—27. Annakokáért mostan szerelmes fiaim! halgassatok engemet, és figyelmezzetek az én számnak beszédire. Ne hajóljon annak útaira a'te elméd, és ne tévelyegjen annak ösvényén. Mert sok megsebesített embereket elejtett, és sokan vagynak, a' kik attól megölettettnek, a' koporsóra való útak az ő házához menő útak, mellyek szállanak a' halálnak fenekére.

Csudálkozva lehet Hívek! tudakozni — vallyon miért keresik föl önként maguk az emberek az alkalmatosságokat, hol lelküket undok vétekbe keverhetik, testüket betegítik, idvességüket koczkáztatják? — Tudják — jól-tudják, hogy amaz ösvényen sokan megsebesítettek, elejtettek, megölettettek: és mégis ők bátorkodnak azon elindúlni, — tudják, hogy ama ház' útai koporsóra menő útak, mellyek szállanak a' halál' fenekére: és még is ők sietnek azon házhoz, — látják a' nyomokat befelé ama barlangba, — 's noha kifelé egygyet sem látnak: még is ők mérészlenek abba alá menni. Tán sokan okosságukban bíznak, — 's hiszik, hogy annak esméretei, — tudománya, bölcsessége, — törvényi, — parancsolati, és vigyázatja megfogják őket óvni a' rosz alkalmatosságoknál; — hiszik, hogy okosságuk által majd titkon, csínosan, illendően fognak vétkezhetni, — hogy az által majd a' maguk' 's mások' kárát elfogják kerűlhetni, — és a' törvények' vígyázó szeme előtt büntetetlen fognak elsiklani? Abban bíznak ők — különben a' vétkek' alkalmatosságit elkerűlnék. — Bíznak talán némellyek allandóságukban is, lelkük erejében, mellyel fölzúdulandó gerjedelmeiket elfojtatni reménylik, — reménylik, hogy a' kinálkozó vagy édesgető vétek' karjaiból 's szövedékiből magukat diadal-

masan fogják kifejthetni? Abban is bíznak ők, — különben a' vétkek' alkalmatosságit önként nem keresnék. — Bíznak talán némellyek Isten' kegyelmében, melly őket az ingerek, kísértetek édesgetésük között különösen fogja istápolni, és a' kegyesség mellett mozdíthatatlanul marasztalni? — Bizonyosan ebben is bíznak, különben vétkes alkalmatosságokon meg nem jelennének. — De óh melly csalárd bizodalmak mind ezek! — K! Ti magatok tudjátok, hogy az okosság, mint mindene a' halandónak, mi tökélletlen; — 's benne hányszor kell vakvezért szomorúan tapasztalnunk! Ti magatok tudjátok, mi tsekélység legyen az, a' mit magunkban lelki erőnek hívunk, — úgy, hogy legkisebb kísértetek is könnyen meggyőzik, leggyengébb édesgetések is könnyen eltántorítják! Ti magatok tudjátok, hogy az isteni kegyelem is segedelmét csak szíves igyekezethez és őrizkedéshez kapcsolja: Megné csaljátok azért magatokat — kerűljétek el — a' mint csak lehet, kerűljétek el az alkalmatosságokat, mellyeken erkölcseitek veszedelemben foroghatnának. Szerelmes fiaim! halgassatok engemet és figyelmezzetek az én szám' beszédeire. Ne hajoljon a' vétek' útaira elméd, és ne tévelyegjen annak ösvényén. Mert sok megsebesített embereket elejtett, és sokan vagynak, kik attol megölettettek, a' koporsóra menő útak az ő háza' útai, mellyek szállanak a' halál' fenekére. — És hogy intésem ellen szívetek kifogást ne tehessen: megmondom mostani beszédemben, hogy a' vétek' alkalmatosságával, senki sem bízhatik okosságában, — senki sem bízhatik lelki erejében, — senki sem bízhatik Isten' segedelmében. Nem lehet bízni az okossághoz e' beszédem első Részét teszi. — Nem lehet bízni a' lelki erőhöz — ez a' másodikat. — Nem lehet bízni az Isten' segedelméhez — ezt harmadszor fogom megbizonyítani. Figyelmezzetek.

§. 1. Ne hajóljon hát óh ember! a' vétek' útaira elméd, és ne tévelyegjen annak ösvényén, mert ott nem lehet bízni embernek okosságához. Igaz, hogy csuda munkássága van az emberi okosságnak. E' mindent föltalál, e' mindent kitanul, — e' mindent megtehet Ez át' repűl a' tengereken szárnyak nélkül, — elszóllal egyik ég sarkától a' másikig nyelv nélkül, — fölhág az ég' seregébe — vagy azt kénszeríti magához leszállani, hogy termé-

szetüket kikémlelje. Ledönti ez a' felhőkbe úszó hegyeket, és épit lakhelyeket a' menny' határáig. Ez, mint Jób szóll: a' setétségbe vetett határnak és minden tekéletes dolognak végire megyen, a' setétségnek és a' halál' árnyékának kövét is kiássa. 28: 3. Ennek gondolatjára a' tagok készen állnak, 's parancsolatit teszik. Ez, mint főhatalom, tartja az emberi érzelmek', gondolatok és cselekedetek' kormányát. De mi keveset tehet e' csuda munkásság szívünkkel, ha ezt a' vétkek' alkalmatossági környékezik. — Már csak az, hogy valaki az ilyes gyanús alkalmatosságokat fölkereste: nem mutatja e' az okosságnak nagy gyengeségét? Mert ha különben is könnyen tanulja ember a' vétkeket: — miért vitte őt vétkek' iskolájába? ha különben is tántorog, ingadozik az ember; miért vezette őt oda, hol az út síkosabb, — ha különben is heves, tüzes az ember; miért viszi őt közelebb a' tüzhöz, — és ha távol állott a' veszedelemtől; miért állította őt a' mélység' omladozó partjára, az örvény' szédítő szélére? Jó pásztort, bölcs őrízőt választottatok magatoknak, kik a' vétkes alkalmatosságoknál okosságtokra bíztátok magatokat — míg bátorságban voltatok.— és im — már olly helyre vitt, hol félnetek kell — míg erkölcseitek tiszták voltak, 's oda vezérlett hol azokat szeplő fenyegeti — még szívetek nyúgalmat érzett, 's dülni készülő sziklák alá vezetett, mellyek könnyen szívetekre gördülhetnek. — Bizonyos dolog az K! hogy az okosság fölöttébb gyönge erejű a' szívhez, — és többször győzettetik ő meg szívünktől, mint szívünk elménktől. — Ott lehetnek elménkben az esméretek, igazságok, tudomány, bölcsesség: de ha ezekben szívünk nyúgalmát nem leli, nem követi; indúlatink' szelei, az okosság' világát könnyen elfúvják. Ott lehetnek elménkben a' törvények, parancsolatok: de keveset hajtanak azokra a' fölvert érzelmek, — 's ereink' áradása kötelességünk' gátját könnyen elszakasztja. — Miért bízik hát az ember okosságához ott, hol képzelődési tüzeltetnek, indúlati zavartattnak, érzései ingereltetnek, erei feszíttettnek? Tudom én hogy jól tudja az okosság, mi a' bűn és nemes erkölcs, mi a' jó és roszsz, — mi az illendőség és gyalázatosság — tudom, hogy ezen tudományával mindég híven világít is a' szív előtt: de hányszor járt úgy már okosságunk a' szívvel, mint a' lámpásos szol-

ga, kinek arra kell menni gyertyájával, merre ura kívánja parancsolatjával; nem pedig a' hová ő akarna. Tudom én, hogy harczol az okosság szívünkkel a' vétek fölött; tudom, hogy ennek gyalázatos végét elébb utóbb következő bűntetését előszámlálja, — tudom, hogy a' lélekesméretben Isten' kárhoztatását, 's a' kötelesség' szentségét megemlíti: de hányszor nem járt már úgy szívünkkel az okosság, mint a' házas társ, ki párjának vesztegetését hol szelíden, hol hevesen szemére vetette; 's házuknak innét következő romlását, gyermekeik' szerencsétlenségét hűségesen lebeszélte, — azonban kedvese' szerelmétől eligéztetve, ő is a' vesztegetés' ocsmány poharához ült, és abból házok' virágát, gyermekeik' szerencséjét ketten itták meg. — Való ugyan, hogy az okosság tudja a' vétkeket titkolni, de eltitkolni soha sem tudja; — tudja azokat tagadni, de eltagadni soha sem tudja; — tudja szépíteni, de széppé tenni soha sem tudja; — tudja mentegetni, de kimenteni soha sem tudja. Bújik, bújik a' törvények elől; de elnem bújhat, — fut fut a' bűntetések elől; de elnem futhat. — Kit visz — hát okosságába vetett hiu bizodalom ollyan helyre, hol ártatlansága koczkán áll? olly alkalmatosságokra, mellyeket vétkes alkalmatosságoknak hívunk? — Csak azt, ki készakartva vétkezik, — mert nincs mit bízni okosságunkhoz a' kísértetek között.

§. 2. Kerülni kell Hívek! az alkalmatosságokat, hol elesni könnyű, mert nem bízhatik ott az ember, állandóságában, lelke erejében sem. — Tartós és huzamos követése az erények, állandóság, — lelki erőség, — 's megkell vallani, hogy valamint a' régi gonosztévő, kiben vétkei már meggyökereztek, elhatalmaztak, — szaporodtak, nehezen tér szentség' útára, — mert szokása természetté lész: úgy, ki kötelessége korlátihoz, az igazság' szeretet', ártatlanság', illendőség' szent határihoz hozzá szokott, nem egy könnyen lész gonosztévő, mert szokása természetté lészen. De ha meggondoljuk, hogy sokkal hajlékonyabb természetünk a' roszra, mint a' jóra; — hogy tíz igaz bűnhödik addig, míg egy bűnös megigazul: nem tagadhatjuk, hogy vakmerő a' bizodalom, melly állandóságra és lelki erőre támaszkodva keresi föl a' vétekre való alkalmatosságot. — Honnét van K! hogy sok öreg gyermeksége balgatagságiból, — ifjúsága' indúlatoskodásiból, — közép-

kora' számtalan kísértetiből tisztán kivitte lelkét, és mikor már harczát nemesen megharczolta, futását elvégezte; az élet' szélén elesik, esetével 60, 70, esztendős virtusát besározza, vénsége' szép koronáját leejti, 's őszfejét undok gyalázattal feketíti? Onnét; mert állandóságában bizakodva fölkereste a' roszra való alkalmatosságot. — Honnét van, hogy sok meglett idejű — ifjúságában sanyargott, — gerjedelmeit 's kívánságait elszorítva szorgalmatoskodott, — neki feszített igyekezetében nappalaihoz éjjeket ragasztott, — 's mikor már az élet' szoros kapuján, keskeny útán szép sorsot érdemelt, abban vitorláit levonta és megtelepedett: elbotlik, 's botlásával, szerencséje' síma kerekéről végképpen alá fordul? Onnét; mert lelki erejében bizodalmaskodva, a' roszra való alkalmatosságokat nem kerűlte. — Honnét van, hogy sok ifjú szüléi' vergődő szárnyaik alól, — Iskolája' porai közzül ártatlanul 's szeplőtelenül hozza ki erkölcsét, — 's alig, hogy kilép a' világ' szeme eleibe, elkapatva szélvész indulatitól, gyönyörű kora' koszorúját öszve tépi, élete' virágát elhervasztja, és szép reményeit porba gyúrja? Onnét; mert állandóságában bízva, a' roszsz helyeket, személyeket nem kerűlte. — Honnét van, hogy a' gazdag gazdagságát, — a' szegény egyetlen kincsét ártatlanságát, — a' Tisztviselő hívatalát véletlen elveszti, — a' Tudós kihíresztelt bölcsességét hirtelen' bolond erkölcstelenséggel megmocskolja? Onnét; mert lelke' erejéhez bízott, 's a' vétkekre való alkalmatosságokat nem kerűlte. Úgy vagyon K! mint teste, úgy lelke is erőtlen az embernek. Abban állana erősége, hogy a' vétket magához közel se bocsássa; de midőn az alkalmatosságokat fölkereste: már a' vétekhez ön maga közelebb állott. — Abban állana a' lélek' erősége, hogy a' gonoszt szívébe be ne ereszsze; — de midőn az alkalmatosságokat fölkereste, szíve zárait már megnyitotta. Abban állana a' lélek' erősége, hogy a' bűn előtt szemeit behunnya; de midőn az alkalmatosságokat fölkereste, szemeit azon édesdeden mulattatja. Nem félteném én K! semmi roszsz alkalmatosságoknál a' lelket, ha nem tudnám, hogy ott milly álnok mestersége van a' bűnnek. — Csak gondoljátok meg! néha szavak' édességein 's hízelkedése' mézzén ereszkedik ő ott le az ártatlan szívbe; — máskor viszont pillantásai' villámán röpül bé abba, — egyszer arany igé-

retével, ezüst fogadásival, — máskor fenyegetései' zörgetésével nyittatja föl az ajtót magának — most szívet varázsló drága ajándékokba takargatja bé a' halált és gyalázatot — 's ártatlanság' nyelvén kinálkozik, — majd példájával 's bátorító kóstolásával 's kóstoltatásával adja be tapasztalatlanjának a' veszedelmet. — Hallottam, hogy sokszor segedelmet esdeklő könnyeken, irgalomért és szánakozásért fohászkodó sóhajtásokon csalta közelebb magához az érzékeny szívet, — hallottam, hogy sokszor oktatásokba, erkölcsi intésekbe szőtte bé szándékát, 's szenteskedve szentségteleníté meg a' balgatagot. — Mindent nem hallottam Hívek! csak azt, hogy a' roszra való alkalmatosságoknál átláthatatlan 's kitanulhatatlan az ördög' töre, megfoghatatlan és csak nem kikerülhetetlen a' vétek' mestersége. Ki meri hát magát bíztatni lelke' erős ségével és állandóságával? — Óh bizakodók! emlékezzetek Péterre az Anyaszentegyház' egyik kősziklájára, — ki midőn állandóságát leghevesebben fogadta, — Krisztusát megtagadta — 's reszkessetek a' roszra való alkalmatosságoktól. — „Nem hágyel az Isten engemet — ő én paizsom és én oltalmazóm — erős bástyám és erős kővárom — én az ő kegyelmébe bízom, 's naponként azért neki könyörgök" igy bizodalmaskodva megy talán valaki a' rosz helyekre?

§. 3. Hiú bizodalom ez is K! és épen ezt fogom még megbizonyítni. Az Isten ugyan megígérte, hogy embernek mind a' testiekben, mind a' lelkiekben segedelmére leend, ha ön maga is munkálkodik. Azonban ez az ígéret nem terjed azon veszedelmes alkalmatosságokra, mellyekbe mi szabadon és szükség nélkül lépünk. Kísértjük az Istent a' testiekben, ha tőle rendkívüli segedelmet várunk, és az eszközöket, mellyek kezünkre vagynak vagy meg nem ragadjuk vagy félre vetjük. Nem különben kell gondolkodnunk a' gondviselésről, is mellyel Isten hozzánk a' lelkiekben viseltetik. Való, ő megígérte, hogy az igazakat mindenkor fogja kegyelmével segíteni valahányszor veszedelmes és reménytelen alkalmatosságokba botlanak: de más különben tőle kegyelmet és segedelmet nem várhatnak. Mihelyt mi a' vétek' közel való alkalmatosságát magunk keressük; mihelyt arra magunkat szánt szándékkal adjuk; mihelyt benne szívessen mulatunk: már illyen-

korra soha Isten megnem ígérte, hogy nekünk kegyelmet nyújtand. Hányjátok fel az egész Sz. írást; mutassatok nekem csak egy helyecskét benne hol Isten azoknak segítséget ígérne, kik szemtelenül és feltörlött homlokkal mennek a' vétkes alkalmatosságokra. Ő ugyan ígéri, hogy kik bizodalmukat benne helyheztetik, azokat soha szégyenben nem hagyja: de szerelmesim! ha mi a' vétkes alkalmatosságokra önként járulunk; és mégis Istentől segedelmet várunk: ez már nem bizodalom hanem vakmerőség. Ő ugyan fogadja hogy minden ellenkező dolgainkban velünk kíván lenni és azoktól megakar minket szabadítani: de szerelmesim! ha mi önként járulunk a' vétkes alkalmatosságokra: ezek akkor ránk nézve nem ellenkező dolgok; hanem kedves körülmények, mellyektől Isten azért nem szabadít meg minket, mivel tőlök megszabadulni magunk nem akarunk. Ő ugyan világosan mondja, hogy angyalinak megparancsolta, hogy minket útainkban őrizzenek 's kezeken hordozzanak: de szerelmesim! a' vétkes alkalmatosságok nem a' mi útaink, hanem a' sátánnak, a' bűnnek útai, 's azokban minket Isten' angyali nem oltalmazhatnak. Ellenben számtalan Sz. Irásbeli helyek vagynak, hol szorgalmatosan intetünk, hogy fussunk, vigyázzunk, magunkra nagy gonddal szemesek legyünk, és idvességünket félelemmel és rettegéssel munkáljuk. Lehetne e' ezen intéseknek fenn álniok, vagy szívünkbe szükséges foganattal nyomást tenniek, ha Isten megígérte volna, hogy minket kegyelmével egész a' vétkes alkalmatosságokig fog követni.

Távozzatok el hát lelketekre kérlek egy átaljába a' bűnre vezető alkalmatosságoktól, de kiváltképpen azoktól mellyeknek veszedelmét tudjátok, esméritek, 's mellyekben talán már szíveteket meg is háborítottátok. Tegyétek le azon bal ítéletet, mellyből ekkorig olly könnyen, olly vakmerőül mentetek az illy veszedelmekbe, 's vegyétek be az Isteni parancsolatot, melly Lótnak adatott: *fuss, tartsd meg életedet — hátra ne tekints és sehol megne állj.* 1. Mós. 19: 17. *Fussatok — megne álljatok* a' roszra való alkalmatosságoknál. Ha veszitek észre, hogy ez a' ház, ez az ember vagy személy, ez a' ház, ez a' társaság, ez a' könyv, ez a' barátkozás, ez a' múlatság, ez a' munka vagy hely nektek veszedelmes: óh fussatok tő-

lök,

lök, — tartsátok meg lelketeket, hátra se tekintsetek, — megse álljatok. Ne bízzatok okosságtokban, ne bízzatok lelketek' erejében, — ne az Istenben! hanem fussatok a' roszsz alkalmatosságok elől, — fussatok a' roszsz helyekről. A' roszsz helyek különben is olly ragadósok 's marasztalók, hogy Lótot, noha szent 's kegyes volt, Angyalnak kellett 's csak nem erőszakosan 'Sodomából kivinnie. De ti Hívek! illy angyalra ne várakozzatok! rendkivűli kegyelmeket ne reményljetek! A' Vallást adta nektek Isten angyalul, — a' Vallás pedig így szóll: *szerelmes Fiam! ne hajóljon a' vétek' útára elméd, — és ne tévelyegjen annak ösvényén!!*

XIV.

NE LÉGY FELETTÉB IGAZ.

Pred. 7: 16.

Bölcstől, — kit e' névvel csak az igazság tisztel, — Fejedelemtől, — kinek koronájában legdrágább fény az igazság, — kedves emberétől Istennek, kinek székének erősége a' 97. 'Solt. 2. verse szerint az igazság —. Bölcs Salamon Királytól és Predikátortól tán nem is vártunk illy parancsolatot: *Ne légy felettéb igaz.* Az ő köztiszteletben állott bölcsessége előtt tudva lehetett, hogy Igazságnak akár valóságot, vagy hitelre méltó szót, — akár Törvénnyel egyező cselekedetet tartsunk, mindenik esetben tökéletesség annak sajátja, mellytől csak kevéssé távozzék is el: legott megszünik igazság lenni, — 's vélekedéssé, hazugsággá, vagy törvénytelenséggé lészen, — következésképen ne légy felettéb igaz csaknem annyi, mint: *ne légy igaz.* — De ha engedünk e' szónak, — 's közűlünk számkivetjük az igazságot: Fejedelmek! mi lábon fog állni Országlószéktek? Alattvalok! mi fogja védni személyeteket, vagyonitokat, véreteket a' hatalom' gázló lábai ellen? Ha nincs igazság: mi lesz az erőszak' féke, — a' méltatlan sérelem' boszulója, — menedéke az ártatlanul fakasztott siralom' folyamának? Mi fogja leverni ártatlanjaink bilincseit, — 's az álnokságot érdemlett tömlöczébe mi lakatolja, ha nincs igazság? — Mi határozza el, — mi az enyim, tiéd, — mi a' jus, — tilalom, engedelem, szabad, nem szabad; ha nincs igazság megmaradhatunk e' embereknek, — 's nem válik e' földünk vérengező vadak' rengetegévé? Óh igazság! Lélek' öröme és gyönyörüsége! öszvekapcsoló láncza minden társaságnak, ugyan mi panasza lehet ellened a' halandónak, hanemha az, hogy te előttünk napként ragyogván fényedbe gyönge szemüek nem nézhetnek? Te vagy lépéseink' vezére, jusaink' meghatározója, virtusaink' mértéke, emberi természetünk dicsősége. Téged mindenekfelett keresnünk, mindenekfelett tisztelnünk kell. Mikor volt K! olly felettébvaló az igazság e' földön, hogy annak szoros kö-

vetése ellen e' parancsolatra vala szükség: *ne légy felették igaz*. Tán Salamon idejében? mellyről az ő Attya Dávid így énekel 12dik 'Soltárában: Tarts meg óh Uram! mert elfogyott a' Szent, elfogytak a' Hívek; az emberek' fijaik közűl hazugságot szól kiki Felebarátjának? Tán abban az időben kellett tágítni a' szoros igazságosságot, mellyről maga Salamon mondja, hogy abban nem a' gyorsaké volt a' futás, nem az erőseké a' viadal, nem az okosoké a' kenyér, nem a' bölcseké a' gazdagság? Tán ma, midőn az álorcza, kétszinüség, álnok csalárdság, és hazugság anyira ment, hogy azok, kik minket mint utálatok' tárgyát megvetnek, szemünkbe édesdeden nevetnek, a' kik gyaláznak, dicsérnek, a' kik kirabolnak, ajándékoznak, a' kik elárulnak, csókolnak, a' kik megölnek, megölelnek? — tán ma kell embereinket letartóztatni az igazságtól e' szózattal: *Ne légy felettéb igaz* — holott ők kevéssé sem igazak?

Nem K! H! nem is volt czélja Salamonnak e' szavával az igazság' szent köteleit megtágítni, 's akár a' hazugság', akár a' csalárdság' legkisebb nemét is fölszabaditni. Hanem mivel az álnok szív sokszor az igazság' szent szine alatt igazságtalankodik, és a' leggonoszabb tettekre alkalmaztatja a' törvény' szentségét, — mivel köztudomány szerint sokszor, ki magát felettéb igazitja, 's felettéb esküszik: annak lehet legkevesebb hitelt adni: azt kivánja tőlünk a' kegyes Fejedelem sokszor mondottam szavával, hogy az igazsággal valamiképen viszsza ne éljünk. *Ne beszélj ki ember! ok nélkül minden igazságot, — ne tartsd magadat felettéb igaznak, — ne kivánj, 's ne keress mindég másoktól tekéletes igazságot, — ne kegyetlenkedj ott a' törvény' végrehajtásával, hol a' szív' roszszaságát nem látod, — ne csikard ki ott kegyetlen igazsággal csekély jusaidat, hol a' szeretet engedést parancsol — ne a' törvény' betüihez, hanem annak lelkéhez ragaszkodjál.* E' szent kötelességek forogtak Bölcsünk' elméjében, ezeket kivánta parancsolatjával szívünkre kötni, és én is ezeknek emlegetésükkel fogom figyelmeteket ez órában elfoglalni.

Ember! oh ne légy hát felettéb igaz — *ne beszélj ki ok nélkül minden igazságot ön magad' kárára, embertársaid' keseritésekre.* — Hogy bal oldalunkba mélyen rejté el Alkotónk szívünket, — 's az érzést, és tudományt

nem nyelvünkre teremtette, bölcsen tevé; mert nem volna nagyobb veszedelmünk, mintha minden itéleteink, 's értelmeink szüntelen ajakinkon lebegvén, mindenektől láttatnának. Sok ártatlan czéljaink kikémleltetve ólálkodó ellenséginktől, még csírájokban meggyilkoltatnának, — sok gyarlóságaink másoknak föltűnve, ellenünk fegyverek gyanánt szolgálnának. — Sok éretlen itéleteink által az emberek felboszontatnának. Azt akarta hát a' Természet' Ura, hogy érzésünk, 's itéletünk zárt kincs légyen, melly nyiljék fel, mikor kell; — és mikor kell, lecsukódjék; — azt akarta, hogy hasznos, 's nemes gondolatink magunk' 's véreink' boldogitásukra terjedjenek, a' hasztalanok, és nemtelenek bennünk rothadjanak. Miért ellenkezik hát Teremtőjével a' szerencsétlen, ki semmi titkot nem tudván tartani, elméjét száján, szívét nyelvén hordja, — ki indúlatit bal oldalából, esméreteit fejéből gondatlanul kiszórja? *Igaz*, hogy te érdemes és közhasznú ember vagy: de miért vagy dicsekedéseddel *felettéb igaz*? miért nagyítod 's hánytorgatod érdemidet mások előtt? nem tudod e', hogy ezeknek magasztalásával a' másokét gyalázod? és magad' dicséretével a' mások' fényét borongatod? — Elhiszem — *igaz*, hogy te szerencsétlen vagy, 's *igazságos tárgya* a' könyörületességnek: de miért vagy végetlen sopánkodasidban *felettéb igaz*? miért nyögsz, jajgatsz, sóhajtsz, panaszkodsz, szüntelen? nem tudod e', hogy jajaid csak békételen lelked' czégéri, — apadatlan könnyeid telhétetlen szíved' mutató tükrei? Elhiszem, — *igaz*, hogy embertársadban vagynak gyengeségek: de miért vagy te *felettéb igaz* azoknak híresztelésében, — miért szaporítod azoknak valóságát saját költeményeddel, 's rágalmazásoddal? nem tudod e', hogy itéletednek nyilai, mellyekkel most mások ellen kegyetlenkedsz, könnyen saját fejedre pattoghatnak viszsza, hogy te, ki most másokat nyelvelsz, mások' nyelvével megverettethetsz Legyen *igaz*, hogy barátid, — pártfogóid, rokonid szép jelességekkel tündökölnek: de miért vagy te *felettéb igaz* ezekhez hizelkedésedben, — nem tudod e', hogy a' csapodárság szoptató dajkája a' bünnek, mellynek édességein a' gyarlóságok vétkekké hiznak, nőnek, erősödnek, fajzanak. — Ne legyünk mi Hivek! felettéb igazak, — mint kincset kíméljük az igazságot, és azt csak

akkor mondjuk ki, mikor általa Isten' dicsőségét, — magunk' vagy embertársaink' tiszta hasznát munkálhatjuk.

Ne légy felettéb igaz — *ne tartsd felettébb igaznak magadat.* Midőn az ember magát másokkal öszveméri: nem szokatlan, hogy több becsülni, és kevesebb kivetni valót lásson magában mint egyebekben, — némelly tetteit, sajátságait másokénál nagyobbaknak, fogyatkozásit türhetőbbeknek, hibáit engedelemre méltóbbaknak nézze, szóval magát mindenek felett képzelje. Csak kevés hizelkedés kell illyenkor: 's eltelik az ember magával, — kiszorul belőle minden legkisebb figyelem mások iránt, — délczeg dagállyal tekinti tőle távol tetsző társait, — sőt elkábulva Heródessel könnyen eget viv magának, hol Istenek' sorában kiván tiszteltetni. De por! ne légy ön szemeid előtt felettébb igaz! Gondold el csak, hány undok indulat, hány gonosz gerjedelem habzik óránként véredben, 's e' tisztátalanságban mi kevés virtus fogantathatik szeplőtelen! Gondold el, hány, tiszted tellyesítetlen, hány munkád tekéletlen, — hány tartozásod fizetetlen. Tekintsd jobbod felől a' számtalanokat, kiket szóval; — bal felől, kiket cselekedettel sértettél meg; — nézd előtted a' sokaságot, melly után áskálodtál, irígykedtél; — lásd utánad a' nagy népet, mellyel, midőn lehetett, jól nem tettél, — 's akkor adj hálát a' Farizeussal, hogy nem vagy ollyan, mint a' Publikánus. Ki magát felettéb igaznak hiszi, — minket bűnösöket alacsonol magához, 's tőle semmitsem remény lhetünk, inkább félhetünk. Ő magát tisztának tartja a' vétektől, — és igy abból nem tisztúl, — hibáiból nem épül. Ő magát már a' tetőn véli, 's nem halad, — nem haladván hátramarad. Szálj alá hát — óh szálj alá te felettéb igaz! gondolatid' polczáról, alázódj tagadhatatlan botlásidra, — simulj szeretettel utált rokonidhoz, — 's menj előről előre, nyereségről nyereségre a' szentség után, mellynek földünkön nincsen határa.

Ne légy felettéb igaz — ne kivánj 's ne keress másokban is tekéletes igazságot. Ha magunkhoz olly engedelmesek, szelídek, lágyak vagyunk; miért olly sokszor felettéb igaz mások iránt kivánságunk? Mi elesünk, — 's azt kivánjuk, hogy mások soha ne ingadozzanak, — mi tiszteinkben hűségtelenek vagyunk, 's fölforrunk mikor azokban másokat szunyadozni látunk. — Holott Hivek! ha mi vétkek' szálási vagyunk: bizony atyánkfijai

sem lehetnek tekéletesek. A' nap alatt csak törekedhetünk, 's kell is törekednünk a' tekéletességre, de még sohasem fogjuk találni. Itt mi még magában a' napban is foltokat látunk, — a' nap, hold is, kik előttünk utjokat példanélkülvaló pontossággal futják, néha megfogyatkoznak. 's mondatik, hogy egyszer megálltak Gibeonnál, 's az Ajalon' völgyén, tán azért, hogy tudtunkra legyen mostani helyheztetésünk' tekéletlensége, mellyből csak szíves törekedésünk által juthatunk tekéletesbe. Miért háborítja meg hát sok ember csekély esetekért a' maga házát, hogy égjen az öszve ördögi egyenetlenkedések' lángján? Miért tépik öszve sokan a' barátság', vérség', és szeretet' édes szövedékeit kicsiny sérelmekért, — miért árasztanak egy könycseppért siralom tengert, 's egy napi vagy szempillantásnyi kedvetlenséget, — miért kivánnak az élet' lassu hervasztásával fizettetni? A' hibák, mellyeken ők felindulnak kárhozatosok, igazak: de ők magok, kik indulatjokban a' szeretet' szentségén tipródnak, felettéb, igazak. — Óh mi másként bánsz te velünk szeretet' kútfeje, Mennyei Atyánk! mikor elesünk, fölemelsz; mikor távozunk tőled, utánunk jöszsz vonszó szerelmeddel, és saját balgatagságinkból eredett keserveinket szelíd kezeid édességekké változtatják. — Óh mi másként oktatál te minket cselekedni szent igédben, mellyben Idvezítőnk jóltéve társalkodik a' bűnösökkel, — és az édes atya örömkönnyek között borul tékozló fija' nyakára. — Ne legyetek, — Isten fijai! emberek! ne legyetek ti is egymás iránt felettébb igazak, ne kivánjatok egymástól tekéletességet, — bátorságunkra kell az igazság — boldogságunk szeretetet kíván, melly sok gyöngeségekre leplet von, sok hibákra szemet huny, és a' tévelygőt szelíden hozza viszsza az igazság' útjára. —

Ne légy felettéb igaz — ne kegyetlenkedj a' törvény' végrehajtásával, kivált ott, hol a' szív roszszaságát nem látod. Mi mindnyájan a' szerint. a' mint sorsunk különböző, kisebb, nagyobb mértékben bizonyos végrehajtó hatalommal bírunk a' Törvényekre, Rendelésekre, és Parancsolatokra nézve. A' világi Hatalmasságok a' polgári Törvényeknek, az alattabb állók a' társasági 's vidéki rendszabásoknak, a' gyermekek szüléik' parancsolatjának, a' tanitványok tanitóik', — a' szolgák uraik' parancsoló szavának végrehajtói. — Immár a' Törvény, Rend, Pa-

rancsolat, lehet igazságos, kemény, 's felettéb igaz: de a' végrehajtó Keresztyénnek felettéb igaznak nem szabad lenni. — Az igaz Keresztyén' czimere érzékeny szív, melly sír a' sírókkal, örül az örülökkel. Ellenben óh mi nemtelen lélek az! ki magános megbántásaért, vagy szenvedelméért a' közönséges Törvény' szent köteleiből fon magának boszuálló ostort, —' ki kaczagva hajtja végre a' szomoru parancsolatot felebarátján, — ki hahotával viszi véghez kötelességét, melly társának keserű, — ki a' dühösködő törvényt, mint régen Saulus a' Keresztyének iránt, dühösködve tellyesíti, — ki akár a' szép természet, akár az állatok körül tiszteit durva szívvel, és goromba felelettel teszi: úgy parancsolták. Az igazság Istenünkben is irgalommal párosulva imádandó; 's ez, az min az idvesség' titkában álmélkodunk; hogy itt az igazság, és irgalmasság öszvetalálkoznak, és egymást csókolják. E' földön is úgy szép előttem a' szoros, és tekéletes igazságosság, mint az Ég, melly ha kivillogta és dörögte magát 's a' szíveket haragos lövöldözésivel megreszkedtette, kiderül, és kövér áldással hímzi fel a' megalázott vidéket. Ne légy hát felettéb igaz a' törvény' végrehajtásával, — elég ha a' törvény kemény: ne tedd te azt kő szíveddel még keményebbé, — az igazságot felettébvaló igazsággá.

Ne légy felettéb igaz, — ne csikard ki ott csekély jussaidat, hol a' szeretet engedést parancsol. A' nadály természetüeknek szól e' léczke, kik a' szegény' vérét kiszívják, nem mintha nekik nem volna; hanem azért, mivel ahoz jussok van; — a' verszopóknak, kik elveszik az özvegy' marok lisztecskéjét, korsó olajkáját, a' kétségbeesés utólsó reményét, nem azért, hogy azokra szükségük volna; hanem azért, mert azok őket illetik, — a' fösvényeknek, kik elcsikarják véres uzsorával egyetlenegy fillérét a' nyomorultnak, hogy azzal ők se élhessenek, az sem, — a' boszúállóknak, kik, hogy dühök engesztelődjék, szemet szemért, fogat fogért, kárt kárért kivánnak; noha sem a' szemnek, sem a' fognak, sem a' kárnak semmi hasznokat nem vehetik. Óh Jésus! szelíd érzések' terjesztője! eltörölted te e' felettébvaló igazságot, — eltörölted e' régi törvényt, és még is híveid között találtatnak illy kegyetlen igazak, kik jussoknál fogva tengereikbe szívják az ügyefogyott' cseppecskéjét. Adjátok föl szegények! adjátok fel a' kővévált szívű gazdag' morzsalékját,

melly leesett bőséggel rakott asztaláról, — adjátok fel azt, mert nem tietek, és ő nem engedi azzal kinzó éhségteket enyhíteni, — ha tartoztok, adjátok oda az utólsó falatot házatokból, gyermekeitek' boldogságát, szívetek' örömét, házatok' oszlopát; mert tartoztok, és így lesztek igazak, — adjatok szemet szemért, fogat fogért, kárt kárért, ha kénysszerítenek, ezt kivánja a' felettébvaló igazság. — Bizonyosan számlálja könyeiteket a' Mindentudó, ki ha nem jártok csalárdsággal, ha munkás szorgalommal időnként elvagytok foglalva, és hívek vagytok a' kevésen, készen tartja jutalmatokat, 's tiszta igazsággal nem felettébvalóval fogja hohéraitokat — meg ítélni. — Igaz szegények! beszélt néktek nyugodalmat Idvezítőnk a' Lázár' történetében; — felettéb igaz gazdagok! nem látjátok e' sorsotokat az Evangyéliomi gazdag' esetében? — Ne légy felettéb igaz, ne csikard ki ott csekély jussaidat, hol a' szeretet engedést parancsol. — Egy szóval

Ne légy felettéb igaz, hogy csak a' Törvény' betűihez ragaszkodjál. Bár mi pontosan egyezzenek is sokszor cselekedeteink a' Törvénnyel, igazságtalanok; 's mennél igazabbak a' Törvény' betűihez mérve, annál törvénytelenebbek az igazság' lelke előtt; — és így az, ki csak külsőségekben helyheti az igazságot, 's azt cselekedeteire erővel huzza; felettéb igaz akarván lenni, nincs igazsága. — Mit ér az K. Felebaratom! hogy a' törvény' tilalma szerint nem ölsz gyilkos szerekkel, — 's vért nem ontasz iszonyu kezekkel; — de ölsz nyelvvel, rágalmazó beszéddel, lelket elkeserítő szóval, 's megátalkodott magadviseletével? Mit ér, hogy felettéb igaz vagy a' mentá, és kapor' megadásában annak, a' kinek tartozol, ha igazságtalankodsz a' méltó tisztelet', 's szeretet' megtagadásában attól, ki ellen rágodozol? Mit használ, hogy felkélsz az öreg előtt külsőképen, ha fustélyt emelsz szívedben ellene belsőképen? Mit ér, hogy alamizsnát osztogatsz nyilván, — ha orozol, 's álnok keresménnyel töltősöl titkon? Minek az, hogy te még soha Biró előtt nem voltál, 's az igazság még törvénybe nem idézett? ha magad tudod, hogy a' vesztő-helyeken már sok náladnál, ártatlanabb kivégeztetett. Ne légy nekem, — ne légy az Istennek felettéb igaz, — hanem ártatlan, tiszta, szent, kit nem vádol a' lélek, nem vádol a' Mindeneket látó. —

Ezeket foglalja magában Keresztyén Hivek! Salamon' intése: *ne légy felettéb igaz.* Nem az igazságot sokalja ő ebben, hanem az igazságtalanságot, melly igen sokszor az igazság' szent takarója alá rejtőzik. Ne is vegyen ebből senki szabadságot arra, hogy kötelességeit, 's tartozásait szunyadva telyesítse vagy elfelejtse. Mert itt az igazsággal bölcsességet, alázatosságot; az igazságossággal — szeretetet, könyörületességet; — a' kötelességel gyöngéded érzéseket; — a' jusokkal lágy engedékenységet; — a' természettel keresztyénségét; — a' törvényességgel szentséget parancsoltatunk párosítni. — Bővölködjék hát a' ti igazságtok fellyebb a' Farizeusokénál, hogy midőn igazaknak láttattok, az Istentől is igazaknak ítéltessetek, és bémehessetek az igazság országába. Amen.

XV.

ELVÉSZ A' TUDOMÁNY NÉLKÜL VALÓ NÉP.

Hóseás 4: 6. Elvész az én népem, mivelhogy tudománynélkülvaló.

Sok emberek a' Tudományok 's Felvilágosodás felől bal ítélettel vagynak, midőn ezeket mind az egyes emberre, mind a' társoságokra nézve veszedelmeseknek mondják, — 's úgy látszik, mintha ez itéletet szintúgy a' régibb, mint az újabb tapasztalások igazolnák. Csaknem minden ország és nép azon időkorban tűnik-fel virágzónak, mellyben mégesmeretlen volt á' tudományokkal: ellenben mihelyt a' tudományos miveltségben valamelly lépéseket tett; legott hanyatlott boldogsága, mignem a' felvilágosodás' fokain magasságra emelkedett, honnan lebukott és elenyészett. Rómát természetesen élő főtanácsosai föld' urává tevék, 's ekétől hivattatott mezei férjfiak alkoták azon roppant birodalmat, mellyet mivelt ízlésü és tudósoktól körülvett Császárok vesztettek-el. — Görög Ország, a' kemény Drákó, Solon, és a' vas-pénzü Lykurgus által népek' szövétnekévé lőn: de a' számtalan Bölcselkedők, kiknek Iskoláik itt számtalanok voltak, elhinték a' nagy változás' magvát, hogy későbben Ozman hatalom alatt nyögjön a' tudományok' ezen gyönyörü tartományuk. Sokszor éltek arany-időket az Izrael' fiai, mig népszerü kijelentésükön kívül más könyvet nem esmertek: de Irástudóik, Pharizeusaik, Sadduceusaik Pompejusnak 's az által Rómának adózóivá tették őket, 's majd a' földön elszéledtek. A' legelső ember is eredeti együgyüségével volt Paradicsomban, — 's felvilágosádásával üzetett-ki onnan.

Azonban ma is nem tapasztaljuk e'? hogy a' melly Nemzetek 's Városok legmiveltebbek, azok közt eszelősködik leginkább a' Vallástalanság, lobogtat legtöbbször csábító zászlókat a' vérengező pártütés, — ott hizelkedi el gyakrabban a' pénzt és ártatlan erkölcsöt az

álorczás udvariság, — ott hever a' halvány elpuhultság 's nyomorult dologtalanság, — ott lót — fut különböző alakokban az ősi dicsőségtől elfajult korcsosodás, — ott fárasztják az orvosi bölcsességet több ezeredes tapasztalásában soha nem látott, nem hallott nyavalyák, — az új bűnök' új büntetési, — úgy, hogy maguk a' fényes városok' lakosi sokszor kimondják, hogy a' boldogság inkább mezőn, kunyhókban, falukon, és azoknak jámbor tudatlanaik között sátorozik. Az egyes ember' emlékezete is ha vissza lép lefolyt élete' szakaszira, legtöbb virágokra talál, 's legédesben mulat abban, melly tudománynélkülvaló a' gyermekkorban: az érett ész', széles esméret' bőséges tapasztalás' kora pedig, az öregség, rendszerint legsanyarubb, 's kietlenebb. Mint mikor a' nap leglejebb áll láthatárunkon: árnyékunk legnagyobb; legkisebb pedig, midőn a' világ' lámpása déli pontját éri el: így ama' megölelhetetlen árnyék, a' földi boldogság, úgy látszik legnagyobb akkor, mikor a' tudomány' világától távol van az ember; legkisebb pedig, ha ennek legnagyobb mértékére jutott el.

De e' kedvetlen tapasztalásokért senki se sicssen kárhoztató ítéletet mondani a' tudományokra. Mert bár tagadhatatlan, hogy azok hasonlók az élet' fájához, a' jónak és gonosznak tudásának fájához, melly volt a' paradicsom közepette; 's a' ki eszik ezeknek gyümölcsükből, jónak és gonosznak tudója lesz, mindazáltal magukban ártatlanok. Mert a' csupa tudás még senkitsem tesz rosszá vagy boldogtalanná, — minden rosszaságnak — 's boldogtalanságnak oka a' rosz cselekedet. Mit tehetnek pedig arról a' tudományok, hogy midőn ők mind a' jót, mind a' rosszat egyiránt mutatják: rosszat választott az ember 's választ ki a' cselekedetre? A' lámpást kell e' össze törnünk azért, hogy rossz úton megyünk, holott az csak világított, 's nekünk kell vala annak világánál jó útat keresni? A' nap ellen zúduljunk e' fel azért, hogy fénnyénél vétkeznek az emberek? A' felvilágosodást 's miveltséget vádoljuk e', hogy derültével saját vesztére siet a' balga halandó? Nem — az ember gonosz, ha tudományát boldogtalansága' szaporítására fordítja. A' tudományok ártatlanok, — tudományok nélkül halál az élet, — setét és tévelygő az egész társaság, — merő babona a' Vallás. Ezért jövendölteté

Isten is Hó'seás által a' Zsidó nép' vesszedelmét, ki így szól az Isten nevében: *Elvész az én népem, mivelhogy tudománynélkül való.* E' profétai szózat szükségeseknek tartja általában a' tudományokat az ember' magános álapotjában, — a' polgári társaságban, — és a' Vallásban; mert kimondja, hogy elvész a' *tudománynélkülvaló*, — kimondja, hogy elvész a' *nép*, — kimondja, hogy elvész az *Isten' népe*. Én is ezen három tekintetekből kivánlak titeket serkenteni a' tudományok' szeretetére, és virágoztatására: ugyan azért templomi figyelmeteket kérem beszédemre.

§. 1. Az ember mikor világra születik, bár orczáján Isten' képe, 's teste' töredékeny cserepében mennyei kincs legyen: gyarlóbb az oktalan állatoknál. A' nagynak, felségesnek, dicsőnek, a' mi ő valaha lehet, még csak reménycsirái sem, mutatkoznak akkor rajta, és pólái közötti hasonló a' parányi famagvakhoz, mellyeknek csekélységében senkise láthatja az idővel kelendő élőfát ágaival, levelejvel, és gyümölcseivel. Immár a' természet, midőn minden dolgot és állatot elkészít rendeltetésére, a' különbféle magvakat megérleli, gyümölcsőzteti; — az állatokat élelmük' keresésére, maguk oltalmazására megtanítja; az embert, mint szabad fiját, magára hagyja, hogy ön maga fejtegesseki a' benne rejtezkedő nemes tehetségeket, és a' legalsó állati állapotból saját erejével emelkedjék emberi rangra, mellyben maga keresse fel a' nemesebb oltalmat, tápláltatást, gyönyörködést. Ti azért ellenségei az emberi dicsőségnek! kik a' tudományt barlangba vetitek, vagy rengetegek' sziklájához lánczoljátok, és kisúgárzása ellen fekete bástyákat építetek a' föld' népei előtt, hogy a' tudatlanságon, 's bolondságon igazságtalan kereskedést űzhessetek, a' természet' jóltévő útát akarjátok e' bezárni? Azt akarjátok e', hogy az ember is oktalan állatok' sorában vesztegelvén, ne gyönyörködhessen a' Teremtő okos teremtményeiben? A' ti akaratotok, reszkessetek! Istennel ellenkezik. Porba borulok előtted legfőbb hatalom! és hálálom e' szent helyről neked, hogy népünket 's drága hazánkat a' felvilágosodás' kegyetlen ellenségeitől megőrizted, — tudományokat szerető és virágoztató Fejedelmeket és alattvalókat adtál eleitőlfogva e' Nemzetnek, ugy, hogy Salamon szavaiként *kiáltoz*

a' mi kapuink előtt a' bölcsesség, a' Városnak bemenetelein, és az Ajtóknak bemenetelein énekel, mondván: vegyétek az én tanításomat és nem a' pénzt, és a' tudományt inkább, mint a' választott aranyat; mert jobb a' bölcsesség a' drágakövecknél, és semmi gyönyörűségek ehcz egyenlők nem lehetnek Példa. 8: 10, 11. De ugyan kiis dughatnábe füleit a' bölcsesség' ezen érzékeny hivogatására? hiszen vedd-el az embertől a' dicsőséget, hogy ő tanulhat, tudhat, a' dolgok' természetére és törvényére figyelmezhet, innét következéseket huzhat, ítéleteit, gondolatait másokkal közölheti, a' másokét megértheti, magát, a' körülte sereglő teremtményeket és azt, — ki ezeketalkotá, megesmerheti; nem érdemes, hogy ez életben vesződjünk, 's testünk' rabjai legyünk. Ember! minek tartod te magad e' dicsőség nélkül? Nem egyéb vagy e' nélkül, mint a' többi állatokkal együtt bámulója a' természetnek, — számkivetettje a' létel' gyönyörüségeinek, — rabszolgája minden legkisebb kényszerítésnek, — nyomorult szegénye a' szükségnek. — Mert lássátokmeg bár K! a' mivelt elme könnyen segít a' szükségen, midőn az a' tanulatlant gyötrelmes terhekkel fárasztja, — szárnyakon röpül amaz oda, hová ez a' fáradság' kétes útain tévelyg, — győzedelmes az ott üres kézzel, hol ennek fegyveres ereje hódol, — amaz nyugvóhelyéhez kényszeríti a' szerencsét, mellyet ez izzasztó futásával benem érhet, — ezt félelmes reszketés szorongatja ott, hol amaz merészen gyönyörködik. Neked nincs semmi tudományod, — 's felejtve Idvezítőnk' szavát: „Legyetek okosok mint a' kígyók" minden életbölcsesség nélkül akarsz fellépni az élet' pályájára? szánlak szegény teremtmény tégedet, mert előre látom milly szűk korlátok közé lesznek itt örömeid szorítva. 's ezeknek csekélységükbe bukdosó miként halladszel majd gondatlanul az élet' nagysága és dicsősége mellett, mint gyáva gyermek, ki hasztalan nádján lovagolván, nem ügyel a' körülötte dörgő fényűzés' csillogó szekereire. Előrelátom, mint kerül elődbe kígyódzó útain az alakos álnokság, 's miként rabolki czukros szavain vak szerencséd' ajándékiból, — mint csókoltatja meg gyilkos kezét azért veled, — mint emel hahotát távolról, midőn te csalatkozott, veszteségedet panaszlod, 's könyezed. Előrelátom, mint fogsz te itt tévelyegni az or-

száguton, — reszketni az árnyékok előtt, — habozni és drágán venni tanácsot a' világos bizonyosságban. Előrelátom kietlen életed' végét is, melly mint egy állató saját setétségébe fog vigasztalások nélkül elenyészni, 's mint egy borult nap örök éjszakára dülni. Szánlak tégedet, mert Isten' szava: *elvész a' tudománynélkülvaló.*

§. 2. Ha *polgári* öszveköttetését veszszük fel az embernek: megmondhatatlanok a' tudományok' áldási, és jótéteményi. Hát mi hivta atyafiságos társaságba, polgári szövetkezésekbe, vad természeti állapotból az embereket, hanemha a' tudományok? Mi szabott bölcs törvényeket a' szilaj erkölcsöknek, és mi az a' mi ezen törvényeket siet naponként a' közhaszonhoz, 's boldogsághoz simítani, hanemha a' tudományos miveltség? Mi találát fel a' vad tápláltatás helyett kenyeret, — barlangok, sátorok, kóborló szekerek helyett gyönyörü épületeket, — figefa levelek 's idomtalan állatbőrök helyett divatos öltözeteket, a' testnek nem csak oltalmúl, hanem ékességűl is szolgálókat? Bizony a' felvilágosodás és miveltség. Képzeljenek bár költőink arany időket a' még elnem szaporodott emberiség' pásztori korában; édesen mulatok képzelődéseikkel: de most, mikor már elszaporodtunk, 's a' pásztorság szoros mező volna boldogságunknak; világosan kimondom, hogy inséget nem boldogságot képzelek én tudomány nélkül a' társaságban. Mert ott, hol a' felvilágosodás ellen be vágynak kerítve a' polgárok, csak egy rend élhet: az erősebb vagy ravaszabb, a' többi mind ennek nyemorékja. Nincsenek ott emberi jogok, — ott mindent erő osztogat és mérki. Jaj ott nektek szegény ügyefogyottak! dugult füleknek zokogjátok ott sérelmeteket, — az álnok igazság titeket ott szíves segedelmével nyom alá, — jó tanácslásaival igazgat tőrébe, — pártfogásaival törekszik ellenetek, — és mikor boldogulástok' reményét mutogatja, akkor veszile rólatok mezítelenségtek' utólsó rongyát. Jaj neked itt kereskedés a' föld soknemü áldásainak 's kincseinek jóltévő széthordozója! A' magános haszonlesés itt kútfőidet, és forrásidat bezárja, — folyamatidat elfogja, — útaidat keresztűlássa, — inaidat elvagdalja, — szárnyaidat kitépi, — és csatornákat ás mesterségesen, mellyeken minden nyereségek, és hasznok mindenfelől az ő feneketlen ládájába folyjanak.

bé. Jaj neked itt szép mesterség, hiv követője a' gyönyörü természetnek! a' tereh alá szokott vállak hálátlanak itt, ha te rajtok könnyítesz, mert nem veszik eszükbe, hogy velek jóltettél, — találmányaid', felfedezéseid', újságaid' hasznuk kelletlen a' haszontalanság' régiségéért. Kígyók sziszegnek itt ellened, ha a' régi gyepűket igazgatod, és fejed felé inogva dőledez, hogy megöljön az odvas tövű szobor, kinek helyébe jótékony kezekkel újat 's jobbat tenni szándékozol. Az elesett koronák, öszvetört királyi pálczák, fölforgatott országló székek, meggyilkolt királyok, rokon vérbe úszó fegyverek és a' hazai épületekben pusztító és dühösködő tüzlángok, mellyek látszanak a' paraszt hadakban, és pór zendülések' zivataraiban, azt mutatják szomoruan, a' mit Isten nevében Ho seás mond, hogy *elvész a' tudománynélkülvaló nép.*

§. 3 De ha elvész tudománynélkül a' föld' népe: sokkal inkább elvész a' nélkül az Istené, a' minthogy panaszkodik is Ho'seás által saját népe felől a' Szent Leczkében, hogy az tudatlanság miatt veszendő. Az Isten hittel, szent erkölcsökkel, és külső áhitatoskodásokkal tiszteltetik; a' Jésus' választottinak, igaz hitben megegyezőknek, és jó cselekedetekre igyekezóknek kell lenniek: és igy az az Isten' népe, mellyen fénylik az értelem' bölcsessége, mert maga szól, hogy ő a' *bolondokban nem gyönyörködik,* — az az Isten' népe, mellyen szembetünő az akarat' szentsége; mert maga mondja, hogy *az ő szemei gonoszságra nem nézhetnek,* — az áz Isten' népe, melly őt lélekben és igazságban imádja; mert a' Jésus tanítja, hogy a' kik őt imádják, — *szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.* De mit mondjak nektek K! a' tudatlan népek hittudományáról? hidjétek el nekem, hogy azok csak mesécskék, furcsa költemények emberekről, aszszonyokról, állatokról, palántákról, — úgy, hogy azokban szent embereket, szent aszszonyokat, csuda állatokat, regés berkeket, szent kutakat, nem Istent imád a' tudatlan. Volt olly id mellyben a' legjobb Vallás is, — a' Jésusé, fulladozott a' tudatlanságban, 's az emberi balgatagság miatt igen meg volt aláztatva. Most pedig áldassék érte az Ég, elragadtatik a' Lélek tisztelettől és vallási szent érzelmektől olvasván és hallván a' mai kegyes tudósok' derék irásaikat, és tanitásaikat, mellyekben mintegy közelebb vitetnek Istenhez a' halandók, — a' fő Lény' va-

losága, dicsősége mintegy ujjal mutattatik meg, — és a' vallási titkok' szent kárpitja a' tanulni akarók előtt csaknem egészen feltakartatik — Ellenben elkeseredik a' szív a' szomoru látásra és tapasztalásra, miképen hogy a' tudatlanság letöröl minden erkölcsi szemérmet az orczáról, — miként tölti meg az erdőket fejszés haramiákkal, — az útakat rablókkal, — a' mezőket, sivatag pusztákat zsiványokkal, kik ragadoznak a' nap' szeme' láttára, és emberi vért ontnak a' hold' szép világánál. Elkeseredik a' szív, hogy a' bárdolatlan 's tudatlan népek' házukban a' gyermek még minekelőtte Istent tudott volna kimondani, szitkot dadog; — a' leány rebegő nyelvét káromláson gyakorolja, — a' vad tejet szopott nevendék pedig gyalázatos és fertelmes cselekedeteket mível a' goromba szülék éktelen példáira. Nem különben a' külső Vallás, az áhitatoskodások, innepélyes szertartások a' tudománynélkül való embereknél nem egyebek a' bölcsesség' szemében, mint nevetségek, hasztalan testgyakorlások, bálványozások, Istencsufolások, és gyakran világos vétkezések, 's méltó az Isten' panasza, hogy a' Vallásra nézve, hitre, erkölcsre, áhitatoskodásra nézve elvész a' tudománynélkül való nép.

Ne keressük mi azért a' setétséget önként; hanem igyekezzünk azon, hogy mi is idővel mind inkább nemesíttessünk elménkre és szívünkre nézve. Valánk régenten setétség, most világosság az Urban: öltözzük fel azért a' világosság cselekedeteit. Barátkozzunk a' mostani felvilágosodott idő' józan irásaival, vizsgáljuk azokat, mert élet van azokban. Ne legyünk idegenek a' század' szövétnek embereitől, tudósaitól, közhasznu jó czéljaikat a' menyire telhetik tőlünk segitsük elő, meggondolván, hogy akkor az emberi dicsőséget, és boldogságot eszközöljük. — A' Tanuló Intézetek, Iskolák légyenek szentek előttünk mint a' jóltévő tudományok' Templomaik, és a' mit elszakaszthatunk a' mindennapi élelem' árából, óh ne sajnáljuk ezeknek virágoztatásaért. — Szülék adjatok szent örökséget a' gyermeknek szorgalmatos taníttatás által.

Ti is pedig Tudósok, Világ' világossági! mivel a' fényt lelketekbe közhaszonra vettétek, közhaszonra szenteljétek. Sajnáljátok meg a' népet, melly elvész tudomány nélkül, és ha sajnáljátok: a' tudományt tőle ne sajnáljátok. Ne huzzátok el tőle mindenét egy kis könyvecskéért, —

ért, — ne csaljátok meg őtet czifra szavakkal, kifejezések szövevényével, — Rendszeretek' különösségével, irásaitok' setétségével, hanem adjatok a' népnek valódi tudományt, igaz bölcsességet, — adjátok ezt ueki az ő szívébe, és szájába, — adjátok ezt neki az ő nyelvén, és az ő felfoghatásához képest. Azon legyetek, hogy általatok föld' savai által bölcsé tétessék az ember, a' bölcs ember által virágozzék a' ház, — a' virágzó háznépek által boldogitassék az Ország, boldog országokkal tellyesedjék bé a' föld, és a' földnek tellyesége dicsőítse az Istent! Amen.

XVI.

MILY GONDOLATOK KÖZT ARAT A' KEGYES KERESZTYÉN.

Jel: 14: 15. Indítsad sarlódat és arass — mert eljött a' te órád, hogy arass — mert a' földnek aratásra való gabonája megszáradott.

A' Sz. Apostol János, kinek különbféle képekben 's látásokban mutatta meg a' Mennyei Jelenés, mint fognak megbukni a' Keresztyén Vallás' ellenségi, 's miként fog azok' dühösködései közül az Anyaszentegyház fölemelkedni, 's diadalmaskodni valahára, — Szent Leczkénkben úgy látja az Isten' boszúállásának Angyalát, mint valamelly aratót, kihez igy szóll Jésus égi dicsőségéből: *indítsad sarlódat és arass 'sat.* Mintha ugyan ezt hallotta volna mondatni az Angyalnak: „Megérett az engemet kergető „'s üldöző Pogányok' büne a' büntetésre, eljött megbosz„szultatások' ideje, menj ki és szorgalmas aratóként pusz„títsad Híveim' ellenségeiket, arasd le mind azokat, kik „a' földön ellenem törekednek, hadd emelje föl az Anya„szentegyház győzedelmes fejét gyilkos üldözői' lábaik „alól.“ —

Legyen dicsőség Istennek mind örökké! a' Sz. Apostol' látása betellyesedett. Megszáradtak, és nagyobb részént learattattak a' Keresztyén Vallás' ellenségei, — az Anyaszentegyház győzedelmeskedve kiszélesítette határait e' földön, — az égi tudomány lelkünk' idvezítésére mai napiglan virágzik, — és békeség' szelíd Angyala lakozik Templomainkban. Boldog napjai a' Keresztyénségnek! mellyekben most a' Világ' szeme-láttára több mint két száz milliom lelkek borulnak e' földön Jésusunk tiszteletére lélekisméretek' szabadságának sérelme nélkül — boldog napjai a' Keresztyénségnek! mi dicsekedésünk! melly

igen különböztök ti az üldöztetések' ama véres századitól, mellyekben az igazságot csak illy képekben 's ábrázolátokban, nem pedig nyilván lehetett ki mondani. — Most a' helyett, hogy büntetés' 's boszszuállás' angyalát küldené közinkbe, éles sarlóval Istenünk; jósága' 's szeretete' bizonyságait láttatja a' tápláltatás' arany kalászival sárgálló határokon. Láttatja gondviselése' jóltévő kezét, melly csendesíti hoszszas várokozásában a' Földmivelőt, és az éhezőt szelíden inti ki az aratásra, mondván: *indítsad sarlódat és arass 'sat.* Ugy vagyon, Édes Atyánk! sok szűkölködők ébredeznek most kétségbeesésökből jóvoltod' ezen édesded szavaidra! Ah légy áldott, hogy nem csak lelkünkről gondoskodtál; hanem testünket is kegyelmesen táplálod, — nem csak a' Keresztyén Vallás' ellenségeit arattad le; hanem az aratás által, mellyet megengedtél érnünk, testünk' ellenségétől is, az éhségtől és szorongató szükségtől népedet órized és oltalmazod!

Jertek K! midőn e'képen megbizonyította Isten, hogy mind testünk', mind lelkünk' Istene és Attya: mutassuk meg mi is most az ohajtott aratás' kezdetében, hogy nem csupa testek, nem földiekhez ragadott állati teremtések vagyunk, és elvonván néhány pillantásig magunkat a' földi dolgoktól elmélkedjünk egy kevéssé arról, *hogy micsoda kegyes gondolatok között arat a' Keresztyen, minémü szent érzések között vágja bé kiköszörült sarlóját a' Föld' megérett gabonájába?* Isten! áldja meg lelked szent foglalatosságunkat, hogy midőn testünket táplálod — lelkünk is tápláltassék az örök életre.

Most tehát, midőn indítja az arató sarlóját az aratásra, kérdeni akarjuk magunktól, hogy a' hiv Keresztyén minő kegyes érzések közt fog hozzá az aratáshoz?

Nem vágja — 's nem vágatja addig a' jó Keresztyén, sarlóját gabonájába, mig hálàdatos érzésekkel eltelve nem magasztalja az Istent, ki a' jó igyekezetet megáldja.

Ha elég volna az aratásra szántani, vetni, 's a' bőtermés csupán a' szorgalmatos munkátol függene: talán nem kárhoztathatnám annyira a' magába bizakodót, ki Istenről felejtkezve, csak magának örül, csak magának hizelkedik aratáskor; noha még ekkor is kérdhetném, hogy

ki tette őt alkalmatossá a' munkára, ki adott neki helyet, időt a' munkára, — 's kiéből munkálkodik? de midőn bizonyos, hogy hijjába fáradunk, hijjába plántálünk, hijjába öntözünk, hijjába vigyázunk, ha Isten foglalatosságunkat meg nem áldja: csudálom, ha valakit szent háládatosság nem tölt be az érett gabonák' látására. — Hiszen ha kérdi kié a' Föld, mellyet mívelt? az az Istené, — kié a' mag mellyet elvetett? az az Istené, — kié a' nap, az essö, a' harmat, melly a' magot éltette és nevelte? az — mind az Istené. Hát ha kérdi, hogy az ártalom' táborait ki tiltotta el a' határokról, — ki tartóztatta a' veszedelmes záporokat, — nem bocsátotta a' dúló szélveszeket, — zabolázta a' gyümölesözés' ellen törekedő hidegeket, jegeket, — és az éhség' borzasztó követeit: az emésztő férgeket ki verte viszsza? nem kell e' elismernie, hogy mind ezeket nem halandó ember; hanem egyedül a' mindeneken uralkodó Isten cselekedte? nem parancsolhat ember az időnek; és mikor ez a' maga rendén elhozta az aratást: nem mondjuk e' mindnyájan a' mi vagyon. *Jerem.* 5: 24. *Féljük immár, az az tiszteljük a' mi Urunkat Istenünket, ki ad idején és késön való essőt az ő idejében és az aratás' törvényének heteit megőrzi minekünk.* Óh ha az aratás' törvényének heteit meg nem őrizte volna minekünk az Isten, 's a' Természet' azon rendjét megháborította volna, mellyet mindjárt az özönviz után ennek eleibe szabott, — hova lennének most a' Föld' lakói? Ha megszüntette volna földünkben a' termő erőt, ha napja éltető erejét elvette volna, — 's a' levegői táplálékokat megtagadta volna: mit tehetne az emberi ész, szorgalom, és munkásság a' mi tápláltatásunkra? Te gazdag! az Istenhez mennél e' pénzen kenyeret venni, a' ki nem szükölködik pénzed nélkül? Tolvaj! tudnál e' akkor lopni az Isten' bézárt kincstárából? Te kevély! tán a' Mindenhatónak parancsolnál, hogy adjon mennyei kenyeret neked? Ekkor — oh ekkor látnánk azt mit most nem akarunk látni! melly gyarló — és csupa semmi az ember Isten nélkül! — Esmerjük meg K! ezt az igazságot, midőn látjuk határainkon jóvoltát, hatalmát, és bölcsességét az Istennek, és ezen esméret indítson fel arra az aratás kezdetében, hogy Istent imádva járuljunk a' Természet' asztalához, melly eledelünkkel meg van rakva, — csókoljuk azt a' mennyei kezet, melly minden-

napi kenyerünket nyujtja, és annak az Isteni szeretetnek melly testünket táplálja — lelkünket éltető parancsolatit tartsuk meg mind magunk, mind Felebarátink iránt. Igy kezdünk Keresztyénhez illendően az aratáshoz.

De ezen kivül méltatlansága' 's érdemtelensége' érzése is egészen elfoglalja aratás' kezdetében a' jó lelkü Keresztyén embert. Mert ha bővség koszoruzza földedet, és kéveidet vigan hordhatod öszve Keresztyén ember! mond nekem, mivel érdemletted e' kegyelmet Istentől? Lebegjenek csak előtted számtalan gyarlóságid — az Isten' tiszteletében hányszor szunnyadoztál — szent nevével, igéjével mennyiszer nem gondoltál, gondviselésében mennyiszer bizodalmatlankodtál, — mennyiszer irígykedtél, rágalmaztál, igazságtalankodtál, szeretetlenkedtél, — mennyiszer dobzódtál, mértékletlenkedtél, gondatlankodtál, hűségtelenkedtél? Kérdezd csak lelkedtől, hogy millyen tisztelője voltál az Istennek — millyen attyafia Felebarátidnak — millyen Ura és boldogítója magadnak? Majd ön magad panaszolkodni fogsz magad ellen — majd ön magad nem leszel magaddal megelégedve. Óh melly méltó, melly illendő, hogy felkiálts azért az Istenhez: Uram! kisebb vagyok minden irgalmasságidnál — micsoda vagyok én, hogy engem kegyelmesen meglátogattál. Mélyen érzem méltatlanságomat — de igyekezem ezután jótéteményidhez illő szent életet élni. — Azonban, ha szomoru aratása van is a' Keresztyén embernek, ha földei tövíst, bogácskórót termettek is — és mit sirva vetett sirva aratja is: nem kell e' szíve szerint e'képen szólnia: én nem perlek, mert nem merlek igaz biró vádolni, ha elkezded itéleted én rajtam gyakorolni. Hiszen mutassátok ki — mutassátok ki Hivek! azt az embert, ha kimutathatjátok, kit ártatlanul és igazságtalanul látogatna meg az Isten terméketlenséggel. Ha nézzük magunk között a' gyermekeket — szívekben az engedetlenség, — ha nézzük a' szülékėt: nálok a' roszsz példaadás, — ha nezzük a' háznépeket, köztök az egyenetlenség, — nézzük a' nagyobbakat: bennek a' kevélység, — nézzük a' szegényeket; szemekben az irígység, kajánkodás, — mindnyájan méltók vagyunk az Isten ostorozására. — Esmerjük meg hát mindnyájan Isten előtt méltatlanságunkat, érde-

metlenségünket, fogadjuk fel Szent Felségének, hogy ezután szent kívánsága szerint fogjuk rendelni életünket — így kezdjük el Keresztyénhez illendően aratásunkat.

Végezetre K! mulandosága' érzése is megfordul szívében aratáskor a' Keresztyén embernek. Mert ott, hol a' szántóföldek' dísze lemetszetik, — a' konkoly és gabona egyaránt sarló alá kerül: a' halál' képe legeleyenebb ábrázatban jelenik meg a' figyelmes vi'sgáló előtt, — és ki tudja K! hogy épen most az aratás' idején nem adatott e' felőlünk parancsolat ama nagy aratónak, a' halálnak: *indítsad sarlódat és arass.* — És ha közülünk valaki levágattatik: vallyon úgy takaríttathatik e' be a' csűrbe, mint az Isten megérett gabonája. — A' mi rendeltetésünk ez, hogy e' földön, a' mint csak tőlünk telhetik, szerezzünk magunknak helyes esmereteket és tudományt az Istenröl és annak munkáiról, — továbbá ez, hogy szerezzünk magunknak, a' mint csak tőlünk telhetik, ártatlan és tiszta útakon módokon boldogságot, és magunk magunkat itt nyomoruságba ne keverjük, — végre mig itt vagyunk, a' mint csak ki telik tőlünk, embertársainknak is használjunk; nem, hogy azok' boszszontásukra és keserítésökre éljünk. Immár K! míg ezen Isten — magunk, 's embertársaink iránt való kötelességünkben hátra vagyunk, — mig magunk' gyarlósága, vagy roszszasága miatt csak sinlődünk az életben, — mig az embereknek ránk, mint hűségtelen attyokfiaira, panaszuk van: — mind addig nem vagyunk érett gabonái Istennek, bár mennyire terjedjen is esztendeink' száma. — Az Isten pedig nem várokozik mi reánk; ha nem érünk is meg az aratásra; — ő learattatt minket a' kiszabott órán. — Ne késedelmezzünk azért életünk' czéljára is munkálkodni. A' kegyesség' munkája, melly a' mi életünk' czélja, nem valami különböző munka a' mi mindennapi foglalatosságinktól, — és mikor a' Jésus azt kívánja: *munkálkodjatok mig nappal vagyon, mert eljő az éjszaka, mellyen senki nem munkálkodik;* csak azt kívánja, hogy a' mi szokott munkáinkat tegyük az Isten' dicsőségére, magunk' és embertársaink' tiszta hasznára, — Igy vegyük hát munkába az élet czélja' eléresét mulandóságunk' érzésére igy lesz Keresztyénhez illendő aratásunk. —

És már menjetek el Keresztyén Hívek! ezekkel a' gondolatokkal — 's majdan indítsátok meg sarlóitokat, és arassatok — mert eljött a' ti órátok, hogy arassatok. De ne felejtkezzetek el hálákat adni az Istennek — ne felejtsétek el, hogy méltatlanok, bűnösök vagytok, — ne felejtsétek el, — hogy mulandók, és az Isten aratására érendők vagytok. —

Az a' kegyelemmel gazdag Isten, ki eddig táplált, és tartott minket — adjon nektek erőt — egészséget, és kivánatos időket, hogy munkáitokat hasznosan elkezdhessétek, kár nélkül folytathassátok — örömmel elvégezhessétek. Amen

XVII.

MIKÉNT ÁLDJA MEG ISTEN A' SZORGALMAT.

'*Solt.* 67 : 7, 8. *A' Föld megadta gyümölcsét; megáld minket az Isten, a' mi Istenünk, — megáld minket az Isten, és félik ötet a' Földnek határi.*

Hogy jó Istenünk ártatlan szorgalmunkat megáldja, — verejtékeinket, mellyeket gondfőzte homlokunkról csurgatunk, fáradozásinkat, mellyeket sorsunk' munkái alatt szenvedünk megjutalmazza, világos onnan, hogy most is megadta nékünk a' Föld gyümölcsét. — Itt áll zöld drágaságaiból, 's virág kellemeiből kivetkezve a' kaszált rét. — *Amott* énekes aratókkal zsibongottak 's most kévékkel egyberakott *keresztekkel gazdagok a' határok, és a' sarlót váró környék lágy szellőkben arany habokkal hullámzik. — Onnét föltornyozott szekerekben vonattatik hallal a' nehéz bőség. Itt szérük, — amott csűrök töltöznek!* Emlékezem K! esztendő elfolyta alatt mi féltés döbögtette keblünket Földeink' gyümölcseiért! emlékezem, hogy essö, hó, szárazság, köd, fagy, hideg, meleg egyaránt mi szörnyü ijedelmek voltak előttünk! emlékezem, mint borult bé kedvünk az Ég' legkisebb borulására, — 's mint reszketett reményünk legkisebb dördülésre! és most, midőn e'korig ártalom nélkül mentek el fölöttünk az átkokat hordó fellegek, 's a' zivatarok szelíden vitték el mellettünk veszedelmeiket: szorongásiból kitágúlt szívünk vidáman ömledezhet a' 'Soltárban: *a' Föld megadta gyümölcsét — megáld minket az Isten, a' mi Istenünk, — megáld minket az Isten, és félik ötet a' Földnek határi.* Távol legyen hát, hogy mi magunknak tulajdonítsuk azt, a' mit Isten cselekedett velünk, hogy a' Föld' gyümölcsét munkáink' következésének, — Isten' áldását saját iparkodásunk' dijjának nézzük. Esmerjük meg inkább háládatosan a' 'Soltár-íróval, hogy minket az Isten áld meg Földe' gyümölcsével. — 'S hogy erről jobban meggyőzettessünk, — Istenünk eránt háládatosságra buzduljunk: — érte-

kezünk e' szent alkalmatossággal arról, — hogy *mivel áldja meg embereit az Isten szorgalmokban, 's fáradságos munkáikban?* Mert megáld minket a' mi Istenünk és félik őtet a' Földnek határi. — Ha mi szorgalmasok vagyunk, sorsunk' 's helyheztetésünk' kötelességeit idejében megteszszük; megáld K.! akkor minket az Isten *előmenetellel, — egészséggel, — ártatlansággal, — gyönyörüségérzéssel, — csendes halállal*, és hogy ezek ránk nézve tagadhatatlanul isteni áldomások röviden megfogom bizonyítni.

Midőn pedig állitom, hogy szorgalmunkban megáld minket az Isten: nem értem a' szorgalmat melly csak kénye 's kedve' szerint foglalatoskodik, űzi a' mihez kedve van, míg kedve tartja, 's mihelyt kedve nincs; oldalog a' munkától. Nem értem a' szorgalmat, melly darab ideig tart, 's azután elhanyatlik. De értem a' szorgalmat, melly a' test kényén diadalmaskodva okos czélja után gyorsan, serénykedik, minden pillantást kincsnek tartva, még pihenését is dolgai' sorába számlálja, — melly szép kezdeteit szép végzetekkel koronázza, — melly mikor egyik tisztét végzi, a' másikat el nem mulatja; melly friss, de nem szeles, — fontolkodó, de nem alamuszi, — állandó, de nem magát eröltető, — pihenő, de nem henyélő, 's munkái' lánczáról szabadult gonosztévő. —

Immár az illy szorgalomban mindenekfelett *előmenetellel* szokott jó Istenünk minket megáldani. Előmenetellel az tisméretekben, — előmenetellel az Erkölcsőkben, — előmenetellel a' becsületben, — előmenetellel a' gazdagságban. Ki kételkedhetik ugyanis arról, hogy ha értelmünket fölvilágositni szivesen törekszünk, — 's e' végre száguldjuk az Ó és Uj Irásokat, — halgatjuk a' bölcs oktatásokat, — tudakozzuk a' nálunknál tapasztaltabbakat, — elmélkedünk, okoskodunk: észrevehetőleg oszlik elménk' homálya, — észrevehetőleg kevesednek előttünk a' titkok, — fogynak a' csudák; szaporodnak ellenben esmereteink, — öregbűl tudományunk, — érik bölcsességünk? — Ki kételkedhetik arról, hogy ha fásult erkölcseinket egész erővel zabolázzuk, — ajakinkat megszávározzuk, — kivánságinkat korlátoljuk, — gerjedelmeinket leszoritjuk, magunkat megfeszitjük: alásimulhatunk a' vas Törvénynek

nem külömben mint szilaj lovakat kantárok' ereje lassanként megszelidíti? Ki kételkedhetik arról, hogy ki tisztességet, becsületet, tekintetet akar magának mások előt szerzeni, és ezért a' szükséges áldozatokat nem sajnálja, szivét jótétekben, — elméjét fényében közhaszonra szenteli, — nemes érzelmeivel 's tetteivel a' porból magát kiemeli: elébb utóbb belép a' Dicsőség' Templomába, 's ott az ártatlan Tisztelet — oltárt föltalálja? Ki kételkedhetik arról, hogy ki tiszta igazságból szaporitni óhajtja vagyonát, 's ugyan azért a' jövedelem' szép forrásit fölkeresi, keresetét keresztyén takarékossággal megkiméli, annak ad az Isten sorsához illő gazdagságot? Hiszen halad az a' ki megy, — talál az a' ki keres, — megnyittatik annak a' ki zörget. Lám virág porszemecskékből temérdek édességet gyüjt a' méhek' szorgalma. Lám a' hangya' erőködése nem csak kimozditja helyéből sziklának tetsző morzsalékját; de lassanként fészkébe is elhengergeti. Hát az emberi szorgalom csak eddig is mi csuda előlépéseket tett a' Világon, 's mit nem lehet még várni ezutánra? Városok, — földi Mennyek épültek a' vadonok sivatag rengetegek' helyére, — a' járhatatlan tengereken országutak készültek, — szemünkbe fénylő titkaiból meglehetősen kifejlett az Ég, — és a' Föld a' mit gyomra' üregeiben, — bérczei' odúibain rejtegetett kénytelen vala előadni az emberi munkás iparnak. Ne féljetek hát emberek! ne féljetek a' munkától — bizonyos előmenetelre mint szántóvető az aratásra tarthattok számot munkátok után. *Kicsoda plántál szőlőt, hogy ne innék annak borából?* 1. *Kor:* 9: 7. azt kérdi Sz. Pál. A' 'Soltár-író pedig így szóll: *Megáld minket az Isten a' mi Istenünk.* — Meg kell ugyan vallani, hogy sokszor váratlan szerencsétlenségek érik munkánkat, 's hogy néha saját gondatlanságunk, néha Isten' bölcs rendelése miatt küszködve sem haladhatunk, — hogy sokszor eljőnek ellenségeink mikor aluszunk, és konkolyt hintnek földünkbe: de az illy kedvetlen esetekben is nem áld e' meg minket az Isten —

Egészséggel? A' munka és szorgalom föltartója lelkünk' és testünk' egészségének, elevenségének. — Tudjátok e' H! micsodás a' dologtalan, munkátlan ember' teste? Elpuhult, mellyet lengedező szél ágyba ejt, lomha

melegben, hidegben didergő, érzékeny minden sérelemre, legyekkel, szunyogokkal vesződő, — a' heverő gyomor kényes, finnyás, eledelben, italban válogató, — a' vér-csatornák mint álló tavak büszhödtek, sárosak; 's ugyan azért az egész test tisztátalan, ronda, nehéz, — hűvösnek, puha helyeknek, székeknek, ágyaknak örvendő, és lehet e' gondolni, hogy az illy rohadt testet egésséges lélek lakná? — Ingyen sem. Még sokkal nagyobb és fájdalmasabb a' lélek' betegsége ha dologtalan 's munkátlan. Tudatlanság, butaság emlékezete a' haszon nélkül elfolyt arany időnek, — hitetlenség, Vallástalanság, kivánságok, esenkedések, bünös aggódások az iránt, hogy a' jövedelmetlen korhelységből miként lehessen elélni — és még több elölszámlálhatatlan pokolbeli érzelmek, 's gondolatok nyughatatlankodtatják a' Lelket mikor hever. Nem illy a' munkás embernek sem teste, — sem lelke. Mikor a' hajnal őt fölkölti, friss elevenség folyja által minden testét, örömmel veti kezeit új munkákra, — nem félti magát hidegtől, melegtől, — fűszerezi ételét, italát a' fáradság, ugyanez pihenését megédesitti. Csendés a' lelke tisztjei' végeztével, — Istent hisz, mikor áldásit munkájin tapasztalja, — bizik abba minthogy kegyelmeit naponként kóstolgatja, 's szíve' békeségét derült ábrázatján mindenkivel megláttatja. Mikor hát a' jó Keresztyén szorgalmatoskodik, és szorgalmában teste eleven, — lelke vidám; ismerje meg, hogy meg van ő áldva Istentől, és énekelje a' Soltárból: *Megáld minket az Isten, a' mi Istenünk, — megáld minket az Isten, és félik őtet a' Földnek határi.*

Épen igy áldja meg pedig K! Isten az embert szorgalmában *Ártatlansággal* is. Mert mig az ember hasznosan el van foglalva a' munkátol, 's mind gondolati', mind szíve' érzelmei sorsa' dolgain és kötelességein függnek: nem ér arra, hogy a' vétket vagy kigondolja, vagy végrehajtsa. Ki szívesen fut pályáján mellyre állíttatott, gyorsan halad el a' vétek mellett, 's minekelőtte annak csalárd hitegetéseit hallotta, — álnok szépségeit belátta volna, már távol van attól: Kit kötelességei tartóztatnak, tisztei lekapcsolnak, dolgai nem bocsátnak — nem mehet a' gonoszság' hizelkedő hivogatására; valamint kit foglalatossági hivnak, föltételei sürgetnek,

törvényei siettetnek, saját rendszabásai küldenek, a' bün' édesded marasztalására nem csak nem mulathat, de nem is maradhat, nem csak nem maradhat de nem is késhet. — Ki elosztott óráit komolyan használja, 's illő valódisággal lát dolgához, gondatlanul járdall a' veszedelmes virágok között, mellyek a' pokol' szörnyü száját nőtték bé, — 's azok közül átkozott szemeivel hijába mosolyg az Ördög annak szemébe. Ellenben ha nincs dolog, nincs kötelesség, nincs munka: előáll a' Sátán, 's ad ő dolgot a' munkára teremtetett embernek. A' kerhely párnákon szendergőben fölkölti az alvó fenevadakat, az indulatokat, kivánságokat, gerjedelmeket. Az árnyékon hüsselőket kiinti, hogy tartsák helyette gonosz hálóját, mellyet megvetett az ártatlanoknak, őrizzék tőreit, mellyeket kiterített az Igazaknak. Itt a' pokolbeli fajzat ajtókat nyit meg a' dologtalannak, hogy pénzét kölcse el, — tánczoljon becsületén, 's emberségével egészségét is dobzódja el. Amott a' heverő társaságokban csekélységeken pört indít, és a' hivalkodókat haszontalanságért egymásra támasztja, hogy ha dolgozni nem tudnak, veszódjenek egymással. Van olly kerhely is, kit lopni és gyilkolni küld, az ördög, hogy ha a' tiszteséges életet nem szerette; gyalázatosan éljen 's haljon. Óh áldott Fáradság, Munka, Törekedés! sanyargassad hát bátor a' halandó' gyenge testét, aszald ki ereit, 's görbeszszed búsan a' sír felé; ne teremj bátor semmi gyümölcsöket verejtékeink után, — midőn elvonsz a' vétektől, kiragadsz a' Sátán' karjai közül: — Isteni áldásnak tartlak rajtunk, — és ha munkánk után lelkünk tiszta, — szívünk ártatlan: örömmel éneklem a' 'Soltárból: *Megáld minket az Isten, a' mi Istenünk; — megáld minket az Isten, és félik őtet a' Föld' határi.*

De nem csak előmenetellel, — egészséggel, — 's ártatlansággal; hanem gyönyörüség-érzéssel is megáldja jó Istenünk azokat, kik naponként hasznos és ártatlan foglalatosságokban szorgalmatoskodnak. Elvégezni napónként kötelességeinket, — lefizetni tartozásunkat, — bételljesíteni tiszteinket — van e' H! ennél szebb és tisztább öröme 's gyönyörüsége a' szívnek? Tedd az embert ezen öröm-érzés nélkül a' legbájosabb zengzetek' helyére, hol a' szemnek — ingerkedő látványságok

— a' szájnak hizelkedő táplálékok, — a' szívnek elragadó tárgyak kedveskedjenek: örömtelen lesz ott a' lélek, 's mint adós tartozásai' képzetére, mikor navet is, titkon búsong. Tedd az embert öröm-érzéssel, hogy tartozásait megtette tömlöczök' súgártalanságába: énekel Pállal és Silással; — éneket a' Soltárból: *Megáld minket az Isten, a' mi Istenünk, — megáld minket az Isten.* — A' szorgalom ugyan-is minden estve Nyugtató-levelet ad a' szívnek. — A' szorgalom valami különös édességet önt a' kenyérbe és pohárba, mellyet megszolgáltunk, — a' gyümölcsökbe, mellyeket magunk neveltünk; — a' jutalmakba, mellyeket megérdemeltünk; édességeket önt ezekbe, millyek nincsenek más kenyerekben, más poharakban, gyümölcsökben 's jutalmakban. — A' szorgalom földünkön túl emelő szépséggel himzi föl a' gondolatokat, mellyeket körömrágva teremtettünk, — a' mestermiveket, mellyeket fontolkodva alkottunk, — a' szerencsés terveket, mellyeket fejünk' verejtékeiben főztünk, — szépséggel himzi föl ezeket, millyen az idegenekről, bár ha virágosabbak is, bár ha remekebbek is, bár ha szerencsésebbek is, minket nem ingerel. — A' szorgalom valami mennyei fényt tündököltet azon a' pénzen, melly igaz munkánk' bére, millyen egyébb pénzeken nem csillog, 's millyen helyett félelem borong az özvegy és árva átkozta aranyokon. A' szorgalom valami bájoló vonzódást lehell azon házban, mellyet tiszta jövedelemből magunk építettünk, — bájoló vonzódást, millyen helyett kövek' kiáltása iszonyítja a' gonoszságból, 's hamisan elfogott bérből készülttekét. — A' szorgalom csuda kellemekkel rakja meg az egész kis birtokot, mellyet igazságosan magunk szerzettünk. Hivjad az' illy birtokból Királyi vagy Fővezéri sorsra a' Sunemi Asszszonyt, felelni fogja: *az én nemzetségem közt békeségben lakom* 2. *Kir:* 4: 13. — Kináljad Királyi szőlővel, királyi kincsekkel az illy szőlőért Nábótot, mondani fogja: *az Úr oltalmazzon meg engem attól, hogy neked adjam az Atyámról maradott örökséget* 1. *Kir.* 21: 3. — Talán K! még a' halál is édesebb a' tiszta szorgalom által szerzett örökségben, és ez az oka, miért hogy Jákób végső haldoklásában az Egyiptomi királyi palotából is viszszasírt örökségébe, mellyet Chet' fijaitól vett 1. Mos: 49: 32. Nincs külön-

ben K.! Mert jó Istenünk szorgalmunkért áldásait kiterjeszti ránk még a' halálban is, és megáld minket ha életünkben munkások valtunk.

Csendes halállal. Ugyanis csak az fuyhatja ki lelkét csendesen halálos ágyában, ki mindenik nap' terhét elviselvén, — minden helyheztetése' munkáit bévégezvén Idvezítőnkkel igazán elmondhatja; *elvégeztetett.* De gondoljátok e', hogy csendesen mulhatna ki e' világból; ki mikor gyermek volt, — gyenge kora' leczkéit elhanyélte; — mikor ifju volt, szép ideje' virágit dologtalanságában kelletkorán letépte; — mikor meglett idejü volt, játékkal, álommal, dobzódással életét megvénítette, — vénségét régi munkátlanságával unalommá 's nyomorúsággá tette. A' vagy inkább nem ez e' a' természet' rendes utja, — hogy halálos ágyában a' gyermeket szülei', 's nevelői fölsem vett oktatásai megtámadják, — az ifjut eltékozlott órái, — elhanyált alkalmatossági megháborítsák, — a' közép idejüt elmulasztott számos tisztei keserítsék, — az öreget erényektől üres esztendei koporsójába kétségbeeséssel taszítsák? Az élet K! munka és fáradság: de lehetne e' ezt csendesen végezni annak, ki még fáradni 's munkálkodni el sem kezdett? Ollyak a' mi napjaink, mint a' béres' napjai: 's elenyészhetnek e' ezek csendesen tőlünk, mikor még semmi szolgálatba sem álltunk? Vándoroknak, Szarándokoknak tart minket az Irás: 's megszünhetünk e' nyugalmasan illyek lenni, hu még vándorbotunkat kezünkbe sem vettük? Utazás, — pályafutás, harczolás Isten' igéje szerint az emberi élet: 's elvégeztethetik e' ez nemesen úgy, hogy még útba sem indultunk, — még futásunknak neki sem készültünk, — 's a' tusakodásra még csak kezeinket sem türtük fel? Óh bizonyára csak szent munkáját elvégzett Idvezítőnk mondhatta ezt: Atyám! kezedbe ajánlom lelkemet, — csak az Idvezítőt keresett és megtalált Simeon szólhatott így: Mostan bocsátod el Uram szolgádat békeséggel, mert látták szemeim idvezítésedet.

Ne gondoljátok azért K! hogy hijábavaló szorgalmatosságtok e' világon. Haszonnal, egészséggel, ártatlansággal, gyönyörüség-érzéssel, 's csendes halállal áldja meg Isten azokat. — Ha szembetűnő haszna nincs is szorgalmatoknak: meglehet, hogy az egészségét —

bizonyosan pedig az ártatlanságot, gyönyörűség-érzést, 's csendes halált ennek köszönhetitek. *Mert megáld minket az Isten, a' mi Istenünk, — megáld minket az Isten és félik őtet a' Földnek határi.* — Meg ne restüljetek azért a' szorgalomban, — fussatok Sz. Pállal mint nem bizonytalanra, — harczoljatok mint nem hijában vágván a' levegőt.

Mivel pedig a' 'Soltár-író így énekel: Megáld minket az Isten, és a' Föld' határi félik őtet: Isteni félelmünk' kinyilatkoztatása végett járuljunk a' Szent asztalhoz, és a' minket megáldó Istennek fogadjunk itten engedelmességet, hogy szaporítsa rajtunk áldomásit, — és a' mi áhitatoskodásunkban is beteljék a' 'Soltár — a' Földnek határi félik őtet. Ámen.

XVIII.

A' KERESZTYÉN HASZONKERESŐ.

Filipp. 2: 4. Ne nézze kiki mind az ő hasznait; hanem minden az egyebek hasznukat is nézze.

A' haszon, és válhatatlan társa a' gyönyörűség, legelső tárgyai a' földi élők' kívánságuknak. Míg ver a' szív; ezek felé ver, — míg foly a' vér; ezekért árad vagy apad meg az erekben, — ugy, hogy csak a' földi élettel csendesedik el ezek' ohajtása. — Haszon 's gyönyörűség kerestetik a' szárazon és vízen, — a' föld' üregeiben, és színén, — a' levegőben és a' csillagok közt, — a' setétségben és a' nap' szép világánál. Haszonvágy izzasztja a' szorgalmat, tekéletesíti a' tudományt, szépíti 's hatalmasítja a' mesterséget, szüli a' bűnt, termi az erényt, istápolja a' Vallást és Egyházat. Haszonért borul gyászba a' kárvallás, gyönyörűségért gyötrődik az unalom, még a' bölcs is, ki ezek' kívánatit diadalmasan fojtogatja keblében, ezektől lelkesül, 's a' mit elölni erőködik magában, attól elevenítttetik erőködésében. Nem is vétek az magában K! hogy az ember mindenütt és mindenekben hasznot keres és óhajt. — Ezt az ösztönt maga a' természet oltotta belénk. De oh ártatlan Természet! mellyik munkád vagy adományod az, melly vádat vagy kárhozatot érdemelne? Természetünk szerint éhezünk 's szomjazunk meg — és éhségünk az ártatlan szorgalom' gyümölcséből; szomjunk az arany mérték' poharából ártatlanul bűn nélkül enyhül meg: ugyan vétkeznénk e' akkor, mikor a' Természettől haszon után sürgettetve, engedünk a' sürgetésnek, és futunk a' merre hajtatunk; hajlunk, merre vonattatunk; kívánjuk azt, a' mit maga a' büntelen természet kíván bennünk? — Hát nem azért szórja e' maga a' természet gazdag kezéből milliom áldásait, hogy azokat az élők használják el? Hát miért adna, — ha vétek elvenni, — miért nyujtana, ha nem szabad hozzá

zá nyulni, — miért kínálna, ha tilos elfogadni, miért gyümölcsözne, ha gyümölcseinek alatta kell elrothadniok? Midőn minden teremtett dolog 's állat bizonyos hasznot vesz és hasznot ad: az ember egyedül volna e' haszontalan? Nem. Neki is hasznot kell venni, hasznot kell adni. Egy természeti Bölcs' mondása ez: *ha nem hasznos a' mit cselekszünk: hasztalan dicsekszünk.* — A' Keresztyén Vallás sem ellenzi azt sehol, hogy az ember haszon után lát; sőt parancsolja, hogy a' tiszta hasznot az igazság' és szeretet' utján keressük — és megtaláljuk — zörgessünk azért és megnyittatik — kérjük azt és megadatik, — parancsolja, hogy a' haszon' maradék morzsalékjait is felszedjük, hogy semmi el ne veszszen. Ján. 6: 12. Sz. Pál Apostol is nem elfojtatni, hanem csak mérsékeltetni akarja a' haszonkeresést, midőn azt másokra is kívánja kiterjesztetni a' Sz. Leczkében. Nem mondja ő itt, hogy átalában ne nézzünk a' haszonra; hanem, hogy a' magunk' haszna' keresésével a' mások haszna' előmozditását is kapcsoljuk öszve. Mivel azonban a' haszonkeresés az, miben legtöbben 's legtöbbször elvetemednek: szükségesnek láttam, hogy az Apostol' szavaihoz szabva magamat, megoktassalak titeket ez órában az *emberséges és keresztyén haszonkeresőről.* Ismerjétek meg őt — külömböztessétek meg őt az ocsmány és embertelen haszonvadászóktól, — és kövessétek őt életetekben.

Midőn pedig kerestem a' jó lelkü és keresztyén szívü haszonkeresőt, hogy őt nektek ez órában bemutassam: — négy rendbeli emberek négy szózattal tüntek föl előttem, — a' másét ásitozó heverők; — a' másét elnyelő fukarok, — a' gonosz szívü kajánok, — és a' nemes lelkü haszonkeresők, kik külön külön igy szoktak szólani szívekben és szájokban:

„1.) Minek nekem csak másnak legyen.

2.) Minek másnak csak nekem legyen.

3.) Nekem sincs másnak se legyen.

4.) Nekem is van másnak is legyen."

Könnyü általlátnotok, mint oszlik ezek szerint négy czikkelyekre Tanitásom, mellyben a' jó lelkü és keresztyén szívü haszonkeresőt kivánom megkülömböztetni, és nektek megmutatni. —

§. 1. Sz. Pál Apostol így szóll a' Sz. Leczkében: *Ne nézze kiki minden az ő hasznait; hanem minden egyebek' hasznukat is nézze.* Ez intése a' Sz. Apostolnak nem azt teszi, hogy az ember csak más' hasznát nézze, — a' magáéra ne ügyeljen. Azomba hányan vagynak, kik saját hasznukra, 's jól-létükre semmit sem ügyelnek, hanem gondatlan könyelmüséggel így szóllanak: „*Minek nekem, csak másnak legyen, — ha másnak lesz: nekem is lesz.*" Ugyan ezért ők vagy dologtalanság' párnáira terülnek, 's restség' árnyékában nézik az izzadók' munkáját, — vagy pedig áldoznak hijjábavaló szenvedelmeiknek, mellyekből semmi valódi haszen nem származik. Némellyek t. i. babonás kegyességgel imádkozásokban merengenek, — dolog helyett szent utakat tesznek, — mesterség, hivatal helyett vadakat üznek. — Mások virágokkal, gyümölcstelen borostyánokkal, élhetetlen halhatatlansággal, halandó hirrel, dicsőséggel, és kenyértelen tudákossággal tépelődnek, — ezek hangászi és költési elragadtatásaikban veszteglenek, amazok Isten' gondviselő kezeiről elszedett madaracskák', állatocskák' hasztalan gondjával, — magunk' ékesgetésével, hijjábavaló kérdések' fejtegetésével, hasztalan irások' olvasásával tékozolják a' szük élet arany idejét, — vagy nyomorult földünkről írói, olvasói egekbe költözködnek. — Jól van, nem is kivánhatjuk azt, hogy annak, ki testén kívül nagy részint indulatokból áll, az embernek, valami szenvedelmei ne legyenek, — mellyeket ottan ottan csendesíteni szintolly szükséges, mint lankadó szemeinknek álmot engedni. — De hát a' szenvedelmekkel nem lehet e' hasznot is öszvepárosítni? hiszen azon foglalatosság leghasznosabb, mellyhez ván az embernek kedve, és a' mellyet természettel szenvedhet. Hát a' szenvedelmek' kielégitéséért lemondani a' hasznos szorgalomról, kihágni a' földi élet' köréből 's valamelly képzelt Világ' határin andalgani nem annyi e', mint ellenkezni a' Teremtő' akaratjával? A' Teremtő így szóllott, és még ma is így szóll bölcsen és kegyelmesen minden embereknek fejenként: a' te orczád' verejtékével egyed kenyeredet, mert a' verejték' kenyere tápláló, édes, csendesítő, vétektől mentő, midőn a' más nemü kenyér vagy ízetlen, és becstelen, vagy panaszos és keserü. És vallyon te miért nem akarod a'

Teremtő' akaratja szerint táplálni magadat? Melly bizodalom szóllal ki belőled; minek nékem! csak másnak legyen! Talán neked mások már eleget szerzettek? No tehát az az igazság, hogy te viszont másoknak keress — és ingyen ne töltőzködj a' más gyüjteményéből. Talán a' szerencsére, nyereségekre várakozol, kincs-találások', pénz-nyerések' édes álmaiban heverészel? De nem tudod e', hogy a' szerencse épen azért szerencse, mivel azt nem lehet bizonyosan várni? — Halgasd meg csak keresztyén létedre a' pogány Bölcset: *ne kívánj semmi jót, mellyet vagy adni, vagy elveszteni kell másnak, hogy tiéd lehessen.* *) Talán te az Isten' csudálatos gondviselésébe bizol? Jól van, ahoz lehet is bizni, — de nem orczátlannak, nem vakmerőnek. Mert lám még Krisztus' idejében sem változtak ördög kivánságára a' kövek kenyerekké, — hanem csak a' kevés szaporodott meg csudálatosan, az is pedig csak a' Jésus' igaz Hívei' kezekben. — Talán te csalárdsággal majd könnyen fogsz ahoz jutni, a' mihez mások munkával jutnak? — Hát az okosságot, e' drága kincsedet, nem tudod másra használni mint csalárdságra? Hát azt kívánja e' Istened, Vallásod, és saját Lelked, hogy ravaszkodj, lopj, és csalj? hát ha csalárdságod' fortélyaiban magad fogsz majd felakadni? Talán te könyörületességből reményled másoktól a' magad részét? De nem tudod e', hogy a' könyörületesség rá-ismer a' maga tárgyára, — és a' heverőtől megvetőleg szokott elfordulni az inség' idejében. — Emlékezzél a' régiség' gyönyörü meséjére: a' prücsök, ki danolgatásban tölté idejét nyáron, midőn a' szorgalmas hangyák' gyüjteményére sovárogna télen, szemrehányásokkal igazíttatott el, mellyek fájdalmasabbak lehettek a' nyomoruságnál. Neked ingyen élő vagy is élhetetlen teremtés! azt mondja a' Sz. Apostol: ne nézzed, ne ásitozzad a' más hasznát: — hanem keressed a' magad hasznát magad. Innen látnivaló K! hogy heverő, 's szenvedelmekbe merült embert, nem hogy keresztyén haszonkeresőnek — de haszonkeresőnek sem lehet mondani.

*) Nullum pete bonum, quod ut ad te transeat aliquis dare debet, aliquis amittere. Seneca Quaest. Nat. Libr. III. Praef.

§. 2. Sz. Pál Apostol igy szól a' Sz. Leczkében: *Ne nézze kiki minden az ő hasznait, hanem minden egyebek hasznukat is nézze.* De mennyi a' másét is bényelni óhajtó fukar a' Világon! ki egyedül csak magát isteneïve 's mindent csak magának kívánva igy szól: *Minek másnak, csak nekem legyen.* Minekokáért ők most kigyói csuszással mászással, majd hazugságokkal, — csalárdságokkal egyszer, erőszakoskodással másszor, — néha uzsoráskodással, néha perlekedések' ingerléseivel, sokszor hamis esküvések és tanuk, többször csalárd fortélyok, mértékek által szívják, és nyelik a' mások' tulajdonát, huzzák vonják igazságtalanul mások elől a' hasznot. — Oh micsoda erős lélek, micsoda megvasult szív! mellyet ily nemtelen érzelem hajt a' haszon után: *minek másnak, csak nekem legyen.* Hát nem ugyanazon testből és lélekből álló ember e' más is, hát nem ugyanazon egy mennyei hatalom' keze míve e' más is — hát nem ugyanazon halhatatlan' sors' örököse e' más is? Istenem! te szeretetből teremtetted képedre az embert, — szeretetből hordozod őt gondviselő kezeiden, — szeretetből küldötted el az emberekért Sz. Fijadat a' Világra: és ímé a' kiket Te ennyire szeretsz, az embereket fel sem veszi ama fukar; a' kiket te szeretetből teremtettél — azokat ő szeretné elölni 's elveszve látni, hogy vagyonaikat elfoglalhatná; — a' kiket te gondviselésedben ápolgatsz — ő gondolataira sem méltatja, hanem azon aggódik, hogy azok még élnek; — a' kikért te Fijadat nem sajnálád, ő sajnálja azokért a' falat kenyeret, mellyet te teremtettél. — Több neki egy kis becsület, melly hasznot ád, mint egy ember, ki Isten' dicsőségére él, — drágabb neki egy kis veszendő jószág, mint a' halhatatlan lélek, — becsesebb neki egy fillér, mellyen halandó Fejedelem képe van, — mint a' nemes Teremtés, melly a' Mennyei Király' képét hordozza magán. — Külömben: vagyonért, becsületért, pénzért az embereket nem csalná, nem nyomorgatná, nem huzná vonná. — Alig tudom K! leirni, mily gonosz lélek lakja az olly embert, ki csak magát akarja boldogítani mások' megvetésével. Ő nem csak az emberek ellen törekszik, kiknek javukat, 's hasznukat kivánná magának: hanem ő az Isten ellen van. Ő szívében az Istent kárhoztatja, hogy másokhoz is jó. Ő az Isten' kezeit

megfogja, midőn másoknak is ád, — 's az áldást azokból maga számára akarja kicsikarni. Ő eleibe áll az Istennek, midőn készül másokat is megáldani. — Ő mint rabló az Istent fosztja ki abból, a' mit másnak szánt. — Ő az Egeket becsukja, mellyeket az Isten megnyitott másoknak. — Ő a' napot, mellyet olly szépen hoz fel mindeneknek az Isten, másoknak begyászolja, — a' mit az Isten megédesített, azt megkeseríti, másoknak. Mert azt mondja szívében: hadd vesződjék más, csak nekem menjen jól, — hadd sírjon más, csak én örülhessek', — hadd nyomorogjon minden, csak én legyek kívül a' nyomoruságon. Oh balgatag! ha majd osztán mindenek' része a' tiéd lesz: többet tudsz e' magad hasznára fordítani mint most? Igen, de akkor is csak egy ember' részét költheted el, — akkor sem lesz két tested táplálni való. — Vagy te akkor jóltévő lennél, akkor adnál, juttatnál másoknak is? Ugy! hát te azon vagy, hogy ne az Isten adjon másnak, hanem te — 's a' mit Istennek köszön az ember, azt neked köszönje — igy tehát az Isten' dicsőségére vágysz és azt sajnálod, hogy nem vagy Isten. — Lássátok Hívek! lássátok, hogy törekszik Isten ellen az embertelen fukar, a' ki így szól: *Minek másnak, csak nekem legyen.* — Távol legyen, hogy ő Keresztyén haszonkereső volna!

§. 3. Igy szól Sz. Pál Apostol a' Szent Leczkében: *Ne nézze kiki minden az ő hasznait, hanem minden egyebek' hasznukat is nézze.* De ugyan nincsenek e' olly gonosz emberek is a' Társaságban, kik ezen intést egészen elmellőzve sem a' maguk' sem a' mások' hasznára nem ügyelnek: sőt ellenkezőképen igy szólnak: *Nekem sincs, másnak se legyen.* Nem szereznek ők maguknak, — vagy szerzeményüket elemésztik, 's hogy másnak se legyen, álnok elméjeket abban főzik. — Meggyalázzák magukat, és ocsmány magukviseletével rút mocskokba keverőznek: 's mivel osztán becsületek nincsen, becstelen magukkal másokat is besároznak. Hivatalokra vagy nem törekesznek, vagy mellyeket nyertek elbitangolják, 's hogy mások is azokbol kiessenek tanátsokat tartanak, alattomos poharakban másoknak is veszedelmet forralnak, — mint a' gyökerében veszett fa kidülésekkel több fákat is megtördelnek, — mint a' pestises beteg, mirigyüket másokra is lehellik, — mint égő ház

üszögeiket, távol épületekre is pattogják, — imigy bugyogván kaján irigységük' mérgében: ha én szegény vagyok, más is hadd legyen szegény; — ha én csúf vagyok, más is hadd rutúljon el; — ha én kárt vallottam, hadd veszszen a' másé is. Magatok ítéljétek meg K! hogy mit kell az illyek felől itélni. Nem mondom én, hogy ezekben keresztyén lélek van; hanem kételkedem, ha vallyon emberi lélektől elevenittetnek e'. A' volna emberi érzés, ha ők a' nyomoruságban, kárvallásban, gyalázatban meggondolnák, hogy nem lehet e' földön egyforma minden ember, hogy több szegénynek kell itt lenni mint gazdagnak, több szolgának mint Urnak, több tagoknak mint főnek, hogy itt a' szerencse és szerencsétlenség egymást váltják fel, és az éjszaka után napfény, az égiháborúk után napok' kiessége szoktak következni: de minthogy ők nem igy gondolkoznak; hanem agyarkodnak a' náluknál boldogabbakra, ezért mondám, hogy kételkedem, ha vallyon emberi lélektől elevenittetnek e' ők. Keresztyéni érzés az volna: ha ők a' nyomoruságban, kárvallásban, gyalázatban igy szólanának: a' Jésus is szegény volt, üldöztetett és gyaláztatott: de türése', szenvedése' jutalmait vette az Isten' jobbján. Mi is szenvedjünk békével, a' mit a' föld tőlünk megtagadott, ki fogja bizonyosan az Ég pótolni: de minthogy ők békételenül dulnak fulnak, sőt másokat is a' verembe, mellybe szenvednek, aláránthani erőködnek: Keresztyéneknek nem mondhatom őket. — A' Sátán örül minden haszon nélkül a' kárnak, az ördög érez gyönyörüséget mások' veszedelméből, — mert ő midőn ártatlansága nem volt, ártatlanságából az első pár embert kifosztotta, — ő tapsolt Abel' vére fölött, mellyel Kain' irigysége az uj földet megfestette, — ő kisértette meg Jésusunkat a' pusztában. Mikor hát a' kajánok, hogy szemük nincs, másokat megvakitanak — és a' kifolyt szemnek örülnek, — hogy foguk nincs, a' mások' kiütött fogaiban gyönyörködnek, — hogy káruk van, — a' mások' kárában keresik szívük' csendességét: bátran mondhatom, hogy őket sátáni és ördögi indulatok foglalták el, különben lehetetlen hogy mondhatnák: *nekem sints, másnak se legyen.*

§. 4. Bizonyosan csak az keresi hát keresztyénhez illendően a' maga hasznát, ki igy szól: *Nekem is van,*

másnak is hadd légyen, — én élek, más is hadd éljen, vagy is, ki haszna' keresésével a' mások' boldogítását is emberségesen öszvekapcsolja. Utánna lát saját boldogságának, és a' másét nem hogy elirígylené, elrabolná; sőt inkább a' magáéból szakaszt részt, hogy azzal másoknak használjon. Elgondolja ő azt, hogy a' Világon a' legkisebb dolog sem él egyedül csak magáért — sokkal inkább a' legnemesebb Teremtés az ember nincs egyedülvalóságra, maga csupa haszna' keresésére teremtve. Elgondolja ő, hogy valamint a' test' tagjai között még a' legkisebb is az egész test' hasznára van, — ugy hogy mihelyt a' fül magának tartaná a' hangot, a' szem nem közlené a' testel látását, — a' láb csak magát emelné: 'legott megszünne a' test jólléte és tökéletessége: úgy az emberi társaság' boldogsága is attól függ, ha ennek tagjai nem magánozók, hanem egymásért élők. — Elgondolja a' keresztyén szívü haszonkereső, hogy az egész mindenség egy véghetetlen láncz, — mellynek ő is egy szemecskéje, és a' mellyben mindenik szem a' másikat tartja, és tartatik attól, — és igy itt egymástól függetlenek, különözők, magánozók nem lehetünk, itt egymás boldogságát ránk nem tartozó dolognak nem nézhetjük. Minekokáért Istennek áldott embere! ugy e' te az éhezőt megelégíted, a' mezítelent megruházod, a' tévelygőt utba igazítod. Esdekelve néz terád a' szükség, mert segedelmezésed csendesíti könyörgését, — mert szánakozásod siet a' jótételre, — mert te óhajtod annak szükségeit kitalálni, — mert te adakozó vagy, ha az inség kérend — Úgy e' áldott lelkü ember! *te megosztod atyádfijaival szorgalmad' gyümölcsét, és kévéidet tágan kötöd be a' szegény kalász-szedegető előtt.* *) Ugy e' Istenfélő kegyes Hivek! midőn magatok szükségeiről gondoskodtok, közönséges tiszteitekről még nem felejtkeztek, hanem egyebek' hasznukat is nézitek?

Ilyek igyekezzünk lenni mindnyájan K! keressük és pedig szorgalmasan keressük a' magunk hasznát; mert különben a' másokét nem is várhatjuk — nem is munkálhatjuk. A' ki magának nem tud használni, hogy

*) Spendest Brüdern, welche darben, Deines Tagewercks Gewinn, — Bindest loser deine Garben vor der Aehrenleserin. *Salis p. 73. Das Mitleid.*

használhatna az másnak? — De távol legyen, hogy csak egyedül magunkért éljünk a' világon! Mi Keresztyének vagyunk, mert a' Krisztus' követésére ajánlottuk föl magunkat. — Ugy de a' mi Krisztusunk az emberekért holt még: — nékünk is nagy figyelemmel kell lennünk egymás' boldogságára, — avagy őrzője vagyok e' én az én atyámfijának? A' kár-örömöt, mint ördögi érzést, szívünkbe soha be ne bocsássuk, 's az irígység', boszszuállás' kivánása soha meg ne mocskolja keresztyéni nevünket. Ugy is az igaz haszon, mellyet e' földön gyüjthetünk, csak a' jóság és igazság. Egyéb javai a' földnek itt maradnak a' maradék' számára. Hát mi innét gyűlölséget, irígységet, csalárdságokat, gonosz fortélyokat, boszszus indulatokat vinnénk e' el magunkal? Ezek az Isten' Országába semmiképen be nem mehetnek. — Mint atyafiak kézenfogva egymást gyámolgatva, egymás bajait érezve, egymást vigasztalva, egymást oktatva, vezetve, és bátorítva menjünk eleibe a' ránk várakozó végetlen sorsnak, mellyben kiki elveszi jutalmát annak, a' mit cselekedett. Amen.

XIX.

MIKÉNT VÁLASZTJA MEG ISTEN A' JÓKAT ÉS GONOSZOKAT.

Mat. 3: 12. *Kinek az ő szóró-lapátja kezében vagyon, és meg tisztítja az ő szérüjét, és az ő gabonáját csűrébe takarja, a' polyvát pedig megégeti olthatatlan tüzzel.*

Nem ok nélkül teszi az Isten, hogy a' polyva, és a' tiszta szem, a' jó és roszsz ember bizonyos ideig együtt vagynak. Mert valamint a' polyva mintegy öltözetül 's védelmül szolgál a' tiszta gabona szemnek; — nem különben az istentelen emberek is bizonyos tekintetekben hasznosok, 's jótékony eszközül szolgálnak az emberi társaság' egész nagy testének boldogitására. — Ő rajtok is nőnek mint törzsökökön szent ágak néha néha, — 's a' számüzött görög kereskedő, — Tarquinius Priscusban, fijában, egy jó Császárt ad Rómának. — Ők ha fösvények, az emberiségnek gazdálkodnak; — ők ha kegyetlenek, a' fesletséget korlátolják; ők ha tékozlók, sokakat gazdagítnak; — ők ha kényelmések, puhultságukkal a' szorgalmat, és mesterséget tökélletesítik; ők ha gyalázatosok, fertelmes magukkal másokat a' vétkezéstől idegenítnek, — 's még a' hitszegett Judás is gyilkos társaival, mintegy eszköz volt a' világot idvezitő nagy áldozathoz. —

Ezért hát együtt kell lenni egy ideig a' polyvának és gabonaszemnek, — a' gonosz és kegyes embernek. —

Az Isten azt akarja, hogy a' föld' javaiba és örömeibe szívünket ne ragaszszuk, — ezeket tökéletes jóknak, 's végczélunknak ne tartsuk. — De hogy mi is ezt akarjuk — mi által eszközölhetné jobban, mint azzal, hogy a' föld' javait és örömeit szintugy közli a' jókkal, és gonoszokkal, mint a' hogy a' polyva együtt érzi az idő' kedvezéseit a' gabonával? — Megengedi az Isten, hogy legyen pénze, gazdagsága az oktalan, 's erkölcstelen embernek is, — hogy a' pénz', és gazdagság' tekin-

tete veszszent — megengedi, hogy imádtassék az arany borju, — hogy a' becsület', tisztelet' után annyira ne törnénk, mint a' melly hizelgő tömjéneit oktalan állat' képére is párologtatja. — Az Isten azt akarja, hogy a' szegénységet, inséget, nyomoruságot e' földön valami nagy gonosznak ne tartsuk, — ezért szentelte meg azokat Szent Fijának, és kegyes Híveinek szegénységével, inségével, és nyomoruságával, — valamint, hogy a' tiszta szem is gyakorta érzi az idő' sanyaru viszontagságit. —

De várokozik is az Isten a' jóknak álhatatosságukra, a' roszszaknak megtérésükre. — Kevés kegyességért nem akarja a' jókat csűre' boldogságába vinni, kevés roszszért nem akarja a' gonoszokat megégetni, — hanem várja csendesen, hogy töltsék bé a' mértéket. — Ugyanazért a' jókat próbálja kisértetekkel, ha vallyon nem csüggednek e' el, — a' gonoszokat unszolja szerelme' édességeivel, ha vallyon eszükbe vennék e' a' mi békeségükre való.

Ezekért, 's még több illy okokért bizonyos ideig együtt tartja, áldja és sanyargatja Isten a' tiszta szemet, és polyvát. — De nem — éppen nem azért, mintha neki mindegy volna a' tiszta szem, és a' polyva, — a' gonosz, és jó ember. Azért küldötte inkább a' Prófétákat, azért küldötte Szent Fiját, 's ennek Szent Apostolait, hogy választanának népet igaz hitben megegyezőt. Azért jöve el Keresztelő János is, hogy keresztsége által gyűjtené az Isten' Híveit — 's adná tudtokra a' Föld' népeinek, hogy az Isten *kezében tartja szóró lapátját, mellyel gabonáját megtisztítja, 's ezt a' csűrbe takarja — a' polyvát pedig megégeti.* — Melly igékben világos hasonlatossággal az adatik elő, hogy bár együtt vagynak is a' kegyes, érdemes emberek, az erkölcstelen, méltatlanokkal, mindazáltal megválasztja ezeket az Isten azoktól, mint a' szóró különválasztja gabonáját a' polyvától. — Vegyük mi egy kevéssé vizsgálat alá ezen állitást, és értsük meg miképen választja meg Isten a' kegyes, és istentelen embereket egymástól. Mert megválasztja azokat: 1.) Sokszor szembetünőleg; 2.) Sokszor belsőképen, — 3.) Sokszor csudálatosan, — 4.) Az Itélet' napján pedig elmulhatatlanul 's bizonyosan. Figyelmezzetek. —

§. 1. Távol legyen Hivek! tőletek a' gondolat, hogy Isten előtt mindegy a' polyva és tiszta szem — a' roszsz és jó ember, — megválasztja Isten ezeket egymástól — gyakran — *Szembetünőleg*, — a' mint látjuk, hogy különösebb gondal takargatja a' gazda gabonáját. — Mindenki láthatja sokszor, hogy az Ifju vagy Leány, ki az ifjuság' szép Istenétől testére hintett virágokat maga ápolja csinosságával, mértékletességével, ártatlan erkölcseivel, — ki még minden vétektől szemérmesen távol áll, — ki már minden jeles erényekben alázatosan tökéletes, — ki szintolly nemes szavában és tetteiben; — milly kellemes termetében 's tekintetében, — mindenki láthatja sokszor, hogy az illy ifju különválasztatva a' pajkosoktól, 's vásottaktól, a' közkedvesség' koszoruját hordja derült homlokán. — Ő dicsekedésük a' szüléknek, csillaga a' háznak, figyelme a' vidéknek, tüköre az igyekezetnek, választottja a' szerencsének, — imádott angyala a' szeretetnek! — Ezen tapasztalás' ellenére nem látjuk e', hogy a' szél sok üres fejü 's keblü fiatalságot, vétkek' poharaiban gyönyörködőt, — mint hány, vet ide 's tova, mint valamelly hitvány polyvát. Már partra kellene szállnia, — már vitorláit le kellene eresztenie, már valamelly sorsban meg kellene telepednie: de a' szél nem enged neki nyugalmat, kéri a' szerencsét; de az neki üres kosarat ad, — várja a' szerencsét; de az másra mosolygva járdal mellette, — kergeti a' becsületet; de azt futtában soha utol nem éri, — unszolja a' szeretetet; de az undorodva fordul el orczájától. — Nem szembetünő e' hát sokszor, hogy megválasztja Isten gabonáját a' polyvától, — amazt megbecsüli, ezt szélnek ereszti? Honnét van, hogy a' szorgalmatos gazda tud előhozni tárházából ót és újat, midőn aszszonyát már a' kapukban megdicsérik cselekedetei; — ellenben a' korhely 's tékozló férjfiu, ronda és munkátlan társával együtt nyavalyog, az inség' napján, 's együvé nyögik a' gyilkos kérdéseket: mit együnk, mivel ruházkodjunk? Honnét van az, hogy számos jó emberek' virágzó házuk felett a' 'Soltár iró énekel: *imé így áldatik meg a' férjfiú a' ki féli az Urat;* sok puszta kerítésen, faldüledékeken, szegénység szilálta tetőkön pedig olvashatók az első 'Soltár szavai: *a' hitetlenek mint a' polyva, mellyet a' szél ide 's tova hány??*

Honnét van, hogy e' világon az ártatlan munka megjutalmaztatik, a' szíves igyekezet boldogúl, — a' tudomány 's nemes erkölcs megtiszteltetik, ellenben a' kevély megaláztatik, — a' csalárd vermébe esik, a' gonosz megbüntettetik? Mind ezek onnét vagynak K! mert az Isten világ szerint is megakarja mutatni sokszor, hogy ő mègválasztja a' Hiveket az Istentelenektől, — a' polyvát a' tiszta szemtől. A' nemes czimerek, — gyakorta czimerei a' nemes erkölcsnek, — az érdem koszorúk sokszor jelei a' legszebb erénynek, — a' csillogó jutalompénzek, fénylő keresztek — czégérei a' választott gabonának, — midőn tömlöczeinket, 's vesztőhelyeinket bátran polyva házaknak, 's gaz gyülevésznek mondhatjuk, másutt kétszeresen lévén méltó halálra, ki édes Hazánkban fogságot vagy halált érdemelt. — *Mennyiszer vagynak a' gonoszok mint a' polyva, és mint a' pozdorja, mellyet a' forgó szél elragad? Mennyiszer bünteti meg Isten a' gonosznak hamisságát annak fijaiban.* Igy szóll Jób 21: 18, 19. — De ám legyen itt nélra porban az érdem, — magas fényben a' méltatlanság: csakugyan megválasztja Isten az övéit.

§. 2. *Belsőképen*, a' szívnek érzelmeire, a' lélek' nyugalmára és megelégedésre tekintve. — Az Isten' Hivei magánosságukban nyugodalomra feküsznek, békeségre kelnek — tiszteikben örömmel forgolódnak, megszolgált kenyerükből erőt, egészséget esznek, arany mértékük' poharából kedvet, és vidámságot isznak. — Az Isten' Hivei bátrak a' társaságban, — csendesek a' veszélyekben, — háborithatatlanok a' zivatarokban, — tiszta eszüek, magukat feltalálók a' szorultságban, — az Isten' Hiveiről énekeltetik a' 91. 'Soltárban, *hogy azok oroszlánon és áspis kígyón járnak, megtapodják az oroszlán kölyket, és a' sárkányt.* — Az Isten' Hiveiről énekeltetik a' 92-dik 'Soltárban, *hogy azok virágoznak mint a' pálmafák, és megnőnek mint a' Libánus crédrusai.* — *Vénségükben is gyümölcsöznek kövérek és zöldelők lesznek, hogy hirdessék az Urat igaznak lenni.* — De nem igy van sorsuk K! a' polyvához hasonló gaz emberekｎek. — Ők álmatlanok a' félelem miatt, — ők félelmesek roszsz lelkük miatt; — ők büneik miatt kicsiny lelküek. — Kicsiny-lelküek a' szerencsében — mellyhez nem biznak, mivelhogy arra méltatlanok; — ki-

csíny lelküek a' nyomoruságban, mellytől félniek kell, mivelhogy arra méltók. — Ők esznek és meg nem elégesznek, — ők a' pohárban búbánatot látnak uszkálni, — nekik kövek kiáltoznak a' falakból, — nekik boszuállás' képe van a' pénzen, — nekik a' vas tövü hegyek is dülni készülők, fejükre omlandók. — Ők futnak ha nem üldöztetnek is. — *Az Istentelen*, mond Jób a' 15-dik részben, *minden ő napjaiban ön magát búbánattal emészti — a' félelemnek súgása vagyon az ő fülében, hogy a' békeségnek idején pusztító jő reá, — háborgatják ötet a' nyomoruság és szorongató veszedelem, melly elhatalmazik ő rajta mint a' fegyveres sereggel felkészült Király.* Hiszitek e' K! hogy megválasztja Isten a' polyvát és a' szemet, — az istentelen és kegyes embert. — Van az igaz sokszor erős lelkű ember, ki délczegen és rendületlenül jár a' bünnek utján, — ki nem fél vétkezni maga ellen, — bár mást sértegetni, — sőt szemtelen még az Isten ellen is, tiszteletlen 's hűségtelen lenni: de sokszor

§. 3. *Csudálatosan 's hirtelen* szokta az illy vakmerőeket megbüntetni, — a' Hiveket pedig külön választani az Isten. Hallottuk, hogy a' Zenebonás Kőré, Dátán 's Abirám elevenen nyelettették el a' Földtől, — hogy a' csufolódó pajkos fiatalokat a' medvék hirtelen szétszaggatták, — hogy Ananiás, és Zafira hazugságukért lábukról lerogytak, — hogy Heródest megcsapdosá az Urnak Angyala, és minekutánna a' férgektől megemésztetett volna, meghala. — Hallottuk viszontag, hogy Énókot felragadá, — Noét az özönvizből kimenté, Abrahámot kihivá, Lótot 'Sodomából kiszabadítá az Isten. — Hallottuk Jó'sef' történetét, hallottuk Mózesét, hallottuk az Isten' választott népének historiáját. — Hallottuk miként bánt Isten Illyéssel, a' Sareptabeli Aszszonnyal, Dáviddal, Dániellel, a' Zsidó három férfiakkal. — Hallottuk Sz. Pálnak, Sz. Péternek csudás történeteiket. Még több illy eseteket is tudunk, hogy az Isten csudálatosan kiválasztotta hiveit a' gonoszok közül. — És K! ezek a' csudák ma is megtörténnek. — Figyelmezzetek csak, hogy miként lakol meg néha az istentelen csudálatosan, — hogy szabadul ki az istenfélő csudálotosan! Egy idegen jő, és elárulja az álnokságot, — egy gyenge szél fú és felvilágosítja az ártatlanságot, — egy kis gyermek dadog — és kibeszéli a'

titkos gyilkosságot, — egy kis szerencse szárnyal és felemeli az eltapodtatott kegyességet. — Ha figyelmeztek, megláthatjátok, hogy kezében van az Isten' szórólapátja, mellyel megválasztja a' gabonát és polyvát gyakran csudálatosan. — De ha e' földi életben nem:

§. 4. *Az ítélet' napján elmulhatatlanul és bizonyosan.* — Mihelyt bezáratik koporsónk, azonnal kinyilik az emlékezet' könyve, mellyben cselekedeteink felvagynak jegyezve, — azokàt a' világ azonnal rostálgatja, — a' polyvát azokból kihányja, — a' tiszta szemre az igaz ítéletet bátran kimondja. Mindjárt halálunk után ugy fejlik ki szívünk sokféle burkolatiból, mint tiszta szem a' polyvájából, — 's a' mit most vagy atyafiságért, vagy barátságért, vagy pénzért, vagy tekintetért öszvetol, öszvehalmoz ítéletében a' világ; azt különválasztja az élet' végén, 's a' polyvára gyalázatot, a' tiszta szemekre dicsőséget hireszteli. — Azomba ha ez nem volna is: — *Támadatról és nap enyészetről — nagy szépséggel a' Sion' hegyéről — majd eljő az Isten ő fényességében — semmit el nem halgat ítéletében.* — Ismeretes lehet K! előttetek Sz. Vallásunk' tanitása egy nagy napról, mellyen az Isten minden cselekedetet itéletre von, akar jó, akar gonosz legyen az. Ez az a' nagy nap, mellyen kezebe veszi Isten a' maga szórólapátját, mellyel megválasztja a' polyvát a' gabonától, ezt csűrébe takarja, amazt megégeti. — Mint Keresztelő János megmondja a' Sz. Letzkében. —

Óh K! féljetek ettől a' naptól — 's magatokat ugy viseljétek, hogy Isten' csűrének gabonáji lehessetek. Ne mondja senki, hogy mindegy Isten előtt jó vagy roszsz — igaz vagy hamis uton járjon az ember. — Ne mondja senki, hogy mivel az Isten tűri a' polyvát, tűri a' gonoszságot e' világban: már szemét behunyta volna a' mi cselekedeteinkre és magunkviseletére. — Előadám miként választja meg azokat sokszor nyilván, — sokszor titkon, — sokszor csudálatosan, — az itéletkor pedig bizonyosan. — Rejtsétek szívetekbe beszédimet — és ha a' napokban láttátok különválni gabonáitok' polyváját a' tiszta szemtől — hidjétek, hogy a' cselekedetek is épen ugy fognak különválni, épen ugy fognak különválni a' kegyes emberek és az istentelenek. — Ez a' hit vezéreljen mindnyájunkat az igazság' ösvényén, az Isten csűrének örömébe. Amen.

XX.

SERKENTÉS JÓLTENNI.

Csel. 10: 1—4.

A' Földközi Tengerparton volt K! egy Város Sidó országban Joppé és Dorás Városok között, mellyet hajdan Straton Várának hívtak, később pedig Caesareanak nevezték azért, mert Nagy Herodes, Antipater fia Augustus' Császár' emlékezetére ezen Várost megújíttatta, és sok fényes épületekkel szépítette. Miután a' 'Sidó Ország romai hatalom alá esett, e' Város többnyire Proconsulok' lakhelyük volt, — vagy többnyire itt lakott a' Romai legfőbb Tiszt, ki a' 'Sidók köztt a' romai Tanácsnak 's Császárnak képviselője volt, — ugyan azért állandóul Olasz katonaság lakta ezen Várost. *) Az itt volt romai seregből nevezetes lett a' keresztyén világ előtt egy Kapitány vagy Százados, kit Corneliusnak hívtak, — ki alacsony származású pogány volt; de kegyes és ember szerető szívvel bírt. Fel van jegyezve róla, hogy ő volt, ki személyt nem válogató, felekezethez nem vonszó jó szivűségével azt cselekedte, hogy a' 'Sidók és pogányok, kik egymást annyira gyűlölték, együvé olvadjanak a' ker. anyaszentegyházban. Fel van jegyezve róla szent leczkénkben, hogy ő jámbor istenfélő volt, és sok alamisnákat osztogatott pogány létére a' 'Sidók köztt. Fel van jegyezve róla, hogy midőn szüntelen könyörgene Istennek, látást látott, és megjelent neki az Isten' Angyala e' szózattal: Cornelius! a' te könyörgéseid és alamisnáid felmentek Isten' eleibe emlékezet' okáért.

Több tekintetekben tehetném K. H! ezen pogány kapitányt a' keresztyének' elejbéjök mint követésre méltó példányt. (Mutathatnám a' ker. háznépeknek mellyekben az atya vallástalan, az anya istennélkülvaló, a' gyermekek erkölcstelenek, — az illy háznépeknek

*) Csel. 23.

mutathatnám Cornelius' háznépét, mellyről irva van, hogy jámbor és Istenfélő vala. — Mondhatnám 's talán különösen most mondhatnám a' K. Híveknek, kik a' könyörgésekben megrestültek, hogy emlékezzenek a' pogány Corneliusra, ki szüntelen könyörög vala, — kinek könyörgései az Isten' eleibe mentek emlékezet okáért. — Említhetném sok magánozó Keresztyéneknek az ő elszélesedett jó szívét, melly szeretetét nem csak felei, hanem az idegenek között is felosztotta, — 's kérlek is titeket K. H! hogy ezen Pogány Kapitányt kövessétek háznéptek' jámborságával, — kövessétek őt a' vallásbeli buzgoságban, — kövessétek őt az imádkozásban, — kövessétek őt a' szeretetben. — Most mindazonáltal különös figyelmeteket kérem a' Caesareai Százados' alamishálkodásaira, — 's azt akarom beszédemmel, hogy legyetek Cornelius' követői az alamisna' adásban s jótételekben. — Hogy pedig ezen jó Lelkű hadi ember' példáját követni szíveteket megnyerhessem: három indító okokat veszek most elő, és azt mondom: tegyetek jól, — adjatok mikor csak lehet alami'snát, — *mert az alami'sna adás embernek egy leg nemesebb cselekedete, — mert az alami'snaadás embernek egy leghasznosabb cselekedete, — mert az alami'snaadás embernek olly cselekedete, melly felhat Isten eleibe emlékezet' okáért.* — Vegyétek szavaimat érzékeny figyelemmel.

§. 1. Tegyetek hát jól K! adjatok mikor telik töletek alami'snát, *mert az alamisnálkodás embernek egy legnemesebb cselekedete.* Nemes cselekedetnek én azt tartom, mellyet nem kéntelen, nem félelemből, nem haszonért, nem unalomból, nem dicséretért, nem gyalázatért, — hanem önként tiszta jó szívből, Istenért mível az ember. — De nem épen illy nemes cselekedet e' az, mikor a' jó lelkű keresztyén, vagy szent czélok' előmozditásuk, vagy szükölködő embertársai szükségeinek fedezésük végett alami'snálkodásra indul fel, 's a' nélkül, hogy bal keze tudná mit tesz jobb kezével, ad világi javaiból valamelly részt előmozditására a' szent czélnak, enyhitésére a' szűkölködőnek'. Jó dolog, megvallom Sz. Felebarátom! hogy te megadod mindennek a' mivel tartozol, — a' kinek adóval, az adót, — a' kinek vámmal, a' vámot: de magad mond meg, mi dicsóség, mi nemesség van ezen cselekedetedben,

tedben, mellyre kényszeríttetel, mellynek elmulatásáért Töryénybe idéztethetel, megbüntettethetel? Ennyit az oktalan állatok is megtehetnek. Azok is arra mennek, merre hajtatnak, és engednek a' kényszerítésnek. — Jó dolog, hogy te senkit nem bántasz, — senkinek kárt nem tészesz, senkit nem rágalmazol, — senki ellen gonoszt nem forralsz, csúfolók' székükbe nem ülsz, és nem jársz hitlenek' Tanácsán: de magad mond meg, mi dicsőség, mi nemesség van ezen magadviseletében? Hát nem így viselik é magukat a' fák, plánták, 's minden érzéketlen dolgok? Jó dolog, hogy te szorgalmas, takerékos, gondos, mértékletes vagy: de mi dicsőséget 's nemességet érdemelsz ez által? hiszem a' madarak, hangyák, méhek, 's más állatok is épen így cselekesznek. — Sok jó cselekedeteink K. Halgatók! még csak az oktalan állatok' sorából sem emelnek ki minket, 's legkisebb emberi dicsőséget sem szereznek nekünk: de már az alamizsnálkodás 's tiszta jó szívből származott jótétemények által igazán emberek leszünk, Istenhez hasonlítunk, magának a' Teremtőnek képét láttatjuk magunkon. Ugyanis az Isten midőn egyenként 's külön külön feltartja a' világi dolgokat 's állatokat; gondot visel a' roppant Világ egész testére, és nem hagyja ennek oszlopait sem ingadozni, sem összvedülni. — Nem épen ezt cselekszi é a' jó szívű alami'snálkodó, ki, hogy a' köz Társaság virágozzék, 's a' köz Intézetek felállhassanak, ad a' köz jóra értékéből, 's midőn magáról és övéiről gondoskodik, szívén viseli mind azt is, a' mi közönséges. — Az Isten' szemei meglátják a' mi szükségeinket, és azokban felsegít minket az ő kegyelmessége, — bajainkat megenyhíti, — szívünket megcsendesíti, — sebeinket bekötözi, — könnyhullatásainkat eltörli, és az élet' viszontagságai között velünk örömöket kóstoltat jósága. — Oh nem épen ezt cselekszi é a' jó szívű alami'snálkodó, ki inséges felebarátja nyomorúságát észre veszi, 's azt, a' mint tőle telik megenyhíteni serénykedik, kenyerét megszegi az éhezőnek, öltözettel fedi be a' ruhátlant, 's a' siránkozó özvegyet, árvát, ügyefogyottat lelke' keserűségében megvigasztalja. — Az Isten tenger jótéteményeit, őzön áldásait mellyekbe pillantásonként részeltet, fel nem panaszolja; szemünkre nem hányja; hanem inkább há-

hálādatlanságunkban még több jókkal tetéz, — ha tőle eltávozunk, újabb áldomásokkal édesít magához, — ha ellene felzudulunk, szerelme' erősebb köteleivel szorít attyai szívéhez. — Oh nem épen ezt cselekszi é a' jó szívű alami'snálkodó, ki gyönyörű áldozatait titkon teszi, — a' szegény' orczáját minden elpirulástól megkíméli, és a' ganosz embert meggyőzi jóságával. — Sok jó tetteik lehetnek és vagynak az embereknek: még is mind azok között egyedül az alami'snálkodás érdemelte meg, hogy sok nyelveken *jótéteménynek* neveztessék. Mert ez önként való, mert ez tiszta jó szív' munkája, mert ez Istenhez tesz minket hasonlókká. Ugyan nem buzdul é fel szívetek K! ezen nemes cselekedet gyakorlására, nem kivánnátok é ez által igazán emberekké, Istenek' nemzetségévé lenni? Tegyetek jól, adjatok alami'snát, kövessétek a' Caesareai Százados' nyomdokait mind-annyiszor, valamennyiszer van tehetségtek a' jótételre. Annyival is inkább:

§. 2. *Mivel az alami'snálkodás embernek egy leghasznosabb cselekedete.* Megvallom, hogy a' jótétemény legottan elveszti becsét 's nemességét, mihelyt haszonért 's nyereségért miveltetik; nem is czélom, hogy valaki szívét nyereségek' emlegetésével édesgessem alami'snálkodásra: mindazonáltal mivel más részről a' haszontalan cselekedetek is nemtelenek: szükség az értelmet felvilágosítanunk, hogy a' ker. alami'sna adás nem haszontalan cselekedet, nem pénz kihányás. Az okos alami'snálkodás, mellyel a' Szűz Grátiák köz' személyekké nem alacsonyittatnak,*) az okos alami'snálkodás, mellyben az adó és vevő keresztyéni tiszteiket esmérik amaz, hogy a' szívességet mindjárt elfelejtse, ez pedig, hogy soha se; — az okos alami'snálkodás, mellyben a' jótétemény adva is véve is nemesen van — a' legtisztább haszonnal párosul. — Lássátok K! munkánk' és fáradságunk' minden jutalma, a' jószág, pénz, számlálhatatlan szerencsétlenségeknek vagynak kitéve. — A' tűz lángjaival, a' víz habjaival, a' lopó fortélyá-

*) *Sokrates midőn látná, hogy egy ember minden felé különbség nélkül szórta alami'snáját* — κακως εικεν απολοιο — ὅτι τας Χαριτας παρθενȣς ȣσας πορνας εποιησας *Patvar vigyen!* monda, *hogy a' Grátiakat Szűz létükre köz személyekké tevéd.* Lásd Senec. De Beneficiis in Scholio Justi Lipsii p. 263.

val, az ellenség hatalmával, az idő észrevehetetlen hanyatlásával könnyen kivetkeztethetnek mindenünkből. — De minden szerencsétlenségek között megmarad azon pénzünk és jószágunk mellyet okosan alami'snába adtunk. *Kölcsön ád az Istennek ki kegyelmesen ad a' szegénynek* mond B. Salamon Péld. 19: 17. És igy, a' legbátorságosább 's legbizonyosabb helyre az Isten kezébe tettük mi azt, a' mit alami'snába adtunk, 's nem lehetetlen, hogy még magunk nagy kamattal ismét viszszakaphatjuk. — Hány embernek fizettetett már viszsza ezresen a' kicsiny jószívűség, mellyet Isten' nevébe éreztetett valakivel? Hány ember, mikor nem is gondolta, gazdagon aratta a' jutalmat azon csekély szolgálatért, mellyet jószívűségből tett másnak? Ugyé, hogy az idegeneknek szállást adott Ábrahám, fiát nyert az Istentől, kiben megáldattak a' Föld' nemzetségi? — Lót a' Sodomai veszedelemből, — Ráháb a' Jerikói vérontásból szerencsésen kimentettek? — Ugyé, hogy egy pohár vizért, mellyet a' fáradtt Jésusnak szívesen nyujtott idvességet talált a' Samariai Aszszony? — Mondják ugyan, hogy *jó tét helyébe jót ne várj.* De én ezen egy 's két kedvetlen tapasztalás' szózatjának ellene mondván, azt állítom, hogy jótét helyibe várhatod a' jót. A' ki jót nem tesz, annak nem lehet igazán jót várni, mint annak, ki nem szánt, nem vét, számot tartani az aratásra. Ellenben a' jóltévő mindég reménylheti mint a' szorgalmas Földmivelő munkája' jutalmát. Ha szembetűnőkép nem jutalmaztatik is meg jótéteményünk: meglehet, hogy észrevételünk nélkül, — meglehet, hogy maradékainknak, — meglehet, hogy a' köz jó' virágzásában kikelnek azon magok, mellyeket jóltévő kezekkel hintettünk el — *Vesd el a' te kenyeredet* igy szóll B. Salamon — Pred. 11: 1, 2 *a' víz mellett mert sok napok mulva megtalálod azt, adj részt hétnek avagy nyolcznak is, mert nem tudod micsoda veszedelem következik a' Földre.* Lám Cornelius maga, meglehet, hogy semmi hasznukat sem vette alami'snáinak. De még is mi megbecsülhetetlen nyereség volt az, hogy ő azok által megengesztelte a' 'Sidók' gyülölségüket, mellyel századok alatt viseltettek más nemzetekhez, — hogy azok által öszve olvasztotta a' 'Sidó és Pogány szíveket, ugy, 'hogy csak nem minden alami'snáiból

megannyi szent gyülekezetek, keresztyén Ekklésiák keletkeztek. Adjatok hát K. H! alamisnát, — mert az alami'snálkodással leghasznosabban munkálkodtok. És a' mi különös —

§. 3. *Isten eleibe fognak felmenni alami'snáitok emlékezet okáért.* Ezt nem magamtól mondom K!; hanem tanulom Cornelius' példájából. Midőn ez a' Kapitány jámbor volna; nem mondja az Angyal neki: Corneli! jámborságod Istén eleibe ment emlékezet okáért, — midőn ő Istenfélő volt; nem mondja neki az Angyal: Corneli! Istenifélelmed felment az Isten eleibe; — midőn ő katonai tisztségében pontos és hűséges volt; nem hozza az angyal neki hírűl: Corneli! katonai hívséged emlékezet okáért felment az Isten eleibe. — Minden szép erkölcsi sajátságok ezen derék hadi emberben elhalgattatnak; — csak e' kettő jegyeztetik meg benne: a' könyörgés és alamisnálkodás. — *A' te könyörgéseid és alami snáid* mond, *felmentek Isten eleibe emlékezet okáért.* Ebből tanultam 's mondhatom nektek K. H! hogy az alamisnálkodások, mellyek tiszta jó szívből származnak Isten eleibe fognak jutni emlékezet okáért. — Nektek is pedig K. H! juthat eszetekbe, hogy a' Jésus leírván az utólsó Itélet' formáját 's testi ábrázolatját, mikor kiki elveszi jutalmát annak a' mit e' testben cselekedett jót vagy gonoszt; — az alami'snát ezen képes leirásban ugy adja elő, mint a' melly legelső minden jótételek között, 's a' melly minden emberről különösen feljegyeztetik. Azoknak, kik idvezülni fognak, nem fogja mondani a' Jésus ezen leírás szerint; mivelhogy ti bölcsek, jó gazdák, mértékletesek, hív házastársak, jó szülék, engedelmes gyermekek voltatok, — jertek el. Hanem mintha egyedül csak a' jótéteményeket jegyezné, igy fog szóllani: mivelhogy *éhező voltam 's ennem adtatok, uton járó voltam befogadtatok, beteg voltam 's meglátogattatok; jertek el és birjátok az országot, melly megkészittetett nektek a' világ' fundamentomának felvettetése előtt.* Azoknak, kik külső setétségre fognak vettetni, — nem hányja szemekre a' Jésus, hogy milly rágalmazók, irígyek, tolvajok, szolgálatjokban milly hívtelenek, erköltseikben milly gorombák, egész életükben milly mértékletlenek és tisztátalanok voltak; hanem mintha emlékezetben egyedül

csak az alami'snákat tartaná, igy fog szóllani az elkárkozandóknak: *átkoztak! menjetek el tőlem az örök tűzre melly készíttetett az ördögnek és az ő angyalinak, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjuhoztam, és nem adtatok innom, uton járó voltam és nem fogadtatok bé, mezítelen voltam és nem ruháztatok megengemet. Mat. 25.* Hiszitek e' hát H! hogy az alami'snák Isten' eleibe mennek emlékezet' ökáért? Ha hiszitek: adjatok alami'snát, — mikor tehetségtekben áll: tegyetek jól és a' köz haszon' oltárára áldozataitokat ne sajnáljátok!

Ne keressen senki mentségeket és kifogásokat hogy ezen szent köteleztetése alól magát kifejtse. Mert mivelhogy az alami'snálkodás szív' munkája; legott tellyesíthesi ezt az ember, mihelyt van szíve alami'snálkodni. Ne mondja senki, hogy ő szegény — mert csak akarjon szíve szerint, miként a' fillért vető özvegy szegénységéből is sokat adhat a' Templom' ládájába. Ellenben ha szív nincs; hijjába adna akkor Isten valakinek gazdagságot. Antigonus emberteleu királytól krajzárt kért a' koldus, — és nem adott, mondván: nem illik királyhoz krajzárt adni, — *adj hát Talentomot* esenge a' szegény — és nem adott, mondván: nem illet Talentom egy koldust. *) — Igy minden roszsz szív keresett okokkal könnyen kitudja magát oldozni a' legszentebb kötelesség alól. — Mi ne felejtsük el K! hogy azon keresztyének' maradékai vagyunk; kikről iratik; *hogy jószágok köz vala, — hogy közöttök nem vala szegény; 's még az idegen pogányok' szegényeiket is táplálták*, mint ezt rólok hitehagyott Julianus is megvallotta. — Legyünk készek mi is mindenkor világi javainkból egyebeknek használatra is nagy örömest szolgálni, hogy ez által gyűjtsünk magunknak kintset a' mennyországban. — Amen.

---

*) *Θρασυλλου του κυνικου δραχμην αιτησαντος αυτον, — αλλ' ου βασιλικον, εφη, το δομα. Του δε ειποντος, ουκουν ταλαντον δος μοι, — αλλ' ου κυνικον, εφη, το λεμμα.* Thrasyllus Cynicus drachmát kérvén tőle; igendé, szólla, — az nem királyi adomány, — midőn pedig mondaná; nohát Talentomot adj nekem; — igende, felele, az nem Cynicusnak való ajándék. —

XXI.

AZ ÉLET' MESTERSÉGE.

2 Kor. 6: 3—10. *Semmi dologban senkit nem botránkoztatunk, hogy ne szidalmaztassék a' mi szolgálatunk, hanem mindenekben ügy viseljük magunkat mint Istennek szolgái 's a' t.*

Nem lehet föltennünk, hogy Isten nyomorúságra, 's boldogtalanságra teremtette az embert. Mi csak emberek vagyunk, 's köztünk a' legfőbb legjobb is csak képét hordozza az Istenségnek: de nézhetjük e' még is megindulás nélkül szenvedő szerencsétlen társainkat? Oh nem — gyámoltalan Inség! ha megjelensz te előttünk 's láttatod velünk kétségbe esett formádat; — fájdalom! midőn te fülünk' hallatára jajgatsz, 's nyögdétselsz a' nyomorúlt' mellétten, — siralom! midőn feltűnsz nekünk a' gyászba borult' hervadt homlokán: sokszor akaratunk ellen is hullanak könyörületesség', — érzékeny szánakozás' részvevő könnyei szemeinkből. — Hát ama véghetetlen szeretet, mellyből súgárzik ki az emberi könyörületesség, mellynek csak parányi szikrája a' halandó szeretetnek legnagyobb tüze is, — ama véghetetlen szeretet, hogy nézhetné hidegen kezemunkái' vesződését a' siralom' völgyén? Ördögöt képzelek én e' földön is abban a' kebelben, melly vad hahotát emel a' más veszedelmén, és a' mellynek gonosz szíve sír az örülőkkel, örül a' sírókkal: ah — miként képzeljek akkor az Égben olly Istent, ki a' mi könnyeinket tette a' maga örömeinek forrásivá, és a' szenvedő föld' kinos nyögéseit az Ég' gyönyörűségeivé? Nem — a' jó Isten, a' szeretet' Istene boldogságra teremtette az embert. Erre mutat a' hatalmas ösztön, mellyet mindnyájan érzünk magunkban, melly szüntelen sürget, hogy magunkat boldogságba helyheztessük. — Boldogság, édes kivánsága szívünknek, szüntelen hitegető Tündére életünknek! te utánnad fut a' nádon lovagló gyenge gyermek, —

érted esdeklik indulati' hevében a' tüzes ifjú, — téged keres a' hivatalokban, becsületben, barátságban a' csendesedett közép kor, — érted él, hal a' gyüjtemény', 's tudomány' halmán szendergő ősz öregség: hát csupán kinzó tőr, 's epesztő gyötrelem volna e' szívünkben ez a' hatalmas ösztön? De ha az Isten is boldogságra teremtett, a' Természet' ösztöne is erre sürget minket: honnét van az, hogy felette kevés a' boldogok' száma, hogy nagyobb részént csak sinlődik az emberiség e' földön? Midőn ez a' tagadhatatlan igazság külömböző okok' következése lehet; én kiváltképen onnét is származtatom ezt, hogy az emberek ismeretlenek az élet' mesterségével, azon vezér törvényekkel, mellyekre ha figyelmeznének; sok siralom' forrási bedugulnának, — sok öröm' 's gyönyörűség' kútfejei nyilatkoznának meg, mellyekből bizonyos boldogság patakzanék ki számokra. —

Minekokáért; boldogságra teremtetett 's hivattatott emberek! mit tehetnék én hasznosabbat nektek, mintha az élet' mesterségéről beszélgetek előttetek, 's a' főbb Törvényekre figyelmeztetlek, mellyek által a' szívnek édes kivánságát a' boldogságot meglehet már e' földön bizonyos mértékben szerezni. —

Az élet' egész mesterségét kimerítve látom én Pál Apostol' felolvastatott szavaiban, mellyekben leirja, hogy miként forgolódnak ők szent hivataljokban, mellyeket négy fő törvényekre oszthatunk, 's mondhatjuk: ember! ha boldog akarsz lenni életedben —:

a.) Légy szegény a' gazdagságban — gazdag a' szegénységben.

b.) Légy a' gyalázatban nagy lelkű — alázatos a' becsületben.

c.) Légy szabad a' megköttetésben, — törvény esmerő a' szabadságban.

d.) Légy vidám elméjű, a' szenvedésekben — és mértékletes az örömben.

Végyük rövid vizsgálat alá ezen élet törvényeket. — Te pedig Isten! boldogítsad ezek által Híveidet e' világon!!

§. 1. Azt mondja a' Sz. Apostol, hogy ők — a' Sz. Apostolok ugy élnek *mint szegények, noha sokakat*

gazdagítók, — *mintha semmijek sem volna*; *noha mindennel bírnak.* Ez a' fő élet törvény foglaltatik ezen szavakban: *Légy szegény a' gazdagságban: és gazdag a' szegénységben.* Nem igaz e' K! hogy itt hibázik nagy része az emberiségnek, hogy mikor ő bővölködik, elfelejtkezik a' szükségről, és a' szükség' idején nem gondolja meg az Isten' kegyelmét, melly bővölködik ő rajta? Itt ezek gond nélkül élvén nem várt ínségre jutnak, — amott azok szerfeletti agságaikkal fosztják meg magokat a' boldogságtól. — Ezek a' mai élet' édességeitől elfordulnak, és a' holnapinak sanyarúságán fonnyadnak, — amazok a' mai élet' gyönyörűségeibe fulladozván, a' holnapival nem élhetnek. Ezek holnapra teszik el a' mi mára adatott: és igy ma nem boldogok, — amazok ma emésztik el a' holnapravalót is, — és igy holnap boldogtalanok. Légy azért óh ember! *szegény a' gazdagságban.* Ha az Ég' kegyelme bővséget engedett valamelly áldásából: miért volnál tékozló fija Mennyei Atyádnak? hogy czél nélkül szórnád széllyel a' mik szent czélra adattak. Ha megáradnak is ottan ottan a' folyóvizek; de csak hamar visszatérnek árkaikba — gyakran pedig el is apadnak. Illy folyamí vagynak az Isten' jótéteményínek is, — és a' bővség nem egyébb, mint bizonyos hirmondója az utánna következő szükségnek. Mi boldog az ember, ki a' bővség', és szükség' kölcsönös viszontagsági között ugyanazon súlyirányban tudja tartani a' maga sorsát: ellenben mi szerencsétlen a' ki kénytelen a' szükölködés' idején alábszálni, vagy épen kétségeskedni életéről!! Hol van most sok fényes házak' régi dicsőségük, mellyek még nem régen a' boldogság' örömlármával zajgó szállásául tartattak? ah hol van azoknak a' házaknak fényük, mellyeknek szennyes ablakaiból most nyomorúság nézdel ki, elsziláklt tetőiken inség diadalmaskodik? A' vesztegetés' hervasztó keze tépte le azok' koszorúját, melly gazdag volt a' gazdagságban. — Hol van ama tékozló Fiu' és Leány' minapi boldogsága, kik most még a' könyörületesség' kenyeréből is kifogyván nem emberi eledelekre szorulnak? — a' tékozlás nyelte azt el, melly gazdag volt a' gazdagságban. — Hova tünt amaz Atya', Anya' orczájáról a' vidámság, szívéből a' csendesség, kiket most a' nevelés' gondjai őszitnek, a' ház' meg-

szaporodott gyötrelmei asztalnak? a' könnyű élet űzte el azokat, melly gazdag volt a' gazdagságban. — Légy azért szegény a' gazdagságban, — mintha semmid sem volna, mértékletesen munkálkodj, munkád' gyümölcsét megbecsüld, — szüntelen előtted tartsd, hogy az emberi élet' mértéke egy kis Század — és azt boldoggá a' munkás szorgalmatosság, a' keresztyéni takarékosság teszi. —

Azonban ritkaság a' bővség. — Gazdagnak sokan szeretnek láttatni; de hogy gazdagok, azt kevesen hiszik magok felől, — és itt van új alapja a' boldogtalanságnak, hogy az ember telhetetlen. Az epekedés és gyötrődés azért, a' mi nincs, — elöli annak édességét 's örömét a' mi van, — a' jövendő' árnyéka meghomályosítja a' jelenvaló' szépségét; — a' reménység' ígérete izetlenné teszi az adományt, — és a' féltés, a' használás' bátorságát semmivé teszi. Ha tehát magad szegénynek képzeled, *légy gazdag a' szegénységben.* — Tanuld számba venni az Ég' mindennapi áldásit, mellyek pillantásonként áradnak reád. Óh busakodó szegény! ha szinte nincsenek is neked válogatott eledeleid; — de van naponként egy darab kenyered, mellyet hasznos fáradságoddal jobban megfűszerezhetsz, mint India' buja termesztményeivel, — ha nincsenek is öblös edényekben ávuló italaid; de buzog számodra kristály forrás, melly munkád után borrá válik, — ha nem heverhetsz is Chinai lágy szöveteken; de kötelességeid elvégeztével a' száraz földön is újjáteremtő álom' karjai közé dűlhetsz, — ha nem járhatsz is biborban, bársonyban; de járhatsz egészséges testel józan mértékletes életed' által, és annak természeti melegsége szintugy fel sem veszi a' levegő ártalmait, mint a' ki puhult tetemeit drága öltözetekbe pólálta, — vagy ha egészséges tested nincs is; ha szintén Lázár' nyomorult sorsa jutott is neked: lehet jó Lelked, — lehet nemes érzésű szived, — lehet tiszta lélekismereted, mert ez leginkább magadon áll, és akkor ki boldogabb náladnál? E' mellett akármi sorsban 's állapotban légy; hát nem mosolyg e' neked is a' szép reggel, — melly minden élőket megfrissít, — nem világit e' neked a' nap — nem tavaszlik e' a' Természet, — a' nyári melegség nem érlel e' néked is gyümölcsöt, — az ősz és tél is-

meretlen e' áldásival együtt Teneked? Óh légy gazdag a' szegénységben, — légy sorsoddal megelégedő, — a' nemes megelégedés az élet' boldogságának alapja. —

§. 2. Azt is mondja a' Szent Apostol a' Sz. Letzkében, hogy ők szolgálnak *Dicsőség és gyalázat által, szidalom és dicséret által*, mintha ugyanazt mondaná ezen szavaiban, hogy mi is ha boldogok akarunk lenni: legyünk *nagy lelküek a' megvettetésben*, — *és alázatosak a' becsületben.* — Az érzés, hogy velünk mások megvagynak elégedve, és azoknak tartanak, a' kik tartozunk lenni, boldogságunk' fő része; — 's alig van a' minek inkább örülnénk mint az ártatlan dicséret' virágainak, mellyeket bizonyos érdemeinkért hint reánk a' háládatosság. Valamint más részről nincs keserübb gondolat annál, hogy minket valóságunknál lejebbnéz a' Világ, — nem szúr semmi olly érzékenyen, mint a' tövisek, mellyek virtusaink' utján teremnek. *Kivánatosabb a' jó hirnév a' nagy gazdagságoknál az aranynál, és az ezüstnél a' kedvesség jobb.* Péld. 22: 1. Csak az a' baj, hogy midőn a' balgatag halandónak tömjénez a' Világ; könnyen elkábul annak füstjétől, 's oda ragadják vak bizodalmai, hol szerencsétlen lesz, — ellenben ha háládatlan a' Föld ő hozzá: könnyen elcsügged, — felhágy a' jóval, 's a' szük jövedelmű virtustól elállván, gonoszságon keresi hasznát, 's gyönyörűségét. — Mit lehetne hát az embernek ezen tekintetben tanácsolni? ezt, hogy nézzen a' Sz. Apostolokra, kik dicsőségért és gyalázatért, szidalomért és dicséretért szolgáltak — vagy hogy legyen, a' megvettetésben nagylelkű, — a' becsületben alázatos. Szegény érdemesem! ki elől méltatlanok aratják le a' jutalmat, — ha elfojtja szívedet a' keserűség, midőn látod, hogy a' fának, mellyet te plántáltál, más szedi le értt gyümölcseit, — hogy a' dicsőség, mellyet te érdemeltél, idegenekre veti háládatlan sugárait, — hogy a' koszorú, mellyet te nyertél, érdemetleneknek fedi homlokait, — te pedig mint ismeretlen, noha ismeretes, felejtetve a' méltatlanság' szennyében gyalázatot, rágalmazást szenvedsz, — *légy nagylelkű a' megvettetésben.* Mióta töviset, bogácskórót kezdett a' föld teremni Ádámnak, — miótа a' Noé hollója háládatlan lett tápláló gazdájának, — mióta kereszttel fizetett a' Világ Megváltójának: az ótától fogva nincs

igaz jutalom a' földön, és ennek porai között millióm érdemek' gyöngyei hullottak azóta széllyel. — Légy nagylelkű a' megvettetésben, mert hátha csak saját szemeid előtt nagyok a' te érdemeid, 's azoktól nem látod a' másokét, — hátha épen mostani megvettetésed, erkölcseid' próbája — hátha az Ég a' jövendő életre tartogatja virtusaid jutalmát. — Lesz bizonyosan, lesz olly idő, mellyben kiki elveszi annak jutalmát, a' mit e' testben cselekedett.

És Te szerencsés! kinek megnyilt a' Dicsőség' Templomának ajtaja, — kinek orczáid szinte gyuladoznak a' sokaság' magasztaló tapsaira, — ki megnyerted a' mások' tiszteletét, kedvességét, bizodalmát, — miért fuvalkodnál föl, — miért bocsátnád szabad fékre kivánságidat, — miért néznél megvetőleg azokra, kiket fölül emelkedtél? Nem keresek én homályt fényedben, gáncsot virtusaidban; csak azt mondom, hogy ha legigazságosabb helyet nyertél is a' Föld' Félistenei között; csakugyan ember vagy te — és olly indúlatok vagynak benned, mint bennünk, — neked is üt sokszor az eset' órája, mellyben gyarlóságidra pirulnod, balgatagságidra hunnyászkodnod kell. Te sem vagy több féregnél, — férgek' eledelénél; — a' mi nálad ragyog az nem tiéd — az Istené — jaj neked ha annak hűségtelen Sáfára vagy! Hátha csak szerencsédet, nem pedig erényeidet imádja a' Világ? nem látod e' hogy annak hanyatlásával mint enyészik hizelkedőid' tábora? nem tudod e', hogy a' kölcsönözött fény lekopik, miként világosságra jött már ma, hogy a' hold nem saját fényességével tündöklik az Égen — nem isméred e' az emberi kedvesség állhatatlanságát, melly még le sem csukta sokszor száját a' Ho'sianna' kiáltásból — midőn *feszitsd meg* kárhoztatást vett nyelvére. *Légy alázatos — ah légy alázatos a' becsületben.*

§. 3. Azonban még ez nem elég az életbeli boldogságra. — Ki előtt ismeretlenek azok a' szorongatások, kényszerittetések, megköttetések, mellyekkel most a' Természet és annak változásai, — majd a' Társaság és annak Törvényei, — majd a' Vallás és annak Parancsolati korlátolják kényünket 's kedvünket? és nem abban áll e' gyakran boldogtalanságunk, hogy egyszer akaratunk ellen, testünk' lelkünk' fájdalmával kény-

tehénittetünk ezeknek engedni, — máskor pedig azon iparkozni; hogy ezeket szemeink elöl félre tévén, kötelességeinket megsértettük? Ez is az élet' fő törvényeihez tartozik hát, hogy a' *megköttetésben szabad,* — *a' szabadságban Törvényesmerő légy*, — a' hol szorongattatol tágíts magadon, és a' hol kifejteni véled magad a' kötelezés alól; ott ne felejtkezz el a' szolgálatról. — *Légy azért szabad a' megköttetésben!* Mikor a' természet' állandó törvényeit követve, 's kiszabott utján járva ellene esdeklik föltételeidnek, 's kívánságaidnak, — munkádat elrontja, — reményedet megcsalja, — intézeteidet megcsúfolja — élted gyámolit vagy gyönyörűségeit a' halál elteméti; és te mind ezek ellen semmit nem tehetsz — mert hiszen egy porszem, hogy is köthetné meg a' sebesen forgó természetnek roppant kerekét? — mikor a' természeti kényszerítés' alá simulva megcsalódásodat, vagy veszteségedet keserged: jusson eszedbe, hogy a' Természet valamint makacsságodra változhatlan, — úgy könnyeidre 's fohászidra kérlelhetlen. Ő a' maga czéljára — nem a' tiédre siet. Minekokáért próbálj saját sorsodról mint piczíny részecskéről az egész mindenség' sorsára fölemelkedni: majd talán általlátod, hogy a' mit neked egy kis Résznek keserű, ugyan az lehet az Egésznek hasznos, mint a' szájnak kedvetlen orvosság az egész testnek, — majd talán általlátod, hogy a' Természet' Alkotója mindeneket fölötte igen bölcsen és kegyelmesen cselekszik, — majd talán általfogod látni; hogy ha te ülnél is Isteni bölcsességgel 's hatalommal a' Világ' kormányán, már bölcsebb Törvényt te sem tudnál szabni a' Természet' eleibe, — sőt épen csak a' mostanit szabnád, — 's mihelyt így magadévá teszed a' természeti Törvényt: épen úgy nem fog az tégedet kényszeríteni, mint az Istent a' magától szabott Rend nem kényszeríti, — és így csendesen fogsz megnyugodni a' Fő Való' akaratján. Szint így a' társasági, és vallási megköttetés is csak addig kényszerít valakit; míg ezek' Törvényeit idegeneknek nézi, és csak addig esik nehezen ezeknek engedni, míg vesztőhely' és pokol' félelme — becsület és Mennyország' reménysége igazgatja itt a' szívet. De mihelyt azt érzi a' nemes Lélek, hogy ha soha társasági törvény nem volna is; ha semmi kijelentett Vallással nem

dicsekednénk is, — még is a' magunk' jólléte' tekintetéből azt kell cselekedni, a' mit most a' társasági egyesség 's vallási kijelentés után tartozunk: legottan tulajdonává lesz az embernek a' Törvény, 's többé ő annak nem szolgája, hanem inkább olly Ura, mint a' tanult Orvos azon élésrendnek, mellyet egészsége' tekintetéből maga szabott ön magának. — Légy hát a' megköttetésben szabad — igyekezz minden kötelező Törvényt magad' törvényévé tenni, mert különben ha mind azokat megcselekszed is, mik neked parancsoltatnak, csak haszontalan szolgája 's rabja leszel a' Törvénynek. —

Nem ritkák ezenkívül a' helyheztetések, mellyekben szabadnak képzeli magát az ember mind a' Természettől, mind a' Társaságtól, mind a' Vallástól; de jaj neked, ha ezekben vétkezel a' Természet, a' Társaság, és a' Vallás ellen, — jaj neked, ha semmi Törvényt nem esmervén, az indulatokat és kivánságokat — ezeket a' vak vezérekek — követed cselekedetidben! Egyik szövevényből a' másikba, egyik inségből a' másikba hurczolják ezek az embert. Légy azért te a' szabadságban is Törvényesmerő! — Mert csak a' törvény' szolgái lehetnek szabadok. Bár lakhatatlan pusztaságokon tévedezzél is; mellyeken semmi emberi nyomokat nem szemlélhetsz; bár az erdők' rengetegiben vagy a' kősziklák' üregeiben olly lakhelyet válassszál is magadnak, mellyet a' titkos Természet elrejtett a' naptól, eldugott az észrevételtől; bár a' sötét éjszaka láthatatlanná tegyen is az álomban elholt élet' szemei előtt; mindenütt szoros kapcsolatban vagy te a' Természettel, — mindenütt kötelez magához az emberi Társaság, — mindenütt lát az Isten, a' ki a' szemet teremtette, a' ki teremtette a' világosságot. — Ha a' szerencse kedveltjének választott is ki, és a' hatalomnak, — gazdagságnak, — méltóságnak olly polczára emelt is, hová semmi ártalom nem férkezhetik: ne felejtsd el, hogy ott is embernek, Keresztyénnek kell lenned. — Légy Törvényesmerő a' szabadságban. A' ki Törvényt nem esmer nem lehet annak boldoggá lenni. —

§. 4. Ámbár pedig ez előszámlált három fő élet törvényekre legélesebb szemekkel vigyázzon is valaki: nem lehet mindazáltal, hogy ottan ottan bizonyos kedvet-

lensségek ne érjék; nem lehet, hogy szomorúság, 's bánat ne ostromolja; — valamint más részről bár semmi ügyelete ne legyen is valakinek az élet bölcsességre: lehetetlen, hogy néha néha örömöket édességeket ne kóstoljon életében, és igy hátra van még ezen tekintetben az utólsó élet törvény: Légy vidám elméjű a' kedvetlenségek között, és mértékletes az örömben.

Érzékeny bánat' fijai! keserüség leányi! midőn elkietlenül nektek ez élet, és ennek magához vonszó kellemeit valami szív fájdalom előttetek bégyászolja — midőn valami véretekbe keveredett bú azt cselekszi, hogy a' nap nem mosolyog szemeitekbe — nem illatoznak a' virágok, és a' társaság' örömei hijába kinálkoznak tinéktek: ah ne bocsássátok lankadt fejeteket egészen a' hervasztó bánat' ölébe — jussanak eszetekbe a' Sz. Apostolok — és éljetek úgy, *mint bánkodók — néha mindenkor örvendezők,* — Hát nem örvendezhettek e' a' legfeketébb fátyol alatt is annak a' tiszta lélekesméretnek, melly azt mondhatja, hogy nem magatok vagytok okai a' bajnak? Vagy ha olly szerencsétlenek volnátok is, hogy ezen vigasztalással nem élhetnétek — nem örvendezhettek e' az Isten' kegyelmességében, ki a' megtérő bűnöst még nem utálja — hanem a' magába tért tékozló fijunak megbocsátásra nyujtja ki kezeit kegyelmesen? Nem örvendezhettek e' az Isten' gondviselésében, melly mindenkor közel van a' töredelmes szivekhez, és a' sérelmes lelkekhez segitséggel leszen. Nem örvendezhettek e' még akkor is, midőn könnyezve zokogtok a' keresztyéni reménységben, hogy a' nap, mellyet még most a' sirdombtól nem látunk, nem sokára feljön az Égen, — azon megszűnik a' kegyes' fájdalma, 's szemeiről minden könnyek eltöröltetvén, örök jutalmait veszi hűségének? Nem örvendezhettek e' a' Vallásban, ez áldott angyal' vigasztalásiban? Nem örvendezhettek e' az élet természetében, melly szerint az időzivatarokat csendes kiesség — a' téli zordonságot tavaszi kellemetesség — az éjeli setetséget megfrissítő reggel — a' szív' borongó gyászszát édes fölvidulás szokta rendszerint fölcserélni? De ugyan ezen viszontság megfordítva is rendes a' halandó' életében; — 's ugyan azért, ki volna olly balgatag, hogy az örömtől is magát elengedné ragadtatni? — ki volna olly balgatag, hogy az

élet virágit, mellyeknek pályánkon a' sírig kell nyilni, egyszerre letépné, leszaggatná — 's a' gyönyörűségek' kelyhét, mellynek édes cseppjei még a' halálos ágyban is orvosságok lejéndenek — egyszerre kiinná? — Oh légy ember mértékletes az örömben — halkal kell itt örülni, csendesen panaszkodni, mert fájdalom és öröm egész élete az embernek. —

Imé itt vagynak hát Hivek! az élet-bölcsességnek Törvényei: *Légy szegény a' gazdagságban — gazdag a' szegénységben, — Légy a' gyalázatban nagylelkű — alázatos a' becsületben, — Légy szabad a' megköttetésben, — törvényesmerő a' szabadságban, — Légy vidám elméjű a' szenvedésekben — és mértékletes az örömben.* Ezek azok a' törvények, mellyek' szoros tartásához van kapcsolva a' lehető földi boldogság. Én elhiszem, hogy ti nem is mondotok ezek ellen: — de más részről mintha hallanám, hogy sokan ezekre azt mondják, hogy hol van az a' halandó, ki ezekre tudna vigyázni? Megvallom, nehéz ezek' megtartása: — de mit ad nekünk ingyen ez a' Föld? — és ha csak ugyan szenvednünk kell: miért ne szenvednénk a' boldogságért — ezért az édes nevezetért, mellynek csupa hallása is kivánságot gerjeszt bennünk? Annyival is inkább pedig, mivel bátran merem azt állítni, hogy az illy keresése a' földi boldogságnak nem ellenkezik az örök idvesség' keresésével. Sőt bizonyos az, hogy a' ki ezen törvények megtartásával megtalálta a' földi boldogságot, — annak az örök életben több adatik — a' ki pedig ezek' félretételével itt nem lehetett boldog — nincs boldogsága — az is elvétetik tőle, a' mi van. — Annak, a' kinek van, adatik — a' kinek nincs az is elvétetik tőle, a' mi van. — Keressük hát ezen Törvények szerint a' mi jóllétünket — bizonyosan megfogjuk azt találni! Amen.

